

1982/83:134

Fredagen den 29 april

Kl. 09.00

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 21 innevarande månad.

2 § Föredrogs och hänvisades
Redogörelse
1982/83:23 till utrikesutskottet

3 § Föredrogs och hänvisades
Förslagen
1982/83:24 och 25 till konstitutionsutskottet

4 § Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1982/83:2412 och 2413 till lagutskottet

5 § Energipolitik

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1982/83:33 om energipolitik
(prop. 1982/83:100 delvis och 1982/83:101 delvis).

Anf. 1 PER UNCKEL (m):

Fru talman! Så är vi då här igen, det strävsamma gäng som någon gång per termin brukar ta riksdagens tid i anspråk med att resonera om energispörmål. Får jag den här gången försöka göra det med en något annorlunda infallsvinkel än vad vi normalt brukar ha.

Det går lätt troll i ord – och i politik. Gamla ståndpunkter blir besvärjelser. Formlerna utestänger verkligheten.

Energipolitiken präglas till inte obetydlig del av detta. Att förhoppningar grusats, att ekonomin i nya energikällor visat sig långt sämre än man hoppats och att samhällsekonomin inte längre tål vilket experimenterande som helst

hålls borta från den politikervärld där energifrågorna sedan något årtionde har sin hemvist.

Det är inte säkert att detta gynnar landet. Risken är tvärtom uppenbar att den totala politikerdominansen över energiförsörjningen leder till att de oundvikliga felsatsningarna blir eviga därför att man saknar förmåga att se – eller medge – begångna misstag. Kanske borde vi fråga oss varför man i utlandet med sådan förundran följt vad som tilldragit sig i Energisverige de senaste tio åren. Objektiviteten i dessa bedömningar är nog större än vad vi själva förmår prestera.

Fru talman! Ytterst är energipolitiken ett exempel på den övertro som alltför många alltför länge visat gentemot det politiska systemets förmåga att lösa vilka bekymmer vårt samhälle än möter. Faktum är ju att detta politiska system med åren kommit att bli så överbelastat att det i dag ofta inte förmår att åstadkomma de effekter man med ett visst beslut säger sig eftersträva. Den väv som allehanda regleringar till slut kommit att utgöra gör konsekvenserna av bl. a. olika energipolitiska åtgärder omöjliga att förutse. Att sidoeffekterna blir betydande är under alla omständigheter uppenbart.

Effekterna av felriktade energipolitiska åtgärder skall inte underskattas. Energiproduktionsinvesteringar har redan skett på otillräckliga ekonomiska grunder. Sist och slutligen kommer dessa felinvesteringar att drabba konsumenterna inom industri och hushåll.

Men också i ett annat hänseende har framför allt industrin drabbats. Signaler från statens sida har övertolkats, och satsningar på produktområden som inte rimligen kan bära sina egna kostnader har kommit till stånd med hänvisning till politiska riktlinjer för energiförsörjningen. Också sådana felsatsningar drabbar till slut konsumenterna eller skattebetalarna, som får ställa upp med pengar för att täcka förlusterna.

Fru talman! Vi har från moderaternas sida hävdats att energipolitiken borde göras mera marknadsinriktad. Det innebär inte att vi inte inser betydelsen av statliga korrigeringar i de bedömningar marknaden spontant skulle komma att göra. Att vi beslutsamt nedbringat det svenska oljeberoendet är angeläget och kräver statliga åtgärder. Vi vänder oss emellertid mot att sådana åtgärder allt som oftast fått en inriktning som mera liknar besvärjelser än saklig realism.

Oljan kan faktiskt inte få ersättas med vad som helst om det skall vara någon mening, ekonomiskt och försörjningstrygghetsmässigt, med ersättandet. Oljan skall ersättas med energikällor som är billigare och säkrare.

Hur illa det kan gå förefaller inte minst det nu omdiskuterade Sydgasprojektet vara ett exempel på. Projektets lönsamhet är av allt att döma dålig. Och försörjningstryggheten i gasleveranser genom en enda ledning från Nordsjön kan inte omedelbart sägas vara större än tryggheten i oljeleveranser från samma område.

Får man tro pressuppgifter i saken skall emellertid problemen döljas. Förluster maskeras genom lägre skattesatser. Att förlusten kläs i en mera attraktiv dräkt förändrar emellertid inte det faktum att det likväl är en förlust

det är fråga om. Skall den kunna motiveras, måste det kunna anföras starka sakliga skäl. Vi har för vår del inte hört några sådana skäl redovisas.

Fru talman! Energipolitiken får inte hanteras utan hänsyn till ekonomin. Vårt land har inte ousinliga källor att ösa ur. Nya energislag måste vara lönsamma på sina egna meriter för att kunna motiveras.

Det är den ståndpunkt vi moderater kommer att inta när riksdagen, av allt att döma, senare i år får anledning att diskutera energiskatternas utformning i stort. Energipolitiken får inte manipuleras. Sker detta, kullkastas alla rimliga möjligheter att bedöma vad som faktiskt är lönsamt och vad som är en renodlad förlust. Riktigt illa, fru talman, går det när energiskatterna utnyttjas för att av allmänna skäl höja skatterna. Vad regeringen i detta sammanhang nu har föreslagit förtjänar ett entydigt nej av riksdagen.

När hyresgäster, villaägare och industri efter alla år av ständiga oljeprisökningar äntligen skulle kunna få glädje av att priserna går ner vore det orimligt om staten i stället tog hela förtjänsten. Det är begripligt om villaägare och hyresgäster i dag rasar mot regeringen.

Fru talman! Vi moderater hävdar också ståndpunkten att introduktion av ny teknik inte kan ske från en dag till en annan utan risk för ansenliga tekniska bakslag. Sådana är dyrbara för dem som till slut skall stå för finansieringen. Men de är också psykologiskt allvarliga, eftersom bakslagen riskerar att fördröja en i och för sig angelägen förnyelse av tekniken. Bakslag skapar rekylar. I anslutning till några av de motionskrav som nu behandlas finns det anledning att påminna om detta.

För att energiförsörjningen skall kunna tryggas till lägsta kostnad krävs alltså att statsmakterna inte trasar sönder förutsättningarna för energiföretag – enskilda och kommunala – att med konsumenternas bästa för ögonen ordna energiförsörjningen så effektivt som möjligt. Statens insatser måste vara klara och realistiska.

Endast på så sätt kan också det nödvändiga ansvarstagandet lokalt och regionalt för energifrågorna säkerställas. Den uppgivenhet som alltför många verksamma inom energisektorn visar inför politikens hegemoni borde stämma till eftertanke. Att inte fullt ut ta vara på den kunskap som runt om i vårt land finns i energiföretag och kommuner vore att slösa med energiförsörjningens viktigaste resurs. De som sitter inne med kunskaper måste känna att dessa tas till vara. Entusiasmen måste återställas genom att de politiska besluten grundas mera på fakta och mindre på förhoppningar.

Med den här utgångspunkten har vi moderater påyrkat en omläggning av energipolitiken i riktning mot ett större hänsynstagande till de realiteter som inga politiska beslut i längden kan förtränga. Vi har också avvisat varje tanke på att genomföra den typ av förstärkning av det statliga regleringsmaskineriet som den s. k. Grafströmska utredningen en gång föreslog – en utredning som socialdemokraterna beklagligtvis alltjämt uppenbarligen känner sig befryndade med. Vi säger också nej till att genom ett licensförfarande ytterligare öka det statliga inflytandet över kolförsörjningen.

Fru talman! Det är dags att våga lita också på andras omdöme än vårt eget.

En sådan omprövning kan möjligen kännas smärtsam för oss politiker, men den är till nytta för landet.

Anf. 2 OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Det är ett riktigt konstaterande att vi som håller på med energipolitik möts från tid till annan. Vi hade en debatt i samband med höstpropositionen om vissa ekonomisk-politiska åtgärder. Vi hade en energidebatt i samband med allmänpolitiska debatten, och snart skall vi ha, antar jag, en styrmedelsdebatt med anledning av diverse utsorterade skatteförslag på energiområdet. En del finns i den s. k. kompletteringspropositionen, och andra väntas i energibeskattningspropositionen.

Därför hade jag tänkt koncentrera mig till det som är ämnet för dagen, dvs. näringsutskottets betänkande nr 33 och de områden där det finns skiljaktiga meningar och reservationer. Men Per Unckels inlägg här stimulerar måhända till en och annan utvikning från den dispositionen. Egentligen gäller hans resonemang de allmänna riktlinjerna för energipolitiken och reservationerna under den punkten och därtill styrmedelsreservationerna. Låt mig försöka kommentera detta i ett sammanhang.

Vi säger i en reservation om de allmänna riktlinjerna för energipolitiken att den "måste syfta till att skapa ett decentraliserat energisystem baserat på utnyttjande av i huvudsak inhemska förnybara energikällor". Detta är hämtat från 1981 års energipolitiska beslut. Vi anser också att just denna väg med hushållning och med effektiv användning av tillgängliga resurser är ett grundläggande krav och att vi på detta sätt får de bästa förutsättningarna för att kraven på resurshushållning, ekologisk balans, hög säkerhet, försörjningstrygghet, ökad sysselsättning och stark ekonomi skall kunna tillgodoses.

Detta stämmer inte särskilt väl med den plädering Per Unckel hade här nyss, där han vill lämna detta åt marknaden eller vad det nu var han åberopade. Jag vill bara göra en enda kommentar.

Jag tycker att Per Unckel ett litet ögonblick skall fundera över – han är ju ganska klipsk, sägs det – låt-gå-politiken som vi hade fram till början av 1970-talet och som i dag kan taxeras i en oljenota på litet drygt 30 miljarder kronor. Det var på den tiden då den ostyrd utvecklingen pågick. Jag tror att den låt-gå-politik på detta område är lika omöjlig i dag. Sverige är ingen isolerad ö, här lika litet som på en del andra områden. Vi måste alltså ha en inriktning och en politisk vilja att klara en sådan inriktning, och den måste vara av i huvudsak det slag som vi lade fast 1981.

Jag skulle välkomna en kommentar på denna punkt – varför det inte gick så bra innan vi fick en energipolitik i detta land. Början till en sådan fick vi egentligen inte förrän 1975.

Med det resonemang Per Unckel har fört är folkomröstningen egentligen en anormalitet. Den skulle enligt honom aldrig ha genomförts, för det var ju att lägga en del av inflytandet över energiutvecklingen i svenska folkets och politikernas händer. Efter en folkomröstning måste man följa de beslut som fattades, och det kräver politiska åtgärder i enlighet med beslutet.

Jag skulle på den punkten vilja tillägga att det egentligen är så att de som har valt att bygga ut kärnkraften i det svenska samhället till en hög nivå för att sedan avveckla den – och Per Unckel tillhör dem – också har beställt mer styrning i det svenska samhället än vad vi andra har gjort. Man har att utgå från denna höga utbyggnadsnivå, och binder man sig dessutom vid uppvärmning med hjälp av el i stor skala, krävs det "hårda bandage" för att klara omställningen.

Det jag nu berört är bara ett par exempel på vilken situation man kan hamna i med det resonemang Per Unckel för. I och för sig är resonemanget logiskt med utgångspunkt från moderata ståndpunkter på andra områden i politiken, där man förlitar sig på en ensidig marknadssyn. Jag tycker att Per Unckel har anledning att kommentera de två omständigheter jag har nämnt beträffande det som hände fram till 1975 och beträffande hur man skall förverkliga beslutet i folkomröstningen – detta för att inte moderaterna skall sära ut sig alltför mycket, för vi har ändå en känsla av att spänningarna inom energipolitiken har minskat något under senare tid.

Jag vill härefter helt kortfattat yrka bifall till vår reservation 2 om allmänna riktlinjer för energipolitiken.

När det gäller styrmedlen kommer vi som sagt att under den närmaste tiden få olika förslag på skatteområdet. De förslagen är naturligtvis oerhört viktiga just ur styrningssynpunkt. I vår reservation 4 har vi sagt att vi måste försöka undvika ensidiga beroenden av enstaka energikällor – sådant har vi ju sett exempel på tidigare –, att vi måste försöka skapa handlingsfrihet inför framtiden och få ett mer anpassningsbart energisystem och att, om utvecklingen skulle tyda på att de fastlagda målen inte kommer att kunna uppnås, i första hand de nuvarande styrmedlen bör skärpas. Jag vill i det sammanhanget säga att inte heller vi har visat någon stor entusiasm för den Grafströmska utredningens förslag. Vi tror att vi har en tillräcklig arsenal av styrmedel, men det gäller som sagt att koppla dem till de mål vi har satt upp och att vara trogen de målen.

Jag vill med detta yrka bifall till reservation nr 4.

Vi har i reservation nr 7 haft anledning att göra en särskild formulering angående sysselsättningseffekterna på energiområdet. Det är viktigt att säga att det i dag inte torde finnas något annat område – det tror jag de flesta erkänner – där det finns så stora möjligheter att uppnå sysselsättningseffekter. Vi kan byta ut import av fossila bränslen mot en inhemsk produktion och som en följd därav få sysselsättning här hemma i Sverige. Dessutom är det fråga om sysselsättning som "hamnar rätt", dvs. på sådana platser och inom sådana regioner som har stark koppling till t. ex. skogsnäringsen. Både torven och flisen har stor betydelse för våra möjligheter att bättre utnyttja vedråvaran, så att vi därmed kan använda råvaran bättre också som fiberråvara. På det här området är vi bara i början av en utveckling, men det krävs naturligtvis att vi är medvetna om att det behöver byggas upp marknadssystem, så att vi får en koppling mellan avnämare och producenter. Jag tror att det är viktigt att vi från samhällets sida underlättar de möjligheterna. Vi har ju en gång haft ett bränslesystem i det här landet som vi

tillåtit brytas sönder genom den oljeflod som vället in över landet under efterkrigstiden. Det är klart att det tar en viss tid att återställa situationen.

Jag yrkar bifall till reservation 7.

I reservation 15 tar vi upp en fråga som har varit aktuell speciellt i Stockholmsregionen, hetvattenledningar från kärnkraftverk. Det projekt som varit mest seglivat är Forsmarkstunneln. Det finns ju grupper i den här regionen som fortfarande vill se en sådan storskalig lösning på våra framtida uppvärmningsproblem.

Vi menar att det är viktigt att det nu slås fast genom ett uttalande till regeringen att all utveckling av och allt arbete med hetvattenledningar från kärnkraftverk skall stoppas. Utskottet säger att man erfarit att något projekt med värmeöverföring från kärnkraftverk f. n. inte är aktuellt. Det kan väl ligga något i det, men saker och ting ändras ibland på det här området. Jag utgår emellertid ifrån att vi kommer att få en betydligt klarare bild av situationen och ett klarare ställningstagande från regeringen i samband med den proposition som skall behandla storstädernas värmeförsörjning.

Jag yrkar bifall till reservation 15.

I reservation 16 tar vi upp en fråga som gäller vem som skall betala de kostnader som uppstår genom att vi måste skydda våra kärnkraftverk mot t. ex. terroristhandlingar. Vi har från centerns sida aldrig helt ställt upp på avgiftsfinansiering som princip, men i det här fallet menar vi att det är fråga om kostnader som bör betalas av kärnkraftverkens ägare – inte att flyttas över på skattebetalarna. Tyvärr har vi i det sammanhanget inte mött någon entusiasm från något annat parti än vpk. Moderaterna, som annars brukar vilja avgiftsfinansiera saker och ting, har inte varit beredda att ställa upp på detta.

Jag yrkar bifall till reservation 16.

När det gäller reservation 17, anslag till åtgärder för hantering av radioaktivt avfall, menar vi att regeringen har gjort en miss genom att man inte har följt sin myndighet på det här området, som föreslagit en avgiftshöjning från 1,7 öre per kWh till 1,9 öre per kWh för att samla in fonder avsedda att täcka de framtida kostnaderna för hanteringen av det utbrända kärnbränslet och för rivning av kärnkraftverk. Regeringen hänvisar till att man skall se över förräntningsmöjligheterna i dessa fonder. Vi menar att det inte är ett tillräckligt skäl för att inte höja avgiften åtminstone i takt med kostnadsutvecklingen på detta område. Det är möjligt att man dessutom behöver vidga översynen något och också se över återlänerätten i detta sammanhang. Ibland har man fått en obehaglig känsla av att det pågår påtryckningar från dem som åsamkar samhället dessa kostnader för hantering av radioaktivt avfall för att de skall komma undan på billigast möjliga sätt. Jag tror att det är viktigt att vi från samhällets sida följer en klar linje, så att vi inte i slutändan får en nota som skattebetalarna förväntas betala.

Fru talman! Min tid är kanske något för begränsad för att jag skall kunna kommentera varje reservation. Jag vill yrka bifall till reservation 18, som

gäller upparbetning av använt kärnbränsle. Där är våra positioner kända sedan gammalt. Vi anser att det är dags med ett lagförbud mot upparbetning med hänsyn till de stora risker som finns, främst för spridning av vapenplutonium. I enlighet med detta borde man inte heller skeppa ut det utbrända bränslet ur landet, så som skett. Detta har vi anledning att diskutera i andra sammanhang.

Jag skulle sedan helt kort vilja säga att jag tror att det är viktigt att vi i det energipolitiska sammanhanget är medvetna om den särställning för energiförsörjningen som Norrbotten har. Det är därför som vi menar att man borde utreda möjligheterna att formera ett särskilt energiföretag i Norrbotten, så att den landsändan framöver finng behålla mer av det som den under årtionden gett oss. Inte minst från Luleälven går i dag stora inkomster in i Vattenfalls affärer. Det råder en så speciell situation i Norrbotten att vi borde kunna göra ett avsteg från i övrigt gällande principer. Bifall till reservation 24.

Till sist anser vi att det är viktigt att man tittar seriöst på de projekt som inte minst stora energiföretag är beredda att satsa på, det som vi nämner i reservation 37 när det gäller det s. k. Nynäsprojektet. Det är viktigt att staten-samhället inte snabbt och kortsiktigt förändrar sina riktlinjer – så långt kan jag ge Per Unckel rätt – så att man stör den typ av verksamhet som där förekommer. Vad jag tänker på är inriktningen på metanol-etanol som alternativ till våra i dag vanliga bränslen för transporter. Jag tror att den typ av markering som förekommer i budgetpropositionen är olycklig, om man vill se sådana här projekt förverkligade. Inte minst av tidsskäl vill jag inskränka mig till detta och yrka bifall till reservation 37. Ivar Franzén kommer senare att behandla övriga centerreservationer till utskottets betänkande 33.

Anf. 3 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Den uppmärksamme lyssnaren iakttog nog att jag i mitt anförande för en stund sedan inte förespråkade en nedläggning av staten. Däremot ville jag mana till en viss besinning inför den ständigt lurande frestelsen att som politiker tro att man alltid vet bäst. Olof Johansson uppskattade tydligen inte detta. Det må väl förlåtas mig om jag inte tycker att allt som hänt i Energisverige sedan 1970 stöder Olof Johanssons verklighetsuppfattning.

Olof Johansson ställde två frågor till mig, och jag skall be att i korthet få kommentera dem på följande sätt:

Jag tror att man bara lurar sig själv om man föreställer sig att det minskade oljeberoende som vi nu kan glädja oss åt är ett resultat först och främst av statliga insatser. Fastmer handlar det om att marknaden reagerar på ökade priser. Att vi lyckades förhindra den snabbnedläggning av kärnkraftverk som Olof Johansson för inte så lång tid sedan förespråkade har nog också spelat en inte alldeles oväsentlig roll.

Folkomröstningen var en nödvändighet för att inte allt beslutsfattande skulle gå i stå. Jag tror emellertid att det finns anledning att också i detta

Energipolitik

hänseende mana till en viss försiktighet, framför allt i fråga om att ge omröstningen en innebörd som den inte hade. Fram emot år 2010, fru talman, kan en sådan försiktighet visa sig välbetänt.

Anf. 4 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Per Unckel var ju, med de trumpetfanfarer som inledde hans anförande, något medskyldig till det här lilla utbrottet från min sida. Det innebär dock inte att jag menar att allt som hänt sedan 1970 i svensk energipolitik och som dikterats genom politiska beslut har varit riktigt och bra. En av poängerna i vad jag sade var att det inte heller tidigare förhöll sig så.

Den låt-gå-politik som fördes och som lett till den stora oljenota som vi i dag fortfarande bär bördan av var verkligen inte ett uttryck för politisk framsynthet och riktiga politiska beslut. Det var en fråga om att följa minsta motståndets lag och köpa mesta möjliga energi utomlands till lägsta möjliga kostnad. Detta kan låta bra på kort sikt, men om man inte har en försäkringspremie när man hanterar saker och ting på detta sätt riskerar man alltså att få mycket långsiktiga konsekvenser, inte minst ekonomiskt, vilket vi har sett prov på i det svenska samhället under hela 1970-talet och nu under 1980-talet.

Jag är litet besvärad – jag erkänner det – av att moderater i framträdande ställning, något som jag har åberopat här i kammaren tidigare, inte står upp för folkomröstningsresultatet. Låt oss inte fördjupa oss i den debatten nu, men det är litet besvärande att man från det hållet så klart försöker att distansera sig från vad svenska folket har sagt och som det är vår skyldighet som politiker att efter bästa förmåga försöka fullfölja.

Anf. 5 HUGO BERGDAHL (fp):

Fru talman! Inriktningen av den energipolitik som folkpartiet vill föra är att skapa handlingsfrihet inför framtiden och ett anpassningsbart energisystem. Ett ensidigt beroende av enstaka energikällor skall undvikas. Ytterst viktigt är också det som enligt vår uppfattning ofta kommer på efterkälken i den allmänna debatten om energisystemet, nämligen att den bör ge minsta möjliga miljö- och hälsorisker. Alla hittills kända energisystem för med sig någon form av miljö- och hälsorisker. Det kommer vi inte ifrån.

Att starkt betona kravet på att minska oljeberoendet är minst lika viktigt i dag som det varit under tidigare år. Vi får inte låta tillfälliga konjunkturen på oljemarknaden styra vår långsiktiga politik på energiförsörjningens område. Dagens situation på oljemarknaden bör inte vara ett undantag.

En av de viktigaste energipolitiska uppgifterna är att på sikt få fram alternativa energikällor – energikällor som kan ersätta sådant som det i folkomröstningen rådde enighet om att man skulle ersätta under en väl utdragen tidsperiod. Skall de fastställda målen nås så krävs det ett omfattande forsknings- och utvecklingsarbete på området.

Fru talman! Skilda riksdagsbeslut har angivit ramarna för energipolitiken under 1980-talet. Kärnkraften skall vara avvecklad till år 2010. De fyra

outbyggda Norrlandsälvarna samt ett antal andra värdefulla älvsträckor skall av miljö- och rekreationsskäl undantas från vattenkraftsutbyggnad. Sedan är det en annan sak att en del av de politiska partier och politiker som för något år sedan ställde upp till försvar för de outbyggda Norrlandsälvarna i dag sviktar i sin övertygelse och är beredda att offra det som för bara ett par år sedan var rätt och riktigt. För folkpartiets del vill jag slå fast: Låt de fyra Norrlandsälvarna leva vidare! Kultur-, miljö- och rekreationsskäl talar på ett övertygande sätt för detta.

Enligt vår uppfattning kommer energipolitiken under de närmaste åren framför allt att handla om att genomföra redan fattade beslut. Vi berör i vår motion 1104 och i våra reservationer en del områden där vi anser att kompletterande åtgärder är nödvändiga eller bör övervägas för att nå de mål som redan är fastställda. När det gäller forskning och utveckling pekar vi på några områden där vi nu anser det möjligt och rimligt att gå fram snabbare än vad vi tänkt oss tidigare.

Fru talman! Jag övergår så till att något kommentera en del av de reservationer som folkpartiet står bakom.

I reservation 4 beträffande styrmedel inom energipolitiken konstaterar vi bl. a. att inriktningen av energipolitiken bör vara att skapa handlingsfrihet inför framtiden och att få ett anpassningsbart energisystem. Vi anser att ensidiga beroenden av enstaka energikällor bör undvikas. Energisystemet bör utformas så att det sammantaget ger minsta möjliga miljö- och hälsorisker. De styrmedel inom energiområdet som riksdagen har fastställt, främst genom 1981 års beslut om riktlinjer för energipolitiken, är enligt vår uppfattning tillräckliga. Om utvecklingen skulle tyda på att de fastlagda målen inte kommer att nås är det i första hand nuvarande styrmedel som bör skärpas.

I reservation 23, beträffande anslag till statens vattenfallsverk m. m. inkl. Fatsjöprojektet, hävdar vi från folkpartiet bestämt att det finns många starka skäl som talar emot en utbyggnad av Fatsjö kraftstation. Det gäller både hänsyn till miljöintressen och ekonomiska skäl. Det är väsentligt att vattenkraftsprojekt som strider mot ytterst viktiga naturvårdsintressen inte kommer till stånd. Statsmakterna bör inte ta ställning till kontroversiella utbyggnadsprojekt förrän vattenkraftsberedningens arbete är slutfört och remissbehandlat. Det är anmärkningsvärt att regeringen tar upp det här projektet på detta som jag anser utmanande sätt innan utredningen har slutfört sitt arbete. Jag konstaterar att inget annat parti här i riksdagen ställt upp till försvar för miljöaspekten kring Fatsjöäventyret. Anslaget till statens vattenfallsverk för nästa budgetår bör minskas med ett belopp motsvarande kostnaden för Fatsjöprojektet. Det är en följd av de krav och målsättningar som vi har i den frågan. Detta innebär en minskning av budgeten med 17,3 milj. kr.

Utöver de av mig nu redovisade reservationerna har vi reserverat oss för ökade insatser för förstärkning av de lokala elnäten.

I reservation 41 motiverar vi kravet på en snabb ökning av antalet värmepumpar.

Slutligen vill vi i reservation 45 understryka betydelsen av att tillräckliga insatser görs i forskning och utveckling av pann- och förbränningsteknik för inhemska fasta bränslen.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 4, 23, 27, 41, 44 och 45 samt i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 6 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! När det gäller energipolitiken sägs det att vi inte skall låsa oss fast alltför mycket i vad som har varit och inte i all evighet tala om folkomröstningens konstellationer i linje 1, 2 och 3 osv. Men det är ju klart att politiska ställningstaganden i så här stora frågor inte kommer till över en natt, och de försvinner inte heller över nästa natt.

Speciellt när man hör företrädaren här i dag för linje 1 – om jag får använda den gamla beteckningen – nämligen Per Unckel, är det ganska tydligt att motsättningarna snarast har skärpts i förhållande till tidigare. Det har varit ganska lätt att observera och konstatera att från den kant där man allra mest har förespråkats den energipolitik som har karakteriserats av kärnkraftsutbyggnaden har man i allt större omfattning och med allt större kraft och intensitet fortsatt kampanjen för en fortsatt användning av kärnkraft, för en fortsatt användning av andra energikällor, t. ex. kol, och man har inte varit villig att satsa på det som andra har tagit mer fasta på, nämligen inhemska alternativ av olika slag.

Vi har redan i vår motion i januari anmärkt på de krafter som vi anser ligger bakom dessa kampanjer. Per Unckels anförande här i dag är ytterligare en tydlig manifestation. För ett par dagar sedan fick vi höra Hans Werthén i mycket klara ordalag säga att vi inte vet vad som kommer att hända år 2010 – då kan det mycket väl vara så att vi kanske skall fortsätta att bygga ut kärnkraften. Så reagerar man på den kanten, där man inte bryr sig särskilt mycket om folkmeningar och annat, utan där det är de ekonomiska intressena som anses skola styra. Det finns inga andra kriterier för moderata samlingspartiet, dess förespråkare Per Unckel och dess anhängare och uppdragsgivare inom storkapitalet, exempelvis Hans Werthén.

Men vi andra kan kanske försöka att fortfarande hålla oss till riksdagsbeslut och meningar som har uttryckts i stora folkomröstningar. Det finns fortfarande problem i energipolitiken. Det är lätt att hålla med Olof Johansson om – det tror jag ingen kan säga emot – att den energipolitik som har förts under efterkrigstiden i Sverige har varit mycket slumpmässig. Den gick i stort sett på lösa boliner. Vi fick en oljeekonomi, och det är först under det senaste decenniet som vi har fått en allvarlig uppstramning och som samhället verkligen har lagt sig i och på ett bättre och mer planmässigt sätt har börjat att styra energipolitiken. Detta är nödvändigt om vi skall kunna klara både ekonomi och annat där energin är en mycket viktig del.

Vi har sagt i vår motion, och det är en linje som vi har drivit länge, att det finns två viktiga, absolut högaktuella frågor i energipolitiken i Sverige i dag. Den ena är naturligtvis att göra allt för att beslutet om att avveckla kärnkraften skall kunna genomföras. Den andra är att minska importbero-

endet när det gäller andra energislag.

Om vi tar upp frågan om att avveckla kärnkraften först, så är en av de allra viktigaste bitarna naturligtvis konsumtionssidan. Det är slående hur vi hela tiden i energidebatten ganska mycket har uppehållit oss vid produktionssidan, och hur lätt hushållningen och konsumtionssidan, som visserligen har varit föremål för debatt, insatser osv., har att komma i skymundan. Nu skall inte jag ta upp dessa resonemang här det kommer att göras av Tore Claeson, som skall tala om energihushållningen. Men det är lätt att konstatera att de största vinsterna fortfarande går att göra på konsumtionssidan, och vi skall absolut inte glömma bort den.

På produktionssidan – när det gäller avvecklingen av kärnkraft – är det naturligtvis elproduktionen som kommer i blickfånget. Då känner vi från vpk:s sida oro. Vi har flera gånger tidigare påpekat att om vi skall kunna börja avveckla kärnkraften framåt sekelskiftet måste vi förbereda alternativ elproduktion. Det är självklart. Om vi inte skall bygga ut de fyra återstående huvudälvarna – ett sådant beslut föreligger, även om det finns de som vill tumma även på det – måste vi söka andra elproduktionskällor. Där har det inte hänt just någonting. Det finns två elproduktionsmöjligheter som är väl beprövade och som det ligger nära till hands att använda sig av. Det är naturligtvis mottryckskraften, och det är vindkraft, som har blivit mycket styvmoderligt behandlad och fått mycket litet stöd. Det har puffats mycket litet för kraftigare utbyggnad.

Vi har i detta betänkande, med den s. k. minibudgeten från regeringens första månader i höstas i ryggen, fått vissa öppningar för i varje fall mottryckskraften. Vi kan se att det, i samband med den kommunala fjärrvärmens, som det kommer att satsas mycket på, kommer att finnas möjlighet att ta in detta viktiga elproduktionssystem, att bygga ut mottryckskraften.

Vi avvaktar därför från vårt parti och ser om det händer något på det området, om det verkligen blir mottryckskraft i fjärrvärmesystemen, om elkraft kommer fram den vägen. Annars får vi ta upp frågan mer kraftfullt.

Men här gäller det också industrin. Under den energidrive som pågick här i landet i slutet på 1970-talet var det många stora industrier som i ganska snabb takt och med hjälp av gynnsamma lån och bidrag byggde ut sin mottryckskraft. Men i fjol, 1982, gick nyinstallationerna av mottryckskraft i industrin ned till nära noll. Det finns fortfarande stora vinster att hämta i våra stora processindustrier just i fråga om mottryckskraft, och det är en sak som måste uppmärksammas mer än tidigare.

Slutligen några ord om vindkraft. Det sägs att vi har haft ett ambitiöst forskningsprogram – och det har vi haft –, att man nu skall utvärdera osv. Men medan man utvärderar springer tiden i väg! Det hade funnits möjligheter att komma längre med ett alternativt vindkraftsprogram, så att man hade haft en större reserv. Det kan som vanligt i energisammanhang naturligtvis aldrig bli fråga om antingen eller, utan alla system måste komplettera varandra. Man tar en bit här och en där. Vi från vpk anser att

vindkraften har blivit missgynnad och att man borde ha satsat mer på den.

Vi vet också vad det beror på, och Olof Johansson var inne på det i sitt anförande. Varför satsas det inte på mottryck? Varför är inte industrierna intresserade av att satsa på mottryck? Varför har det varit så kärvt att få i gång kommunal utbyggnad av mottryckskraften? Varför satsas det inte på vindkraft? – Jo, därför att vi har de stora kärnkraftsblocken, som måste placera sin elkraft någonstans. Av det skälet blir det självfallet inget intresse för att bygga ut några andra system. Det är den springande och den allvarliga punkten!

Kärnkraften i sig själv, som vi skall avveckla, sätter effektiva spärar för utbyggnad av alternativ elproduktion – som vi behöver för att kunna avveckla kärnkraften!

Detta är något vi måste ta itu med på ett mer bestämt sätt än hittills, och jag hoppas att energiministern tar fasta på detta – speciellt när det gäller mottryckskraften, där det finns stora möjligheter att få ut ganska stora kvantiteter snabbt. Se till att något verkligen blir gjort på det området!

Minskningen av importberoendet måste givetvis gälla både oljan och kolet. Vi är alla medvetna om att vi måste trycka ned det stora oljeberoendet – det har sagts hundratals gånger från den här talarstolen och på andra ställen.

Vi fick oljeberoendet en gång på 1950-talet – vilket Olof Johansson har nämnt tidigare – utan någon som helst styrning eller planläggning. Vi har nu den stora svårigheten att göra oss mindre beroende av oljan. Men det är ingen lösning att byta ett beroende mot ett annat. Därför finns det verkligen anledning att varna för det som nu är på gång med införande av kol. Vi kan, tycker jag, se en viss parallell till hur det gick till när oljan kom på 1950-talet. Det finns nämligen ingen som har någon direkt, exakt och överbegripande kontroll över hur stora kolsatsningar som verkligen pågår eller förbereds i vårt land. Här verkar marknadskrafterna som vanligt. De stora oljebolagen – eller vi kanske nu för tiden snarare skall kalla dem energibolag – har för länge sedan mutat in stora kolförekomster runt om i världen; de ser framför sig en ökad användning av kol med stigande priser och därmed stigande vinster.

Därför vill vi allvarligt varna för ett ohämmat användande av kol. Det är också därför vi har föreslagit och i reservation krävt importlicenser för kol, något som socialdemokratiska partiet ända fram till i fjol också krävde men som man nu i regeringsställning tydligen inte tycker är så nödvändigt, vilket förvånar mig.

Oljeanvändningen skall minskas. Vi har fått – det har sagts i många andra sammanhang – en mycket snabb minskning av oljeanvändningen, och det är ju bra. Men om vi fortsätter att snabbt pressa ned oljeförbrukningen och i stället slänger in kol, speciellt i värmeförsörjningen, kommer vi helt enkelt ur askan i elden. Därför bör vi kanske trots allt inte alltför snabbt avveckla den oljestruktur som är uppbyggd och som fungerar ganska väl för att i stället göra mycket stora byggnadsinvesteringar, transportinvesteringar, investeringar i distributionsanordningar och annat för att föra in en kolteknik som på

nytt, om 15–20 år, kommer att låsa oss i ett beroende.

Alternativet är naturligtvis de inhemska bränslena. Det är precis samma sak med dem som med alternativen på elproduktionens område – det har inte hänt särskilt mycket på den sidan, beroende på att det har funnits återhållande krafter. Man har inte varit intresserad av att få in de inhemska bränslena i framför allt värmeförsörjningen. Annars hade vi där kunnat ligga mycket längre fram än vi i dag gör. Det här problemet kommer att utvecklas närmare av Paul Lestander längre fram i dag.

Ytterligare några ord om värmeförsörjningen! Det finns också andra typer av värmekällor som vi tagit upp – jag skall inte ägna alltför lång tid åt dem. Det finns mycket att hämta när det gäller spillvärme, värmepumpar, lågvärmesystem och annat sådant. Men jag vill säga några ord om det vi *inte* skall ha – det är då naturligtvis fortfarande kärnkraften som spökar.

Vi skall inte ha hetvattenledningar från kärnkraftverken. På den punkten finns det fortfarande anledning att vara skeptisk. I betänkandet heter det att det f. n. inte är aktuellt. Det öppnar möjligheter att i framtiden tänka sig hetvattenledningar från kärnkraftverken. Det är därför ytterligt viktigt att slå fast att vi inte heller i det avseendet skall binda oss vid kärnkraften.

Ett annat intressant spörsmål är kärnvärme. Om det har vi haft interpellations- och frågedebatter i många omgångar med olika energiministrar, också med Birgitta Dahl, som nu är energiminister. Hon har därvid klart uttalat att vi inte skall ha någon kärnvärme i Sverige, dvs. att vi inte skall ha Secure.

Vi har från vårt partis sida sagt att om vi inte skall ha några kärnvärmeverk i Sverige skall vi inte heller tillverka och exportera några. Det bidrar till att sprida avfallsproblemen, och det hjälper till att bygga under plutoniumupparbetning, som jag strax skall säga några ord om. Därför skall vi säga nej till Secure både i Sverige och utomlands.

Tillsammans med centern har vi i den här frågan avgivit en reservation som vi tycker är mycket bra och som många här i kammaren borde kunna sluta upp bakom, speciellt som energiministern själv sagt att hon när det gäller inrikespolitiken, som den här reservationen handlar om, inte har någon annan uppfattning än vi.

Slutligen några ord i all korthet om kärnkraften. Jag kan på nytt konstatera att den inte har löst några problem – den har skapat problem. Vi vet ingenting om hur mycket den kommer att kosta. Vi vet inte hur avfallsproblematiken skall lösas. Den har inte lett till att några nya jobb har tillkommit. Det var ju en stående slogan från linje 1 och framför allt från förespråkarna för linje 2. Kärnkraften skulle rädda jobben. Var har ni de jobben i dag, ni socialdemokrater, folkpartister och moderater? Den största arbetslösheten sedan 1930-talet och snart tolv kärnkraftverk i drift – det stämmer ganska dåligt. Därför har vi sagt att det bästa är att inte ladda ytterligare kärnkraftverk. Vi reserverar oss på den punkten. Vi tycker att man skall stänga av de kärnkraftverk som redan är i drift. Vi anser att vi skall säga nej till upparbetningen av avfallet. Vi får avvakta utvecklingen rörande de sorgliga sakerna med transporterna till Frankrike, Cogéma-avtalet och allt

annat sådant. Det finns fortfarande anledning att sätta en hel del frågetecken i kanten.

När det slutligen gäller avfallsfrågan har vi i en motion föreslagit ett förbud mot förvaring av avfall under havsbotten. Det är aktualiserat av SFR I i Forsmark vid Upplandskusten. Vi kan inte se någon som helst anledning till att man skall förlägga sådana här lager under havsbotten. Vi måste ta hand om vårt avfall – både det högaktiva och det låg- och medelaktiva. Men varför skall vi lägga det under havsbotten? Vi måste spränga oss ner i berget, och då bör vi göra det på land där det är lättare att övervaka och där anläggningarna blir billigare. Därför bör sådana här anläggningar under havsbotten stoppas.

Tyvärr har vi inte fått stöd i denna fråga av andra partier, vilket jag tycker är synd. Jag ser framför mig SKBF:s och övriga kärnkraftsintressenters förmåga och vilja att göra sig av med avfallet på ett så lindrigt sätt som möjligt och gömma det under havet, där vi inte kan komma åt det om det skulle hända någonting. Då står vi där med skiten läckande ut i havsvattnet.

Fru talman! Jag yrkar bifall till vpk-reservationerna och även till de reservationer där vi tillsammans med centern på många punkter också går in på de olika uppfattningarna i den här frågan.

Anf. 7 LENNART PETTERSSON (s):

Fru talman! För att hålla ihop det här börjar jag med att yrka bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande nr 33. Jag yrkar avslag på samtliga motioner.

Riksdagen beslöt år 1981 i stor enighet om riktlinjerna för den fortsatta energipolitiken. I allt väsentligt ligger dessa riktlinjer fast även efter förra höstens regeringsskifte. Det finns kanske anledning att inledningsvis påminna om detta förhållande, med tanke på de många reservationer – hela 45 stycken – som knutits till näringsutskottets betänkande om energipolitiken.

När de grundläggande riksdagsbesluten inte har ändrats undrar jag hur det kan fogas så många reservationer till betänkandet. Som jag ser det finns det två förklaringar till denna skenbara motsägelse. Den ena är att energipolitiken nu bedrivs med en helt annan målmedvetenhet än tidigare. Under de borgerliga regeringsåren lamslogs handläggningen alltför ofta av den oenighet som hela tiden förelåg mellan de borgerliga regeringspartierna.

Nu händer det saker i snabb takt i form av olika energipolitiska åtgärder – inte minst när det gäller oljeersättning och stöd och riktlinjer för omfattande energinvesteringar.

Den andra förklaringen till de många reservationerna hänger säkerligen samman med vad som inträffar när man går från ord till handling i en fråga. Då kommer det fram vad som enbart är vackra ord och vad som verkligen är allvarligt menat. Partierna tvingas bevisa att de är beredda att vidta de åtgärder som är nödvändiga – men inte alltid så populära. Det kan exempelvis gälla energiskatter av olika slag.

Riksdagen har beslutat att målet för energipolitiken skall vara energihus-

hållning, avveckling av kärnkraften efter de 25 åren, satsning på inhemska – helst förnybara – energikällor, viss satsning på kol samt en halvering av vårt stora oljeberoende till år 1990.

Det här är mycket ambitiösa, för att inte säga omvälvande, målsättningar som inte låter sig genomföras utan mycket målmedvetna samhällsåtgärder i form av skatter, subventioner, forsknings- och utvecklingsstöd, fysiska regleringar och t. o. m. direkta förbud. Det finns här en inneboende motsättning mellan de borgerliga partiernas ovilja att vid behov gå in och korrigera de fria marknadskrafterna även när dessa leder fel eller är alltför kortsiktiga. Framför allt har centern i flera konkreta energipolitiska frågor uppträtt som låt mig säga vankelmodets Hamlet på detta område. Moderaterna, får jag erkänna, har löst detta borgerlighetens dilemma på ett mera rationellt sätt. När energipolitikens krav inte stämmer överens med vart de fria marknadskrafterna leder oss, då är det de energipolitiska målsättningarna som får ge vika för moderaternas del. Det kan vi i dag avläsa i reservation efter reservation i utskottsbetänkandet. Moderaterna avlägsnar sig därmed alltmer såväl i ord som i handling från de energipolitiska mål som riksdagen satte upp år 1981. Jag kan bara konstatera att vi numera i näringsutskottet inte längre är säkra på om moderaterna fortfarande står kvar vid ett så grundläggande mål för den svenska energipolitiken som att kärnkraften skall avvecklas.

När det gäller mittenpartierna, och då framför allt centern, håller man fast vid de vackra orden – dvs. målen för energipolitiken – men man vill ofta inte ta till de nödvändiga medlen. Detta, fru talman, har blivit alltmer uppenbart under senare tid, inte minst när det gäller oljeersättningen och de inhemska alternativa energislagen. Centern sade exempelvis nej till regeringsförslaget att finansiera de extra stränga miljökraven på kolförbränningsanläggningar genom en särskild oljeavgift. I stället föreslog man, hör och häpna, att pengar skulle tas från oljeersättningsfonden, som har till uppgift att ekonomiskt stödja introduktionen av inhemska alternativa energislag.

Det är här intressant att fastslå två saker som direkt strider mot centerns tidigare deklarerade politik: dels att man vill så att säga ta från de inhemska alternativen och ge till kolet, dels att man inte längre vill medverka till fortsatt minskat oljeberoende. Ett annat exempel är energiupphandlingsdelegationen, som riksdagen mot samtliga borgerliga partiers vilja beslutade om strax före jul. Dess uppgift, med 700 miljoner till sitt förfogande, är att få fart på energiinvesteringarna, så att sysselsättningen ökar och de svenska företagen gynnas. Syftet är också att genom dessa alternativa energiinvesteringar kunna minska vår alltför stora oljeimportnota. Det gick alltså centern emot trots att man i sitt energipolitiska program alltid talat om vårt stora oljeberoende och den positiva effekt som de alternativa energiinvesteringarna har på sysselsättningen.

Det tredje exemplet, fru talman, på hur centern sviker sina energipolitiska ideal är det spel som nu förs kring regeringsförslaget i kompletteringspropositionen att höja olje- och elskatterna – detta alltså i ett läge där oljepriserna har sjunkit ganska mycket under det senaste halvåret. De höjda

olja- och elskatterna skulle vara till för att få ner förbrukningen av energi och för att finansiera ökade åtgärder mot arbetslösheten och den andra etappen av skattereformen.

För dem som trott på centerns tal i folkomröstningen och i andra sammanhang om att energisparandet har högsta prioritet måste det nuvarande agerandet framstå som mer och mer otroligt. Gång på gång fastslog centern i regeringsställning att energipriserna bör stiga med 2 % om året i reala termer. När den socialdemokratiska regeringen nu vill fullfölja denna linje genom att höja energiskatten springer man ifrån sin tidigare uppfattning. Från socialdemokratin trodde vi i vår enfald att vi har en stor värdegemenskap med centern när det gäller energihushållning, sparande, oljereduktion och satsningar på alternativa energiinvesteringar. Nu vet vi tyvärr mer, och med detta konstaterande, fru talman, skall jag gå över till att något kommentera de inlägg som gjorts här i dag och kanske också några av reservationerna.

Låt mig då börja med att säga att den diskussion som har förts mellan Per Unckel och Olof Johansson återigen visar den spännvidd som existerar mellan de borgerliga partierna när det gäller energipolitikens bedrivande. Frågan ställdes: Styrmedel eller fria marknadskrafter? Där fanns var kombattant som förespråkare för den ena resp. den andra linjen.

Från socialdemokratin sida säger vi: Såväl styrmedel som marknadskrafter behövs i den nya energipolitiken. Vi behöver marknadskrafterna speciellt när de nya energislagen har nått mognad. Då skall de kunna stå på egna ben. Det är hela tiden syftet med de satsningar som görs på de nya energislagen.

Men man måste också väga in långsiktiga aspekter. Det gäller att få balans i energiförsörjningen så att vi inte råkar ut för sådana ekonomiska chocker som de drastiska oljeprishöjningarna har ställt till med under 1970-talet. Vi vill inte på det ena eller andra sättet komma i någon motsvarande situation. Därför måste vi ha en energitillförsel som baserar sig på många olika energislag. Det är alltså en viktig utgångspunkt för den nya energipolitiken.

Vi måste också ha försörjningstrygghet. Därför måste vi kanske extra mycket satsa på sådana åtgärder som ger förtur åt de inhemska energislagen. Men vi kan, helt naturligt, inte göra det till vilket pris som helst. Vi måste också ha en sådan kontroll över de energislag som vi importerar att de i en knapphetssituation ändå kan ge oss en rimlig grad av försörjningstrygghet.

När det gäller de nya energikällorna måste staten inledningsvis vara mycket generös med att ge dem en chans att komma in som fullvärdiga alternativ bland övriga energislag.

Så här måste balansen vara mellan styrmedel och marknadskrafter. Man kan alltså inte säga antingen styrmedel eller marknadskrafter, utan man måste arbeta över hela fältet för att få en energipolitik som ger största möjliga trygghet men också rimliga energikostnader.

I övrigt tänkte jag ta upp några av de reservationer som här har

kommenterats av de föregående talarna. En av dessa reservationer gäller vår framtida kolpolitik. Centern och vänsterpartiet kommunisterna har förenat sig i en gemensam motion, där man går emot satsningar på kol. Man försöker mana fram bilden av att här skulle på något håll förordas ett ohämmat användande av kol, att en importerad energikälla, oljan, skulle ersättas med en annan, kol. Det är en felaktig beskrivning. Vad det är fråga om är en rimlig bedömning som går ut på att vi inte kan räkna med att ersätta oljan med inhemska energislag fullt ut. Alla experter har gjort bedömningen att en viss insats av kol också behövs.

Den kolintroduktion som nu pågår och som den socialdemokratiska regeringen arbetar med är faktiskt den försiktiga kolintroduktion som regeringen Fälldin i sin proposition till riksdagen våren 1981 själv förordade. Här försiggår ingen som helst omläggning av kolpolitiken, utan det är enbart ett fullföljande av den kolpolitik som regeringen Fälldin förordade och som riksdagen fattade beslut om. En försiktig introduktion av kol som ett av alternativen för att bredda vår energitillförsel är det som pågår. Dessa kolsatsningar skall göras på sådant sätt att mycket stränga miljökrav blir uppfyllda.

Jag skulle önska att man från centerns och kommunisternas sida inte lade ut dessa dimridåer. Det är ju *er egen kolpolitik som nu går i gång. Har ni invändningar mot detta, har ni ändrat uppfattning?* Såvitt jag kan förstå gäller fortfarande den Fälldinska regeringens förslag på den här punkten. Någon ändring har alltså inte skett.

I fråga om kommunernas självständighet i energipolitiken förde centern i utskottet långtgående diskussioner om att kommunernas självständighet skulle vara hotad, därför att staten lade sig i alltför mycket av kommunernas energipolitiska planering. Detta är ju inte med sanningen överensstämmande! Vad det är fråga om är ett nära och förtroendefullt samarbete mellan stat och kommun. Det är samarbete det är fråga om, inga diktat. När staten går ut för att främja sina energipolitiska mål i förhållande till kommunerna kommer man med erbjudanden om samarbete, och ofta nog också ett ekonomiskt stöd. Att detta skulle vara något som helst övergrepp mot kommunernas självständighet på det här området kan jag icke inse.

Men på vissa grundläggande punkter måste det vara riktigt att samhället slår fast den övergripande politiken. Om exempelvis en kommun vill satsa på Secure-värmeanläggning för att producera hetvatten för uppvärmning av bostäder, är vi alla överens om att detta skall kommunen inte få göra. Vi har krävt av kommunerna att upprätta oljereduktionsplaner. Det är vi också överens om. Vi skulle vara negativa om en kommun enbart skulle vilja satsa hårt och bestämt på kol eller på elkraft för att få ner oljeanvändningen.

De här diskussionerna vill vi föra med kommunerna, och vi vill inte ta till diktat annat än i mycket speciella fall.

I övrigt kan jag konstatera att inte minst centern är mycket pigg på att motionsvägen här i riksdagen i detalj föreskriva vad kommunerna skall och inte skall satsa på. Olof Johansson och hans partikamrater i näringsutskottet vill exempelvis att riksdagen skall förbjuda kommunerna att satsa på

hetvatten från kärnkraftverk. Vi anser i och för sig inte att detta är en aktuell politik, men det är ett uttryck för att man inte alltid lever som man lär. Som jag ser det är det bara ett spel för galleriet.

Vad vi behöver är självfallet samarbete mellan kommunerna och ett förtroendefullt samarbete mellan stat och kommun. Vi behöver inga diktat utom på vissa fundamentala punkter, och där tror jag vi alla är ganska överens.

Fru talman! Det förs i reservation 18 ett resonemang från centern och kommunisterna om att riksdagen nu starkt skall uttala sig för en direktförvaring av det använda radioaktiva kärnbränslet. Man manar här fram bilden av att det är centern som går i spetsen när det gäller att förorda direktförvaring av använt kärnbränsle.

Låt mig först säga att socialdemokratin och centern är helt överens i fråga om inriktningen på direktförvaring av det använda kärnbränslet. Där råder inga delade meningar.

Jag menar nog att det är litet väl magstarkt att från centerns sida gå ut med en sådan här reservation, när det finns en förhistoria som innebär att det faktiskt är centern som har drivit fram upparbetningsavtalen och den export som nu sker till Frankrike. Genom er villkorstag tvingade ni fram snabba ställningstaganden på detta område, och det kunde bara sluta i upparbetningsavtal. Det innebär att det är ni och inte socialdemokratin som får ta ansvaret för den export som nu sker av kärnbränsle för upparbetning.

Men i den grundläggande frågan är socialdemokratin och centern överens. Vi anser att alla skäl talar för att det är en riktigare linje att satsa på direktförvaring av det använda kärnbränslet. Det är också den inriktning som det forsknings- och utvecklingsarbete som nu pågår i allt väsentligt har. Vi har alltså, trots centerns polemiska udd i reservation 18, egentligen inte olika principiell mening. Däremot kan vi socialdemokrater inte agera på det sätt som förordas i motion 1100, med avbrytande av kontrakt och liknande saker. Så agerar man inte om man skall ha klara spelregler i energipolitiken, vilket centern och moderaterna här mycket starkt har pläderat för.

Jag vill i övrigt, fru talman, säga några ord till folkpartiets företrädare i debatten, Hugo Bergdahl. Låt mig inledningsvis konstatera att socialdemokratin och folkpartiet fortfarande har rätt mycket gemensamt när det gäller energipolitiken, och det finns inte så många reservationer från folkpartiets sida eller frågor där partiet har skilt ut sig. På några punkter har emellertid folkpartiet velat göra markeringar. Särskilt folkpartiets synpunkter på vilka alternativa energislag som man bör satsa speciellt på har vi blivit något förvånade över.

Låt mig ta ett exempel på ett folkpartiförslag där vi inte har velat gå med. Det gäller satsningen på stora värmepumpar. Folkpartiet ville i detta sammanhang att ett särskilt ekonomiskt stöd skulle utgå. Vi har den bestämda uppfattningen att folkpartiets oro för att de stora värmepumparna inte skall kunna försvara sin plats i det svenska energisystemet är synnerligen obefogad.

Energiministern var häromdagen i Lund och invigde en sådan här

värmepump. Den kommer att ge ett väsentligt bidrag till energiförsörjningen i Lund. Värmepumpen har dessutom den stora fördelen att den är mycket lönsam – den betalar sig på två år. På liknande sätt är det på många andra håll. De stora värmepumparna går nu fram med stormsteg på marknaden. Det skall vi vara glada för, men jag tror inte att vi skall använda pengar för att ytterligare stödja denna utveckling. Värmepumparna kommer att klara sig även utan ekonomiskt stöd.

Det vore fel om vi från utskottets sida nu, ett år innan riksdagen skall ta ställning till energiforskningens och energikutvecklingens inriktning för den kommande treårsperioden, diskuterade vad som skall prioriteras. Vi har en energiforskningsnämnd, och vi kommer att få ett energiverk. I styrelsen för detta verk kommer det att sitta parlamentariska representanter för, såvitt jag förstår, samtliga partier. De kommer att ha alla möjligheter att påverka de här avvägningarna. Det är bättre att dessa representanter tillsammans med experterna gör avvägningarna än att vi i riksdagen gör det. Här kan det aldrig bli det ingående resonemang som är nödvändigt.

Till slut några ord till Oswald Söderqvist med anledning av hans diskussion om Secure-reaktorer. Vi har från socialdemokratins sida sagt att Secure-reaktorer icke är aktuella i det svenska energiprogrammet – och de kommer icke att bli det. Det har också riksdagen fattat beslut om. Moderaterna har inte ställt sig bakom det beslutet, men det må vara deras sak.

Jag måste reagera mot kommunisternas och centerns försök att slå in en kil mellan regeringens uppfattning och uppfattningen hos näringsutskottets socialdemokratiska ledamöter. Man har här sagt att energiministern skulle vara motståndare till en export av Secure, medan däremot näringsutskottets socialdemokratiska ledamöter inte skulle göra någon invändning på denna punkt. Jag kan föreställa mig att energiministern inte är någon entusiastisk anhängare av export av Secure-reaktorer. Men det beslut som är fattat i riksdagen gäller – det tror jag att energiministern har full förståelse för – att om det svenska företaget kan sälja dessa reaktorer, må det vara hänt – det är innebörden i detta beslut. Vi skall inte diktera andra länders energipolitik.

Det går inte heller att av det interpellationssvar som reservanterna hänvisar till utläsa att det skulle finnas en sådan skillnad mellan uppfattningen hos näringsutskottets majoritet och energiministerns uppfattning som det görs gällande i reservationen. Man bör akta sig för den typ av snedvridna citeringar som reservanterna här excellerar i. Även reservanterna har ett ansvar när det gäller att återge sanningen.

Slutligen, fru talman, något ord om Oswald Söderqvists avslutande argument riktat mot socialdemokraterna och linje 2. Han anser sig kunna konstatera att kärnkraften icke har räddat jobben i detta land, och han hänvisar till att vi fortfarande har en alltför stor arbetslöshet. Däremot skulle, enligt Oswald Söderqvists uppfattning, de alternativa energikällorna ha kunnat rädda jobben. Ja, det är mycket möjligt. Om man med att rädda jobb menar att alla människor skall få jobba väsentligt mycket mer till väsentligt lägre lön så är det riktigt. Skulle vi riva ner de väldiga investeringar

vi har gjort bl. a. i kärnkraftverk och sedan bygga upp parallellinvesteringar på motsvarande sätt skulle det naturligtvis kosta det svenska samhället oerhört mycket. Det är klart att vi skulle få arbete, många gånger om, men vi skulle sannerligen inte få någon lön för mödan att tala om. Vi skulle i dag ha befunnit oss i en ekonomisk kris, som hade varit väsentligt mycket större än i den situation vi befinner oss i f. n.

Bortsett från kärnkraftens speciella säkerhetsproblem m. m. måste vi ändå erkänna att kärnkraften betyder oerhört mycket ur energiförsörjningssynpunkt – ekonomiskt, tillförselmässigt osv. Det finns ingen anledning att vrida och vända på dessa fakta på det sätt som Oswald Söderqvist här har gjort. Låt oss konstatera att kärnkraften behövs. Vi har den under en övergångstid, och vi skall försöka att ekonomiskt få ut det bästa möjliga ur kärnkraften under den tid som vi har den kvar.

Med detta, fru talman, ber jag att än en gång få yrka bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 8 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Får jag kommentera tre av Lennart Petterssons frågeställningar.

Lennart Pettersson sitter fast i en statsdogmatism som möjligen är ideologiskt konsekvent, men som sannerligen inte är gagnelig för saken. I sitt inlägg ondgjorde han sig över vad han menade var moderat politik, nämligen att – om jag minns hans ordval rätt – om marknadskrafterna inte stämmer med de energipolitiska riktlinjerna så överger moderaterna riktlinjerna. Samma sentens skulle, Lennart Pettersson, kunna formuleras ungefär så här: När verkligheten inte stämmer med vad politikerna har hoppats, är moderaterna beredda att först och främst följa verkligheten.

Problemet med den överbelastade politiska verksamhet som vi f. n. har introducerat i energisektorn är att verkligheten inte förmår att tränga sig in, därför att, som jag sade i mitt inledningsanförande, de gamla teserna till slut blir som besvärjelser så att man inte vill medge att teserna från början var felaktiga. Och tro inte, Lennart Pettersson, att den förkättrade marknaden i allt är enfaldig! Marknaden på energiområdet är industrin, våra kommuner och hushållen. Också de kan bedöma vad som är förnuft, inte bara för nästa dag utan för nästa och nästnästa år.

Detta för mig över till det andra spørsmålet, som handlar om energiskatterna. Vem har sagt, Lennart Pettersson, att energiskatter skall användas för att finansiera skatteomläggningar? Det är uppenbarligen detta som socialdemokratin nu är i färd med att göra. Någon energipolitisk motivering för att nu höja energiskatterna kan man rimligtvis inte finna.

I december 1976 kostade eldningsolja 1 550 kr., och i början på 1970-talet kostade den mycket mindre. I dag kostar 1 kubikmeter eldningsolja 2 240 kr., Lennart Pettersson. Jag tror inte att hushåll, industri och kommuner avstår från hushållning bara därför att oljepriset nu faller några procentenheter. Incitamentet för att spara är fortfarande så oerhört starkt, att ingen behöver höja några skatter för att människor skall ta det ansvar för sin egen

ekonomi som en energihushållning faktiskt innebär.

Fru talman! Att sitta fast i föreställningar innebär också att man inom socialdemokratien oerhört lätt "skjuter från höften". Man gör det i förslaget från förra hösten om att 700 milj. kr. skulle anslås till energitillverkande industri. Det vände sig moderaterna emot. Vi har fortfarande inte sett något rimligt motiv för att staten skall strö dessa slantar över en industri som borde klara sig själv.

Anf. 9 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag känner inte till någon som med en sådan briljans kan framföra absurda beskyllningar som Lennart Pettersson – han låter riktigt elak, men jag tror att han innerst inne är ganska snäll. Det var en förfärlig mängd beskyllningar vi fick höra här. Ibland fick jag en känsla av att Lennart Pettersson och Birgitta Dahl inte umgås. Efter vad jag har förstått har Birgitta Dahl som ansvarig för energipolitiken nu ett helt annat och mycket mjukare sätt att diskutera med sin politiska omgivning, men här klampade Lennart Pettersson in i porslinsbutiken som den värsta elefant.

Lennart Pettersson talade om handlingsförklaring, och det är en av de gamla käpphästar som också Per Unckel har varit inne på. Jag vill bemöta det genom att upprepa de frågor jag ställde i den allmänpolitiska debatten den 3 februari:

"Finns det något annat land i världen som bestämt sig för att utveckla kärnkraften? Finns det något land i världen som överträffar Sverige i statlig satsning på de förnybara energikällornas utveckling? Finns det ens något land i världen med ett 70-procentigt oljeberoende i utgångsläget som lyckats reducera oljeförbrukningen i den omfattning Sverige gjort under de senaste åren? Finns det något land som satsat så stora belopp på energihushållning i befintlig bebyggelse och industri?"

Det finns bara nej-svar på de här fyra frågorna. Det är också svar nog på Lennart Petterssons klassificering när han talade om handlingsförklaring.

Lennart Pettersson hade också en teori om att när det gäller att gå från ord till handling, då håller vi inte ord längre. Jag skall inte gå in på allt det som Lennart Pettersson hann med att framföra i sitt anförande, och då inte heller de absurda beskyllningarna om att vi vill överföra resurser avsedda för inhemska bränslen till – om jag förstod Lennart Pettersson rätt – satsning på kol.

När det gäller vår kritik mot upphandlingsorganet – som Lennart Pettersson plötsligt fick till att bli en principfråga – och påståendet att vi dirigerar kommuner vill jag säga att Ivar Franzén senare kommer att kommentera bl. a. dessa frågor i samband med att han behandlar en del av våra reservationer. Men låt mig beträffande talet om att dirigera kommuner helt kortfattat fråga: Tycker Lennart Pettersson att det är fel att gå emot förslag om hetvattentunnlar, som skulle låsa oss fast vid ett beroende av den kärnkraft som vi genom folkomröstningen har bestämt oss för att utveckla? Vi har ju inte någon federalistisk statsbildning i Sverige, utan om vi fattar

centrala beslut, så måste vi naturligtvis vara beredda att verka för att de fullföljs, även när det gäller kommunerna.

Fru talman! Min taletid är slut och jag får återkomma till de övriga frågorna. Låt mig avslutningsvis bara säga att Lennart Pettersson försökte provocera fram en debatt om energiskatterna. Jag för gärna den debatten, men vi har alltför kort tid för att göra det just nu.

Anf. 10 HUGO BERGDAHL (fp) replik:

Fru talman! Lennart Pettersson ondgör sig över de många reservationerna i utskottsbetänkandet om energipolitiken och ställer frågan: Varför så många reservationer, när inriktningen i energipolitiken är oförändrad sedan 1981?

Ja, Lennart Pettersson, det mesta som fastställdes 1981 är giltigt i dag, men utvecklingen går ju vidare i ett välutvecklat samhälle, och det kan finnas anledning att redan efter två år komma med vissa justeringar, när man tycker att utvecklingen på området går i en riktning som man tidigare kanske inte var helt övertygad om var den rätta.

Om man anser att detta med värmepumpar är ett område där vi kan gå litet raskare fram, tycker jag att man skall göra det konstaterandet och fatta de beslut som behövs för att skynda på utvecklingen. Det kan vara likadant när det gäller utprovning av vindkraftsaggregat. På dessa två områden har det utan tvivel skett en utveckling i snabbare takt än man kunde förutse för två tre år sedan.

Lennart Pettersson sade, om jag fattade honom rätt, att han studerat utvecklingen när det gäller värmepumpar i Lund – jag tror det var där – och att man hade mycket fina och positiva erfarenheter. Varför inte göra det konstaterandet, Lennart Pettersson, att när det gäller värmepumpar har det skett en utveckling som är mycket positiv för landet och som påverkar energiförsörjningen på ett mycket fint sätt? Om man har denna uppfattning, bör man också ge den till känna. Det är det vi har gjort i näringsutskottets betänkande om energipolitiken. Vi har gjort detta konstaterande, och vi beklagar att de andra partierna inte ställt sig bakom våra krav.

Anf. 11 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Fru talman! Det var oklokt av Lennart Pettersson att avsluta sitt anförande på det sätt som han gjorde. Jag tror inte att socialdemokratin eller andra kärnkraftsförespråkare i dag skall gå ut till det svenska folket, den svenska arbetarklassen och de svenska tjänstemännen och försöka att än en gång lura dem med påståendet att om man bygger ut kärnkraften blir det ingen arbetslöshet. Det var vad ni sade för några år sedan – det är inte så länge sedan. Men kärnkraften har inte räddat ett enda jobb i vårt land. Om man hade tagit fasta på vad vi och andra motståndare till kärnkraften sade i mitten på 1970-talet, om man hade satsat på en ordentlig hushållning då, om man hade satsat på att snabbt ta fram inhemska energikällor och om man hade satsat på allt det som folkkampanjen mot kärnkraft förde fram, då hade vi inte behövt någon kärnkraft. Vi hade kanske t. o. m. haft fler jobb i dag än

vad vi fått med de tolv kärnkraftsreaktorerna.

Jag tror att det är väldigt bra om Lennart Pettersson i fortsättningen inte drar upp sådana diskussioner om jobb och kärnkraft som han gjorde alldeles nyss.

Jag vill ta upp ytterligare några saker liksom detta med många reservationer. Vi reserverar oss inte i onödan, men som jag sade i mitt huvudanförande ser vi ju att när det gäller inhemska bränslen, när det gäller alternativ elproduktion, när det gäller vissa frågetecken som rör hetvattenledningar, fjärrvärmereaktorer och sådana saker finns det dunkla skrivningar från socialdemokratiskt håll och från regeringen. Då måste man ju ta fasta på det och föra fram sina synpunkter i reservationer. Det har inte satsats tillräckligt på inhemska bränslen. Det har inte satsats tillräckligt på alternativ elproduktion. Man håller fortfarande öppet för t. ex. hetvattenledningar. Ni har t. ex. inte gått med på att säga nej till uppbyggnad, trots att ni inte kan redovisa något motiv till att vi skall uppbygga vårt kärnkraftsavfall. Jag vill återkomma till det senare.

Jag har ont om tid, och vi skall inte ha någon skattedebatt här. Men jag vill säga att vi är emot energiskattehöjningen så långt det gäller olja och bensin, eftersom den höjer hyror, fördyrar transporter i glesbygd, osv. Vi vill inte vara med och betala den skatteomläggning som ni gjorde tillsammans med mittenpartierna på det sättet. Det får ni lösa på något annat sätt. Ta t. ex. de 40 miljarder till JAS som ni beviljade i går!

Anf. 12 LENNART PETERSSON (s) replik:

Fru talman! Först till Oswald Söderqvist! Han har inte riktigt fattat det här med ekonomi och ekonomisk politik. Det är inte så att industrin kan lösa våra sysselsättningsproblem. Industrin kommer aldrig att kunna ge de arbetslösa sysselsättning i tillräcklig utsträckning. Vad som behövs för den fulla sysselsättningen är en effektiv industri och en effektiv kraftförsörjning till låga kostnader. Det kommer att kunna ge utrymme för de ekonomiska satsningar som vi kan göra inom den offentliga sektorn, där vi med nödvändighet måste vara mer arbets- och personalintensiva för att ge den omvårdnad som människorna vill ha. Och det är där vi skall anställa de många inom arbetslivet. Därför har kärnkraften en väldig betydelse när det gäller att skapa den effektiviteten inom industrin. Jag säger inte att om vi från början hade satsat på andra kraftsystem, så hade vi kanske klarat det ganska hyggligt ändå. Sedan kommer säkerhetsaspekterna till – det är helt klart.

Men om man först river ned och sedan bygger upp, blir det mycket stora kostnader, och det skulle utan tvivel ha betytt oerhört mycket negativt för det svenska samhället och den svenska ekonomin.

Jag säger inte heller att vi inte skulle ha tagit dessa kostnader, om det verkligen hade funnits en mycket stark risk för att kärnkraften var verkligt farlig för oss. Längsiktigt skall vi göra denna omändring, men den snabba avveckling som linje 3 förespråkade hade helt klart lett till utomordentligt stora ekonomiska problem för det svenska samhället.

Sedan till Per Unckel! Han anklagar mig för att vara statsdogmatiker – vad

det nu är för någonting. Jag fattar det så, att jag skulle hålla på staten i energipolitiken. Jag försökte i mitt inledande anförande visa att både riktlinjer, styrning och marknadsekonomi behövs i energipolitiken när man skall företa de kraftiga omändringar som folkomröstningsresultatet och annat har lett fram till. Därför tillbakavisar jag med bestämdhet den beskyllningen.

Sedan säger Per Unckel: När verkligheten inte stämmer med teorierna, följer moderaterna verkligheten. Han antydde därmed att socialdemokraterna gör någonting annat. Låt mig säga att jag tror att Per Unckel i stället menar att vi har en kanske något olikartad verklighetsuppfattning. I Per Unckels verklighetsuppfattning ingår inte folkomröstningsresultatet och de långsiktiga energiförsörjningsproblemen. I Per Unckels och moderaternas verklighetsuppfattning ingår bara det mest kortsiktiga – det som marknadskrafterna tar fram. Jag trodde att vi var överens om att man också behövde se litet mera långsiktigt på dessa problem.

Sedan får jag, fru talman, återkomma när det gäller diskussionen kring centerpartiets mycket förvånansvärda helomvändning på oljeersättningsområdet.

Anf. 13 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Till frågan om huruvida politikerna är bättre när det gäller att ta det långsiktiga ansvaret lär vi få anledning att återkomma många gånger under tiden fram till år 2010. Jag tror emellertid att det skulle vara ett allvarligt misstag av politikerna om de i dag ansåg sig i detalj kunna förutse vilken energiförsörjningssituation vi i Sverige kommer att stå inför inom de närmaste 30 åren. Litet ödmjukhet när det gäller politikernas tilltro till sig själva tror jag att man i framtiden skulle värdesätta.

Energiskatterna är ett exempel på hur den politiska övertron på något sätt så att säga slår ut all rim och reson. Ett slags tricksande med motiv florerar när politiken sätts i högsätet. Skattehöjningar, som egentligen har helt andra motiv än de rent energipolitiska, ges en energipolitisk klädnad, eftersom det därmed förefaller vara lättare att försvara dem.

Jag måste rikta en rak och konkret fråga till Lennart Pettersson: Anser Lennart Pettersson att industrin, kommunerna och hushållen i dag betalar för litet för sin olja? Anser Lennart Pettersson att hyresgäster och villaägare inte bör betala mer än 2 240 kr. för varje liter eldningsolja 1?

Moderaternas inställning härvidlag är fullständig entydigt: Villaägare och hyresgäster har tillräckligt länge plågats av ständigt stigande oljepriser. När de väl får en chans att tillgodoräkna sig effekterna av den prissänkning som nu sveper över världsmarknaden, skall inte politikerna av helt andra skäl än de energipolitiska vara framme och bedra dem på vinsten.

Min fråga till Lennart Pettersson lyder således: Betalar hyresgäster och villaägare i dag för litet för sin olja?

Till slut, fru talman, några ord om Secure. Jag anser att hanteringen av Secure är en tragedi – inte bara med tanke på energiförsörjningen, utan också med tanke på allt vad tekniskt utvecklingsarbete i vårt land heter. Politikens

tunga hand läggs på något sätt över det som är banbrytande och utvecklande. Man kan säga vad man vill om detta, men en sådan attityd befrämjar verkligen inte den tillväxt i fråga om kunskaper och resurser som vårt samhälle i dag otvetydigt behöver.

Anf. 14 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Nej, Lennart Pettersson, man kan inte tala om någon helomvändning när det gäller oljeersättningen och inställningen till den frågan. Det var vi som i hög grad var med om att driva fram den hushållningspolitik som vi har i det här landet och som i viktiga avseenden har varit framgångsrik. Också i fortsättningen skall vi driva på den politiken. Däremot är det så att socialdemokraterna, tillsammans med moderaterna, under förra valperioden avvisade de långsiktiga miljökraven när det gäller förbränningen av kol. Det är klart att vi tycker att det är felaktigt, och det har vi kritiserat hårt. Utan att klargöra de långsiktiga miljöförutsättningarna är man alltså beredd att byta ut ett importberoende mot ett annat och ett fossilbränsleberoende mot ett annat. Självfallet har vi heller inte försökt minska resurserna i fråga om utnyttjandet av inhemska bränslen – tvärtom. Vi har hela tiden varit pådrivande också när det gäller den utvecklingen.

Uppriktigt sagt tycker jag att Lennart Pettersson gör sig själv och sitt parti en otjänst, när han för debatten på det sätt som han gör. Det är inte svårt för mig att tala om för Lennart Pettersson – han vet nämligen att det är helt korrekt – att det var under den socialdemokratiska regeringsperioden, fram till 1976, som vi försattes i det mycket besvärliga oljeberoende som vi fortfarande dras med i det här landet. Det var efter 1975 som vi började frigöra oss från detta beroende.

Låt mig till sist beträffande skatterna säga följande. Vi har inte någon anledning att så att säga hoppa upp och ta ställning till pressmeddelanden utdelade av en socialdemokratisk regering, innan vi fått de dokument i vår hand som kan föranleda motioner, om en avvikande mening skulle föreligga. Vi har blivit tillfrågade, och vi har sagt att vi tycker att en energiskatt är bättre än arbetsgivaravgifter och produktionsfaktorsskatter. Självfallet står vi fast vid de 2 % i realprishöjning på oljeområdet som tidigare energipolitiska beslut innebär, och vi kommer att handla därefter; det kan Lennart Pettersson vara övertygad om.

Men vi förbehåller oss rätten att ha dokumenten i vår hand. Och jag tycker faktiskt det är ganska otillständigt när riksdagen behandlas på det sätt som har skett här. Men det är en annan debatt, och den har vi inte heller tid till just nu.

Anf. 15 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Fru talman! Jag anser inte att man i debatter skall säga till debattmotståndare att de inte begriper, att de inte är insatta i ekonomi osv. – speciellt om man inte säkert vet vilka kunskaper eller utbildningar som finns bakom.

Lennart Petterssons anförande om kärnkraftens välsignelser beklagar jag. Som jag sade förut: Den debatt som Lennart Pettersson drog upp i slutet av

sitt första anförande är mycket onödig. Vi vet nu att kärnkraften inte har gett några arbeten; vi vet inte vad elströmmen från kärnkraftverken kommer att kosta; vi vet över huvud taget inte vad kostnaderna för folkhushållet kommer att bli.

Där har ni ett stort ansvar. Ni lät utbyggnaden fortsätta och vände inte på klacken förrän ni så att säga stod under galgen eller fallbilan, med kärnkraftshaveriet i USA: den galna onsdagen, som vi alla så väl känner till.

Jag tycker alltså inte att socialdemokraterna och Lennart Pettersson skall använda så djupa brösttoner i det här fallet. Ni gick efter principen "Gärna avveckling, men först en rejäl utbyggnad", och det får vi dras med nu. Det är i stor utsträckning er skuld att vi har de problem som vi nu har.

Så några ord om kolet, som jag inte hann med i den förra repliken. Lennart Pettersson säger: Nu inför vi den kolpolitik som ni ville ha när vi debatterade och ni förespråkade linje 3. Det påståendet är verkligen demagogiskt och grovt osant. Det som nu påbörjas är långt mer än vad vi förespråkade. Och den enkla och mycket blygsamma satsning på kol som vi förespråkade, den karakteriserade ni då som en nedsmutsning av hela landet; det skulle bli ett Kolsverige – död, pina och förbannelse. Nu helt plötsligt är en kanske tio eller tjugo gånger större kolsatsning en försiktig introduktion. Man får väl ändå vara litet nyanserad och inte bara springa ifrån vad man sagt för några år sedan, för att nu komma med helt andra påståenden – det slår ju bara tillbaka mot er själva.

Ni har ingen kontroll över kolintroduktionen i Sverige, påstår jag. Och därför kräver vi kontroll, importlicenser och annat, något som ni själva krävde så sent som i fjol. Här verkar marknadskrafterna, som Per Unckel pläderar för, och vi kommer kanske att få en introduktion av kol som vi inte alls vill ha, om vi inte slår till bromsarna och skaffar de kontrollmöjligheter och annat som behövs.

Anf. 16 LENNART PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! Det är mycket att replikera på.

Först till Oswald Söderqvist: Beträffande kolet följer vi helt de riktlinjer som regeringen Fälldin lade fram våren 1981 och som riksdagen fattade beslut om – varken mer eller mindre. Att mana fram det som en mycket betydande kolsatsning är alltså helt felaktigt.

Vi har sagt varken ja eller nej till importlicenser för kolet, utan vi vill avvakta den fortsatta beredningen i regeringskansliet på den här punkten. Därför är Oswald Söderqvists beskrivning av att vi har sagt nej till importlicenser felaktig. Jag har personligen skrivit en motion som förordar detta.

Till Olof Johansson: Jag tror inte att centern kan förneka att man på något sätt uppenbarligen har ändrat uppfattning när det gäller behovet av fortsatta oljeminskningar inom landet. På något annat sätt går det nämligen inte att beskriva det nej som man sagt till vad regeringen föreslagit när det gäller att

minska oljeanvändningen och finansiera en ökad satsning på inhemska energikällor.

Regeringen föreslog en ökning av oljeavgiften för att klara stränga krav på en kolrening. Det gick ni inte med på, ni sade nej till den oljeavgiften. Ni sade i stället att de pengarna skulle tas från oljeersättningsfonden, den fond som finansierar satsningen och utbyggnaden av alternativa inhemska energikällor. Detta är ett bevis så klart som något på att ni valde oljan framför de inhemska energibränslena, trots att ni har sagt något helt annat.

Till slut vill jag bara konstatera att Olof Johanssons senaste inlägg var glädjande. Han säger att centern står fast vid den 2-procentiga realprisökningen på energin. Det är ett alldeles utmärkt besked. Det innebär att ni ännu inte slutgiltigt har bestämt er för att säga nej till de energiskatter som regeringen nu har föreslagit. Det betyder bara att man utnyttjar en liten del av det utrymme som de kraftiga oljeprissänkningarna har inneburit.

Förste vice talmannen anmälde att Olof Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 17 NIC GRÖNVALL (m):

Fru talman! Man känner sig som något av en inbrottstjuv i kyrkan när man ställer sig upp i en allmän energipolitisk debatt. Det gamla strävsamma gänget utbyter argument med småleenden och förefaller egentligen trivas bäst med varandra. Jag väljer den andra metoden och anhåller härmed om medlemskap i den energipolitiska klubben. Jag ämnar i fortsättningen delta i dessa debatter.

Det kan, med hänsyn till mitt främlingskap, kanske vara motiverat att göra aningen av en programförklaring till vad jag anser vara centralt i 1980-talets energipolitik. Det har att göra med den debatt som fördes för en stund sedan mellan Lennart Pettersson och Per Unckel om vad som utgör verkligheten i energifrågorna. Man kanske enklast kunde formulera det så här: För oss moderater, och då särskilt mycket för mig, tillhör framtiden verklighetsbilden. Vi kan inte bortse från att god politik och god demokrati innebär att vi inte i dag får fatta politiska beslut som tar ifrån framtidens väljare i Sverige den handlingsfrihet som de är berättigade till i sina beslut för sin framtid. Detta är särskilt viktigt i energipolitiska frågor där planeringstiden är mycket lång.

Man kan i detta sammanhang fråga sig vad angriparna av moderaternas syn på folkomröstningens innebörd skulle ge för svar om man gjorde antagandet att den tekniska utvecklingen till en början tillät en säker förvaring av avfallet. Tekniken har förut skänkt människorna ganska underbara överraskningar, och det finns väl egentligen ingenting i vår samtid som talar för att inte det vore möjligt en gång till. Antag t. ex. vidare att alla dessa människor som strävar efter en tryggare värld skulle kunna åstadkomma en känsla av mindre dramatik och mindre laddning i kärnvapenfrågan. Och antag då att svenska väljare om ett tiotal år såg annorlunda på samtiden och på framtiden. Menar verkligen kritikerna av den moderata hållningen att det är bristande

respekt för folkomröstningens resultat att begära en planering av energipolitiken som bevarar handlingskraften och handlingsfriheten så långt som möjligt in i framtiden?

Så kommer jag till en andra programförklaring. Jag delar fullständigt Oswald Söderqvists uppfattning att energihushållningen är den mest omfattande och lättast tillgängliga energikällan för vårt land. Jag har sett en uppgift om att det i USA, det energiberusade landet, förekommer att 47 % av dess förbrukning av fossila bränslen kyls bort. Inte är förhållandena sådana i Sverige, men jag är alldeles övertygad om att det finns mycket att vinna i satsningar på hushållning som den främsta alternativa energikällan.

Fru talman! Jag hade egentligen från början tänkt uppehålla mig vid de moderata reservationerna 6 och 10, den som vi delar med centern, och har alltså tagit väl rundlig tid på mig för min inledning.

Reservation 6 berör främst den satsning på energistöd som kom till stånd genom regeringens ekonomisk-politiska proposition i höstas. Där föreslog regeringen tre olika stödformer till en kostnad om tillsammans 1,2 miljarder. Jag vill gärna gå igenom dem för att just påvisa grunden för vår inställning att mindre regleringar och mer marknad är vad som behövs. De förslag som lades fram i proposition 50 var, menar jag, helt omöjliga ur energipolitisk synpunkt. Vi är angelägna om att dessa förslag om möjligt undanröjs, och det har vi markerat i reservation 6.

I all hast: Förslaget rör stöd till fjärrvärmeanläggningar. Man ansåg att det ur sysselsättningssynpunkt skulle vara förmånligt att lämna stöd, så att investeringarna kom i gång i fjärrvärmeanläggningar. Utbyggnadstakten hade sjunkit under 1970-talets slut, och förklaringen till det är lätt att finna. Det höga ränteläget har sannerligen inte stöttat investeringsviljan. Osäkerheten i valet av energikällor för fjärrvärmeanläggningarna har inneburit för investeringsviljan hämmande faktorer.

Men si – enligt klassisk socialdemokratisk tradition och med stark tro på centrala regleringar och central styrning föreslog regeringen och energiministern – och fick därtill accept av näringsutskottets socialdemokrater – att 300 miljoner skulle förbrukas under 1983. Under ett år, kort efter beslutet, skulle dessa pengar förbrukas till stöd för investeringar i fjärrvärmeanläggningar. Alltså: Bidrag, styrning och centraldirigering. Klassisk socialdemokratisk kolartro!

Om detta vill jag säga, förutom den kritik jag riktar mot att man på detta sätt disponerar över en pressad statsbudgets medel, att fjärrvärmesatsningarna inte får utnyttjas för att bygga fast oss i ett system som senare återopas i andra ledet till stöd för etablering av mottrycksproduktion av energi – som i sin tur därefter skall tjäna såsom en bindning vid folkomröstningsbeslutet.

Fjärrvärmesystem skall, liksom alla andra energianläggningar, utbyggas och exploateras på sina egna meriter, i en riktig och normal planeringssituation, och inte tvingas fram med hjälp av vad jag vill kalla hysteriskt frampressade statliga stödformer.

Samma kommentar kan f. ö. göras om det andra elementet i detta paket från 1982. I det energipolitiska huvudbeslutet från 1981 års riksdag hade förutsatts att utvecklingen av torvförbränning i landet skulle leda till en produktion av 1 TWh år 1985 och 6–11 TWh år 1990.

Oljeersättningsdelegationen hade 1982 konstaterat, att utvecklingen inte alls motsvarade förväntningarna och de uppställda målen. Marknaden var inte beredd att ta emot den styrning som politikerna ville ge utvecklingen. I stället för att acceptera marknadens reaktion valde regeringen – och på nytt fick regeringen accept av den socialdemokratiska majoriteten i näringsutskottet – att försöka pressa fram en utveckling med hjälp av statliga stöd: 200 milj. kr. och 13 kr. ökning av avgift till oljeersättningsfonden. Allra värst är att regeringen i det här sammanhanget i höstas föreslog och sedermera fick accept för att anvisa 700 miljoner till en centralt förlagd upphandling av energianläggningar.

Jag har, fru talman, läst propositionen om och om igen för att försöka förstå vad regeringen egentligen avsåg att förbruka detta väldiga belopp till, och jag saknar fortfarande möjlighet att förstå det. Propositionen lämnar ingen vägledning, och de förfrågningar jag har gjort för att försöka få klarhet har inte gjort mig visare.

Som jag ser det var även detta ett försök att med hjälp av lockande subventioner och stöd överföra centrala beslut från kommuner och industri till staten, att betaga kommunerna, förbrukarna, hushållen och industrin, den rätt till planering och egna beslut som är självklar.

Vi moderater tog avstånd då och gör det även nu. Per Unckel har tidigare vältaligt utvecklat vår syn på avvägningen mellan marknad och centralstyrning.

Jag har på det här sättet indirekt faktiskt också kommenterat reservation 10, där vi tillsammans med centern markerar att den centrala styrningen inte får gå ut över den kommunala självbestämmanderätten.

Med dessa ord, fru talman, vill jag nu yrka bifall till moderaternas reservationer 1, 3, 6, 10, 21, 29 och 39, av vilka nr 10 är gemensam för moderaterna och centern.

Anf. 18 LENNART PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! För att undvika tidsöverdrag och liknande vill jag redan nu göra en kort replik till Nic Grönvall. Han riktade kritik mot de ekonomisk-politiska åtgärder som regeringen i höstas föreslog för att stödja sysselsättningen. En viktig del – det har han rätt i – av de sysselsättningspolitiska stödåtgärderna var satsningen på energiinvesteringar. Jag beklagar den kamrerarinställning som Nic Grönvall visar till de satsningarna.

De kostnader som stödet bokföringsmässigt innebar har på intet sätt sin motsvarighet i verkligheten. I verkligheten har folkhushållet blivit rikare genom det här stödet – vi har sysselsatt resurser, inkl. människor och företag, som annars inte skulle ha tagits i anspråk; folk skulle ha gått arbetslösa. Med dessa stödåtgärder har vi fått i gång en utveckling på energiområdet som har varit till fördel, inte bara från energipolitisk synpunkt utan också från

ekonomisk, för det svenska samhället. Här har regeringen verkligen slagit två flugor i en smäll – utan någon egentlig samhällsekonomisk kostnad, som det kommer att visa sig, har man nu betydande energiinvesteringar på gång. Detta måste vara en riktig ekonomisk politik. Det är en politik som vi i varje fall från 1930-talet och framåt var ganska ense om. Det är tråkigt att moderaterna skilt ut sig på den punkten.

Anf. 19 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Fru talman! Kameralt eller inte, Lennart Pettersson – jag menar, och jag trodde att jag hade utvecklat det, att när man med konstlade medel pressar fram beslut om stora investeringar åstadkommer man inte ett positivt resultat från folkhushållets synpunkt, utan tvärtom. Beslut av den genomgripande art och av den storleksordning som dessa energipolitiska beslut i kommuner, i industrin och i staten var tarvar lång beslutsprocedur och god planering. Framför allt krävs att besluten vilar på sina egna ekonomiska lagars meriter. Det är först då de tillför folkhushållet en positiv ekonomi.

Anf. 20 IVAR FRANZÉN (c):

Fru talman! Låt mig först säga välkommen i gänget till Nic Grönvall. Jag hoppas att han med viss framgång skall använda den analysförmåga han besitter.

Låt mig sedan ta upp två saker som Lennart Pettersson nämnde. Han beskyllde centern för att flytta medel från inhemska bränslen till kolet. Det måste kännas litet obehagligt för Lennart Pettersson att stå här i kammaren och lämna så uppenbart felaktiga uppgifter. Lennart Pettersson vet mycket väl att även om vi vill ta pengarna ur oljeersättningsfonden hade vi, om våra förslag till beslut antagits, haft en myckét god täckning för detta, utan att vi på något sätt stört medelstillelningen till inhemska bränslen. Vi ansåg att den verksamhet som upphandlingsdelegationen skall bedriva hade en ärlig chans att fylla en meningsfull uppgift, om den inordnades under oljeersättningsfonden. Detta har vi klart uttalat. På båda dessa punkter har Lennart Pettersson gjort sig skyldig till att ha lämnat direkt felaktiga uppgifter.

Som Lennart Pettersson inledde sitt anförande med, finns det hela 45 reservationer till näringsutskottets betänkande nr 33. Centern är med på 22 av dem. De flesta av dessa är vi ensamma om.

Vilken är då skiljelinjen? Självfallet finns den gamla skiljelinjen kvar från folkromröstningen. Men det finns också en annan som inte är lika omtalad och kanske inte lika tydlig för alla. Den skiljelinjen innebär att centern står för den framåtsyftande och progressiva energipolitiken. Här står vi emot socialdemokrater och moderater, som i sina beslut visar en total brist på framtidsvyer och en ganska besvärande bundenhet till vad som har varit. Jag kan belysa detta med exempel på hur en del av våra motioner har behandlats.

När vi under ett antal år har talat om vikten av kostnadsanpassade eltaxor har vi alltid fått höra att frågan är för tidigt väckt. Den frågan kan vi här i riksdagen inte uttala oss om.

I år avslår man motsvarande motion med konstaterandet att detta nu är på väg att införas. Vattenfall har beslutat införa sådana taxor. Därför finns det ingen anledning att bifalla motionen.

När vi 1981 talade om att vi med hjälp av värmepumpar kunde ersätta mellan 4 och 5 miljoner kubikmeter olja, var det ingen som trodde på det. Det var inte en fråga där riksdagen kunde uttala att det var viktigt att detta prioriterades. I dag sammanfaller industrins prognoser med vad vi sade då. I dag står Lennart Pettersson och talar om att värmepumparna kommer med stormsteg. Det finns inga framtidsvyer eller konstruktiva framtidsbedömningar i den politik som socialdemokrater och moderater företräder.

Nu övergår jag till att tala om vår reservation 8. Den gäller solenergi. I dag befinner vi oss i denna fråga i det läge som vi befann oss i 1981 när vi talade om värmepumpar och kostnadsanpassade taxor och liknande. Självfallet säger socialdemokrater och moderater på samma sätt nu: Detta är inget som vi kan lägga oss i. Självfallet kan det vara bra om det går bra, men det är inte en fråga där riksdagen bör ta initiativ.

Vi har i vår reservation och vår motion försökt visa hur viktigt det är att tänka i två steg och inte bara för morgondagen.

Solenergin har en framtida konkurrenskraft, men den måste få chansen att konkurrera på lika villkor, konkurrera som en basproduktion med hänsyn till alternativens totala kostnad. Därför är det så viktigt att vi ger solen och värmepumparna – och över huvud taget energihushållningen – en första chans och avvaktar med kolinvesteringarna. De får bli den påfyllning som sedan nödvändigtvis kan behövas. Det finns otroligt många investeringar på de områden som jag pekat på, så ur sysselsättningsynpunkt finns det inte motiv att driva på kolsatsningarna.

Jag yrkar bifall till reservation 8.

Jag skall något kommentera reservation 9, samtidigt som jag yrkar bifall till den. Där poängterar vi starkt att riksdagen bör slå fast att utnyttjandet av solenergi, inhemska bränslen och tillvaratagande av spillvärme samt energihushållning skall prioriteras före kolanvändning. Detta vill inte majoriteten ställa upp på.

Sedan några ord med anledning av reservation 10 om styrning av kommunerna. Av många av de förslag som den socialdemokratiska regeringen lagt fram framgår ganska tydligt en vilja till central planering och central styrning. Detta kommer att förhindra många viktiga och nyttiga lokala initiativ. Vi kommer på detta sätt att gå miste om en hel del av de speciella möjligheter som finns ute i kommunerna. I samband med behandlingen av frågan om energiverket ville vi ha inskrivet att energiverkets agerande gentemot kommunerna självfallet inte skulle få innebära en styrning av kommunerna. Då ville socialdemokraterna inte längre vara med, utan vi fick avge en egen reservation. Här har vi i klartext ett bevis på att socialdemokraterna vill centralstyra och vill ha central planering.

I reservation 12 tar vi upp kostnaderna för försenad idrifttagning av kärnreaktorer. Det gäller då Forsmark 3. Vi pläderar för ett något annorlunda beräkningssätt. Vi säger bl. a. att detta med gasturbiner inte bör

vara ersättningsberättigat. Vattenfall har yttrat sig över detta. Det är väldigt intressant när man först pläderar för att gasturbinsdrift skall ingå och sedan säger att överföringskapaciteten på nätet vid hög belastning inte är tillräcklig – för att behovet i södra Sverige vid alla tillfällen skall täckas måste det täckas med baskraft, dvs. den kärnkraft och oljekondens som det där finns tillgång till. Mig veterligt var inte ens under de allra kallaste vinterdagarna i december 1981 och januari 1982 all kondenskraft utnyttjad i södra Sverige. I klartext alltså: Det är inte bristen på kärnkraft och oljekondens som gör att man då och då måste ta till gasturbiner, utan det är helt enkelt därför att gasturbiner är så mycket snabbare att reglera. Därför finns det kortvariga belastningstoppar som bör täckas på detta sätt.

Man hävdar från majoritetens sida att vi här går emot tidigare riktlinjer och uppgörelser.

Jag vill då framhålla att ett av våra tyngsta argument är att om Ringhals 3 och 4 inte hade haft de problem som de har, skulle det sannolikt inte ha funnits någon ersättning att utbetala. Det har ju aldrig varit meningen att skattebetalarna indirekt skall betala för problem med tidigare uppstartade kärnkraftsreaktorer, problem som inte alls har med den försenade idrifttagningen att göra.

Vad det gäller ränteberäkningarna har vi i första hand tryckt på vikten av att de verkligen räknas med i den totala uppgörelsen. För att få det klarlagt menar vi att vi har ytterligt goda motiv för att skjuta på medelsanvisningen tills vi får klarhet i hela uppgörelsen.

Jag yrkar bifall till reservation 12.

Låt mig också säga ett par ord om kärnvärmeaktorerna. Det är ändå så att riksdagsmajoriteten i fjol med det beslut som då fattades öppnade dörren på glänt för Secure. Detta har vi reagerat mycket hårt emot. Därför blev vi mycket glada när energiministern så konkret, så klart här deklarerade regeringens inställning till Secure, nämligen "att någon Securereaktor inte ingår i det svenska kärnkraftsprogrammet och inte kan förekomma i någon form i framtiden, såsom riksdagen har fattat beslutet efter folkomröstningen. Linje 2:s alternativ i folkomröstningen, som den nu sittande regeringen arbetar för att fullfölja, innefattar icke någon Securereaktor".

Det är helt riktigt att det första beslutet, som riksdagen fattade efter folkomröstningen, gav detta resultat. Där fanns inte Secure med. Men det beslut som fattades som nr 2 våren 1982 har gett en öppning för Secure. Vad vi egentligen trycker på, Lennart Pettersson, det är att den riksdag, vars största parti, med nästan egen majoritet, representerar regeringen, skall ställa sig bakom regeringsuttalandet. Det är det vi klämmer på. Vi finner det angeläget att riksdagen nu klart ansluter sig till vad statsrådet Dahl uttalade i denna fråga i nyss nämnda interpellationsdebatt. Det är detta vi tycker är en rimlig åtgärd för en riksdag där ändå ett så stort antal ledamöter hör till regeringspartiet.

Jag yrkar följaktligen bifall till reservation 14.

De små vattenkraftverken har genom de bestämmelser som kom till i samband med överflyttningen av stödet till oljeersättningsfonden blivit i viss

mån missgynnade. Det finns alltså klara motiv för att förbättra detta stöd, att höja låneprocenten från 50 till 75 %, att vara generös mot de allra minsta vattenkraftverken. Det föreslår vi i reservation 25, som jag härmed yrkar bifall till.

Det finns ett yrkande från folkpartiet angående förstärkning av de lokala elnäten. Vi har i reservation 26 pekat på att man här faktiskt kan spara kostnaderna, om man medvetet hushållar med tillgänglig eleffekt. Då går det att nå en betydligt större oljeersättning – det är vi alla överens om – utan att behöva göra kostnadskrävande utbyggander av de lokala elnäten. En del utbyggnad måste göras, men man kan med effektiv hushållning faktiskt nå mycket imponerande resultat. Det måste ur alla synpunkter vara det bästa sättet.

Därmed yrkar jag bifall till reservation 26.

Reservation 28 behandlar frågan hur vi bäst skall bruka den tillgängliga elkapaciteten. På den här punkten demonstrerar socialdemokraterna på ett utomordentligt sätt hur litet de har förstått av den nödvändiga utvecklingen. Det gäller bl. a. frågan om kostnadsanpassade taxor som är nödvändiga för en rätt hushållning. Detta pratar vi om nu för fjärde året i följd. Socialdemokraterna konstaterar att nu är utvecklingen där och att det inte längre finns någon anledning till initiativ. Jag tror ändå att det hade varit bra om man, som vi föreslår, klart hade deklarerat att man är medveten om vad verkligheten kräver. Att riksdagen har den kunskapen måste vara en merit. Därför yrkar jag bifall till reservation 28.

Vad gäller kolimporten går vi emot importlicenser. Vi menar att det enda rationella och vettiga sättet att begränsa kolimporten är att verkligen prioritera de bättre alternativen. Även om vi redan 1981 i energipropositionen framhävde värmepumpsteknikens möjligheter, även om vi redan då i motioner sade att det finns möjlighet att spara 4–5 miljoner m³ olja, finns detta inte inlagt i energibalansen. Det måste vi vara medvetna om. Jag noterar med tacksamhet att socialdemokraterna förstår detta i dag. Men då måste givetvis värmepumpstekniken beredas utrymme, och vad är mera logiskt än att ta det från kolet. 4–6 miljoner ton kol täcks i stort sett upp av bara värmepumpar, om vi helhjärtat går in för det.

Jag yrkar bifall till reservation 30.

I konsekvens med vårt resonemang om kol yrkar vi också avslag på förslaget om en kolhamn i Landskrona. Vi menar att man inte får binda stora kapital i hamnanläggningar för kol som troligen inte behövs.

Jag yrkar bifall till reservation 32.

För inhemska bränslen, som reservation 33 handlar om, har vi i dag problem att hitta marknader. Vi har en överproduktion flisberg som väntar på kunder. Det är ytterligt viktigt för en framtidsriktig energianvändning att vi snabbt löser dessa problem. Jag tror att orsaken till att problemet har uppstått är en överdriven rädsla för att vi skall elda upp industriråvaran. Det har visat sig gå mycket bra att förena industri och energiintressen. Skogsindustrin har ställt upp på ett förnämligt sätt. Vi menar att det är nödvändigt att vi ger eldningsanläggningar för skogsbränsle samma bidrags-

möjligheter som eldningsanläggningar för torv.

Jag yrkar bifall till reservation 33.

Vi har en litet udda reservation som gäller vyrmetan – ett sätt att med hjälp av miljarder bakterier omvandla torven till en ren och lättanvänd gas. Vad den här metoden i det långa loppet egentligen rymmer kan väl ingen med säkerhet uttala sig om i dag, men det finns två aspekter som gör att man borde prioritera den. Dels är det miljöaspekten. På detta sätt kan man bevara natur och miljö och ändå utvinna värdefull energi utan förbränningsproblem. Dels kan denna teknik vara otroligt intressant i utvecklingsländerna. Med det ansvar som vi har när det gäller biståndspolitiken vore det välbetänkt att försöka få till stånd projekt i u-länderna. Utskottet ifrågasätter det. Jag tycker det är beklämmande. Vi vet att dessa metoder i annan tillämpning har fungerat mycket väl i icke-industriella länder.

Jag yrkar bifall till reservation 36.

Så till fjärrvärmern. Här finns ytterligare ett av de mycket beklagliga bevisen på brist på framtidsvyer. Vi har gång efter annan pläderat för att fjärrvärmeanläggningar måste bli flexibla, de måste bli anläggningar som verkligen rymmer framtidsmöjligheterna. Det får inte bli de låsningar som Nic Grönvall var rädd för. De måste passa in i det system med varierande priser och varierande tillgång på energi som framtiden kommer att innebära. Då är möjligheten till låga drifttemperaturer av helt avgörande betydelse. Vi är inte för styrningar, men vi tycker att när man lämnar bidrag har man rätt att ställa vissa villkor. Det är mycket beklagligt att majoriteten inte har ställt upp på våra motioner och biträder vår reservation 40, som jag med detta yrkar bifall till. Att man verkligen följer de intentioner som vi redovisar i reservationen är av grundläggande betydelse för att fjärrvärmesatsningen skall bli den goda satsning som jag tror att vi alla vill göra den till.

I detta anförande instämde Birgitta Hambraeus (c).

Anf. 21 LENNART PETERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att Ivar Franzén skulle samla ihop de reservationer som centern har skrivit i utskottet och titta på dem litet översiktligt. Då skall han finna att en reservation som han har skrivit när det gäller behovet av att kommunerna själva skall få sköta sin energipolitik inte särskilt väl stämmer överens med andra reservationer, exempelvis att man skall ställa speciella krav för att fjärrvärmestödet skall utgå utöver de krav som regeringen har föreslagit. Likaså vill ni ha förbud för kommunerna mot hetvattenanläggningar. Det är också, vad man än säger i sakfrågan, ett inträng i kommunernas självbestämmanderätt.

På område efter område finner jag att den decentralistiska politik gentemot kommunerna som centern gärna skroderar med inte har sin motsvarighet i verkligheten. Snarare företräder man vid sidan av vpk den mest centralistiska linjen. Jag tror det är angeläget att det noteras till protokollet.

Ivar Franzén återkom till kolsatsningarna. Det är återigen fråga om en

begränsad kolintroduktion, som helt följer de riktlinjer som regeringen Fälldin förelade riksdagen och som riksdagen fattade beslut om, varken mer eller mindre – möjligen något mindre. Dessutom skall de allra strängaste miljökrav iakttas.

Till slut vill jag påpeka att ni inte kan komma ifrån det faktum att när vi i riksdagen skulle finansiera miljöåtgärder beträffande kolreningen föreslog regeringen en smärre avgift på oljan. Ni föreslog att den avgiften inte skulle utgå utan att man i stället skulle ta medel ur oljeersättningsfonden, den fond som mer än andra finansierar de alternativa inhemska energislagen. Det är enligt min uppfattning oerhört uppseendeväckande med tanke på de stora ord med vilka man alltid talar från centerns sida när det gäller satsningar och åter satsningar på de alternativa energislagen. Likadant var det med energiupphandlingsdelegationen. Jag vet inte vad det blir i slutomgången, men centern är tydligen beredd att också säga nej till regeringens förslag beträffande vissa återtagningar av de oljeprissänkningar som har skett under det senaste halvåret. Centerns linje här skulle också vara till skada för de alternativa energikällorna.

*Energipolitik***Anf. 22 HUGO BERGDAHL (fp) replik:**

Fru talman! När man lyssnar på Ivar Franzén får man den uppfattningen att han försöker sätta sig på två stolar samtidigt. Ivar Franzén sade att centern inte är för styrningar i energipolitiken. Men i samma andetag försvarar han reservation 26, som gäller förstärkning av de lokala elnäten. I den reservationen konstateras: "för att dessa investeringar skall undvikas bör konvertering till enbart elvärme tillåtas bara i undantagsfall." Vad är detta, Ivar Franzén, annat än ökade regleringar på energipolitikens område? Man kan inte både ta avstånd från dessa regleringar och slå vakt om dem.

Vi har från folkpartiets sida hävdat att det för att man skall kunna ge medborgarna någorlunda god valfrihet när det gäller olika energiformer behöver göras en förstärkning av de lokala elnäten. Jag tycker att centerns reservation 26 rimmar illa med en valfrihet på energipolitikens område.

Anf. 23 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Fru talman! Från centerns sida ser vi inte så kortsiktigt på valmöjligheten att vi enbart tar hänsyn till det ögonblick när man beslutar om att övergå till ett visst energislag. Jag tror att vi ger svenska folket den största valfriheten, om vi försöker att tala om sanningen. Och sanningen är den att användning enbart av el kommer att skapa en bindning, en begränsning av valfriheten, som många elabonnenter redan i dag känner sig illa berörda av. Jag menar att vi bör bygga de råd och anvisningar och de bestämmelser som är nödvändiga för det stöd som vi ger ut på en öppenhet och en ärlighet inför vad framtiden innebär, så långt vi kan bedöma den. Det skapar ansvarskänsla och bevarar handlingsfriheten i framtiden i stället för att, som nu skett, skapa en negativ låsning till enbart elvärme och ett fjärrvärmenät för miljarder kronor, vilket inte ens i dag fyller rimliga krav och ännu mindre motsvarar morgondagens krav.

Jag tror inte att en enda väljare som blir upplyst om detta tycker att det är något fel i att få veta sanningen om hur framtiden kan komma att te sig. Det bör också visas en ärlighet när det gäller beviljandet av subventionerade pengar, så att både den enskilde och nationen kan bevara handlingsfriheten.

Lennart Petersson: Vi har i och för sig hävdat, i samband med energipropositionen att hetvattentunneln är en fråga för kommunerna. Nu när kommunerna i princip sagt nej, anser vi det viktigt att riksdagen ger sitt besked i sakfrågan eftersom vi i hetvattentunneln ser just en sådan bundenhet som vi så långt möjligt vill undvika att försätta stockholmarna i.

Vad sedan gäller påståendet att vi stjal pengar från oljeersättningsfonden vill jag säga att om våra förslag hade gått igenom till fullo, hade det funnits ytterligare 1 miljard eller kanske 800 milj. kr. av vattenkraftsmedel. Också i upphandlingsdelegationen ville vi slussa pengarna den vägen. Men vi är tyvärr inte i majoritet, och därför har det fattats en del beslut som gör att en del resurser har plockats bort. Så enkelt kan detta förklaras.

Det är ofint att, som Lennart Petersson gör, försöka ge sken av att centern inte till alla delar skulle främja en inhemsk, miljövänlig energisatsning.

Anf. 24 TORE CLAESON (vpk):

Fru talman! Jag kommer i mitt inlägg i huvudsak att uppehålla mig vid energihushållning, energipolitiska åtgärder inom Stockholms län och statens vattenfallsverks organisation och roll i energipolitiken, allt i anslutning till våra motioner. Jag kommer därmed även att något kommentera reservationerna 5, 22, 23, 26, 37 och 38. Vi förde för några veckor sedan här i debatten en debatt om energihushållning avseende byggnader, och en del av det som då anfördes kommer jag måhända att upprepa nu.

En effektiv och långt driven hushållning med energi är nödvändig för att Sverige skall kunna avveckla kärnkraften och kraftigt minska beroendet av kol- och oljeimport. Detta är alla överens om. Men dels – och det är en förstahandsfråga – gäller det att åstadkomma en effektiv energianvändning, dvs. att se till att motorer och eldrivna maskiner och anläggningar av olika slag systematiskt förnyas på ett sådant sätt att energisnåla anläggningar prioriteras. Dels måste hela vårt byggnadsbestånd systematiskt och medvetet ges en energisnål karaktär. Det är en framtidsinvestering som ger utdelning i form av många tusental arbeten både på byggnadssidan och inom industrin. Dels behövs det slutligen medel för att styra energianvändningen så, att inte högvärdig energi i massomfattning förbrukas för ändamål som kan tillgodoseas med lågvärdig energi.

Det finns många och starka intressenter då det gäller tillförsel av energi. Användningen av energi blir ofta en sekundär fråga. På det området finns det inte lika starka påtryckarorganisationer. Men ur samhällets synpunkt är det inte likgiltigt. Det finns ingen anledning att ge efter för de krafter vilkas huvudintresse är att oavbrutet höja nivån för energianvändningen. Det gäller som en allmän regel.

Både inom industrin och i övrigsektorn, hushållen, används i stor utsträckning eldrivna apparater och maskiner. Vanligen är de konstruerade från helt andra utgångspunkter än att vara energisnåla. Genom att systematiskt prioritera energisnål utrustning vid förnyelse av apparaterna och maskinerna i fråga finns det omfattande energivinster att göra.

Sammantaget inom industri och övrigsektor rör det sig om möjligheter att spara energi av mycket stor omfattning – i storleksordningen hela effekten av två kärnkraftverk. Den hittillsvarande effekten av energisparande i befintlig bebyggelse är helt otillräcklig. Tillgängliga uppgifter visar på en ökande eftersläpning i förhållande till det uppsatta sparmålet. Det behövs alltså kraftigare styrmedel för att åstadkomma den minskning av energianvändningen inom området på ca 48 TWh som förutsatts och som budgetpropositionen också talar om.

Det är gott och väl att de regler som gäller för kommunernas ansvar och befogenheter inom det här området kommer att ses över. Det är bra, men det är inte tillräckligt. Det otillräckliga resultatet hittills tyder på att kraftigare styrmedel är helt nödvändiga. Om inte sådana sätts in blir energisparmålet för bebyggelsen i stort sett bara önsketänkande.

En god hushållning med energin innebär också att inte använda högvärdigare energi än ändamålet kräver. Den omfattande konverteringen till elvärme innebär brott mot den regeln för god hushållning med elenergi.

Om vi i enlighet med vissa planer eller prognoser bygger ut elvärmerna i skilda former till att omfatta bortåt 30 TWh, är det ett omfattande slöseri med högvärdig energi. Den omfattande utbyggnaden av elvärmerna innebär också att vi med tusen trådar bokstavligen knyter oss fast vid en mycket hög elkonsumtion och därmed gör det mycket svårare att avveckla kärnkraften.

Fru talman! Under folkomröstningen talades det mycket om att förhindra direktverkande el för uppvärmning. I praktiken är det snarare tvärtom – direktverkande elvärme stimuleras. I sak innebär det utan tvivel att avvecklingen försvåras. Den elanvändning som direkt i bebyggelsen kan tillåtas för uppvärmning bör uteslutande vara den som går åt för att tillvarata lågtemperaturvärme genom värmepumpar.

Direktverkande elvärme i tillkommande bebyggelse bör inte alls tillåtas. En plan måste utarbetas för hur den uppvärmning som nu sker med el skall ersättas av bränslen eller andra energikällor.

För att energianvändningen skall kunna styras in i sådana banor att det blir till fördel för hela samhället behövs en lagstiftning om energihushållning, såsom vpk har krävt under flera år. En energianvändning med regler och normer enligt en samhällsplan är nödvändig. För att detta skall kunna bli verklighet behövs också ett samhälleligt inflytande över energisparandet. Låt mig här erinra om den utomordentligt intressanta artikel som tidningen Vi hade för ett par veckor sedan. Där visades – med all reservation för tillförlitligheten när det gäller alla uppgifter – på ett utmärkt sätt vilka mycket

stora möjligheter som finns på det här området då det gäller att spara energi.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 5 om en energihushållningslag och till reservation 26 angående elvärmen.

I årets budgetproposition, bil. 14, industridepartementet, upptar behandlingen av statens vattenfallsverk nära 30 sidor. Det säger något om den ställning som detta statliga verk intar. Det är länge sedan Vattenfall övergick från att syssla enbart med de energifrågor, som själva namnet på verket antyder, till att delta i snart sagt alla aktiviteter på detta område. Vattenfall är inblandat i nästan alla större beslut, överväganden och planeringsåtgärder inom energiområdet som det moderna svenska industrisamhället står inför. Det har gett verket en unik maktposition och ett oerhört stort inflytande inom denna viktiga sektor. Det är ingen överdrift att påstå att Vattenfall i stor utsträckning har bestämt huvudinriktningen av Sveriges energipolitik under de senaste 50 åren och t. o. m. tidigare, givetvis med regeringarnas goda minne. I kraft av sina resurser och sina möjligheter att ställa både riksdag och regeringar inför fullbordade fakta, när det gällt projekteringar, energiprogno­ser och planerad utbyggnad av distributionssystem, har Vattenfall kunnat göra självuppfyllande profetior. Två exempel kan belysa detta påstående. Under 1950-talet var många stora kommuner i Sverige inställda på att starta egen elproduktion i samband med den övergång till centrala värmeanläggningar i stället för fastighets- eller kvarterspannor som då förestod. Det var den första stora fjärrvärmeutbyggnaden i Sverige, och man insåg redan vid den här tiden vilka möjligheter till kraftvärme som härigenom öppnade sig. Vattenfall såg tydligen detta som ett hot mot sin egen monopolställning som distributör men också som producent av elkraft i Sverige. Man hade just startat den stora exploateringen av de stora älvarna och ville ordna avsättning för denna stora energiproduktion som i det läget långt ifrån var behövlig i Sverige. Följaktligen gick Vattenfall ut och erbjöd berörda kommuner förmånliga långtidskontrakt på billig elkraft och stoppade på det sättet effektivt så gott som all utbyggnad av kommunal kraftvärme under 25 år. Motsvarande åtgärder vidtogs också mot all mottrycksbaserad elproduktion inom industrin.

När utbyggnaden av kärnkraft blev aktuell i Sverige i slutet av 1950-talet och i början av 1960-talet såg Vattenfall på nytt vilka möjligheter till att vidmakthålla och stärka verkets ställning som denna nya energikälla erbjöd. Man satsade hämningslöst på en ny väg av utbyggnad inom elproduktionssektorn, denna gång med kärnkraft i stället för vattenkraft som bas. Otroligt överdrivna elförbrukningsprognoser, framtagna av centrala driftsledningen (CDL), användes som argument mot myndigheter och allmänhet för att motivera den stora satsning på kärnkraft som Vattenfall önskade driva fram. Man var mycket framgångsrik. Utan allvarigare tankar på säkerhetsfrågor och ännu mindre på avfallshantering var Vattenfall med om, i många fall som förste pådrivare, att planera en stor kärnkraftsutbyggnad i Sverige – i början av 1970-talet med storvulna visioner om 24 kärnkraftverk längs de svenska kusterna. De stora inkomsterna från vattenkraftsutbyggnaden kunde använ-

das inom verket i denna nya stora satsning. Man deltog aktivt i propagandan för ökad energiförbrukning och kärnkraftsutbyggnad.

Jag har velat ge denna bakgrund till vår partimotion om en översyn av Vattenfalls verksamhet. Nu är Vattenfall involverat i oljeprospektering och oljeutvinning, kommunal värmeplanering och värmepumpsinstallation samt utvinning av alternativa energikällor av andra slag.

Fru talman! I detta sammanhang vill jag ställa en fråga till energiministern. Jag gör det med anledning av vad som nyligen hänt då det gäller Vaxholms Energi AB och Vattenfalls agerande. Man har nämligen hjälpt privata ägare att manövrera ut stat och kommun och medverkat till att sälja ut aktierna i det lokala eldistributionsföretaget på den fria marknaden. I det nummer av tidningen Statsanställd, 1983:17, som vi fick i går, illustreras hur Vattenfalls representanter medverkar till att samhället förlorar kontrollen över eldistribution och fjärrvärme i våra kommuner. Vaxholms Energi AB kommer därigenom troligen att som första företag inom den offentliga sektorn introduceras på småföretagsbörsen (OTC). Enligt planerna skall de aktier som ges ut få köpas bara av privatpersoner och företag, inte av kommun och stat. Min fråga, som jag verkligen hoppas få ett svar på, lyder: Anser energiministern att denna affär, och liknande affärer, är förenliga med de principer enligt vilka Vattenfalls representanter bör agera eller kommunal eldistributionsverksamhet bör bedrivas?

Vpk ifrågasätter om ett så stort konglomerat inom energiområdet, som statens vattenfallsverk utgör, ger den klaraste överblicken och den största effektiviteten. Det är i varje fall klart att det fortfarande, precis som under tidigare decennier, ger Vattenfall unika möjligheter att påverka och styra utvecklingen inom energiområdet på ett sätt som inte är förenligt med hela samhällets intresse. En uppdelning av verksamheten med en nedtrappning av Vattenfalls roll i energiplanering och energiproduktion är, enligt vår åsikt, önskvärd. Det är inte säkert att ett enda stort verk kan åstadkomma de bästa resultaten och de billigaste lösningarna av Sveriges energiproblem. Det är mot denna bakgrund som vpk nu föreslår att riksdagen hos regeringen hemställer om en undersökning och en översyn av statens vattenfallsverks organisation och uppgifter och dess roll i svensk energipolitik. Vi ställer detta yrkande även mot bakgrund av de uppgifter som det nya energiverket kommer att få. Jag yrkar bifall till reservation 22.

På grund av ett förbiseende vid utskottsbehandlingen har vi i utskottet inte biträtt reservation 23, som går ut på avslag på förslaget om en utbyggnad av Fatsjöprojektet. Reservationens syfte överensstämmer helt med vpk:s tidigare agerande, och vi kommer därför att vid omröstningen biträda reservationen till vilken jag därför yrkar bifall.

I vpk-motion nr 1117 har vi tagit upp speciella problem som gäller Stockholmsområdets energiförsörjning. Stockholmsregionen är till mycket stor del beroende av olja och kärnkraft för sin energiförsörjning. Regionen kan drabbas hårt av störningar när det gäller kärnkraften och oljeleveranserna. Det behövs ett samlat grepp över regionens energifrågor och en energistrategi som bygger på mångsidighet beträffande energirävaror,

användande av inhemska energikällor i så stor utsträckning som möjligt, minskning av oljeberoendet och avveckling av kärnkraften. Olje- och kärnkraftsberoendet måste brytas senast under 1980-talet. En kraftfull satsning på utveckling av nya energikällor och ny energiteknik krävs för att det skall bli möjligt att så småningom övergå till inhemska, förnybara energikällor. Detta innebär naturligtvis forskning, utveckling och tillverkning av solfångare, värmepumpar, fjärrvärmesystem, nya effektiva pannor, avancerad isoleringsteknik m. m. Det s. k. energikombinatet i Nynäshamn bygger på sådan modern, avancerad energiteknik, vilket är positivt för industriutvecklingen i regionen. Enligt planerna skulle huvudprodukten bli metanol, som är ett miljövänligt bränsle som i viss utsträckning kan ersätta bensin och diesel. Dessutom produceras gas och hetvatten.

För att bygga kombinatet, vilket bör ske under 1980-talet, krävs en stor arbetsinsats, uppskattningsvis 2 500 människor under uppbyggnadstiden. Därefter kan 500 personer få jobb med att driva anläggningen.

Fru talman! Den föreslagna anläggningen är det mest intressanta och ekonomiska alternativet, som verksamt kan bidra till Storstockholms energiförsörjning. Man bör på detta sätt även kunna tillgodose det av oljeersättningsdelegationen beräknade behovet av syntetiskt drivmedel fram till början av 1990-talet.

I vpk-motionen tar vi även upp frågan om den betydelse som import av naturgas från Sovjet, Norge eller kontinenten kan få för uppvärmning, som hushållsgas, i industrin m. m. då det gäller bidrag för att minska oljeberoendet. Av avgörande betydelse blir emellertid, som jag förut sagt, ökade insatser på en aktiv energihushållning.

Jag yrkar bifall till reservationerna 37 och 38 angående energikombinat och åtgärder på energiområdet i Stockholms län.

Anf. 25 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Tore Claeson har ställt en fråga till mig, som jag naturligtvis enligt god parlamentarisk sed skall svara på. I anslutning till det tänkte jag göra ett par kommentarer, närmast av upplysningskaraktär, till några andra frågor som också har kommit upp i debatten. Däremot känner jag inget behov av att göra någon stor genomgång av energipolitiken. Regeringens och socialdemokratiens energipolitik har på ett utomordentligt sätt företratts av utskottets talesman Lennart Pettersson.

Den första kommentar jag skulle vilja göra ansluter till den diskussion vi har haft om hur principerna och riktlinjerna för energipolitiken förhåller sig till verkligheten. Jag tycker för min del att det är litet förvånande att man konstruerar skillnader eller motsättningar dem emellan. En god politik, som vi försöker föra, utgår från de riktlinjer som riksdagen har lagt fast efter folkomröstningen, och dem håller vi orubbligt fast vid.

När det gäller det praktiska genomförandet, lär vi oss successivt av erfarenheten. Det innebär att ibland behöver man ta ett steg i en litet annan riktning. På vissa områden går det fortare än vad vi har förutsagt. Det gör det

t. ex. glädjande nog när det gäller värmepumpar. På andra områden möter vi problem som vi måste lösa.

I den redovisning av alternativa drivmedel som vi har lämnat i budgetpropositionen har vi tagit fasta på de synpunkter som har förts fram av ansvariga myndigheter och forskare och rättat politiken därefter. Detta skall på intet sätt ses som uttryck för minskat intresse för alternativa drivmedel, utan tvärtom som tecken på vårt intresse att driva den frågan på ett sätt som snabbast möjligt leder till resultat. Då måste vi helt enkelt lära oss, få ny kunskap.

Ett par frågor till förtjänar en kommentar. Jag är litet förvånad över att folkpartiet, nu med anslutning av vpk, fortfarande anser det nödvändigt att göra en speciell markering om Fatsjö, efter den frågedebatt jag hade med Kerstin Ekman här i kammaren för några veckor sedan. Jag redovisade ju då mycket tydligt att regeringen inte kommer att fatta beslut i kontroversiella utbyggnadsärenden förrän vattenkraftsberedningen är färdig med sitt förslag och att det dessutom inte kommer att vara praktiskt möjligt när det gäller Fatsjöprojektet. Att regeringen har föreslagit att medel anvisas innebär alltså bara att vi vill ha medel tillgängliga, eftersom projektet, om beslutet fattas, bör kunna komma i gång snabbt av sysselsättningskäl. Det beskedet att ett beslut i anslagsfrågan inte på något sätt föregriper tillåtlighetsprövningen och regeringens ställningstagande och att regeringen kommer att avvakta vattenkraftsberedningens arbete har alltså lämnats här tidigare.

Med anledning av Olof Johanssons kommentarer om nämnden för använt kärnbränsle, återlänefrågorna och andra problem inom detta område vill jag säga att regeringen granskar dessa frågor, bl. a. i samband med det arbete rörande atomlagstiftning och annan lagstiftning som vi nu håller på med. Vi skall återkomma till dessa frågor efter en noggrann genomgång av situationen.

Så till Tore Claesons fråga. Jag vill börja med att säga att jag hoppas att vi är överens om att vi skall ha ett dominerande samhällsinflytande på kraftproduktionen i landet. För min del är det självklart att det inflytandet skall utövas av dels Vattenfall, dels kommunerna. Jag har vid olika tillfällen gett uttryck för den ståndpunkten att Vattenfall och kommunerna bör ha ett nära och förtroendefullt samarbete. Jag hoppas att Tore Claesons inlägg nu om Vattenfall inte skall tolkas som att han vill ha ett minskat samhällsinflytande.

Mot bakgrund av att jag vill ha ett starkt samhällsinflytande och ett nära och förtroendefullt samarbete mellan vattenfallsverket och kommunerna ser jag naturligtvis med visst bekymmer på vad som har hänt i Vaxholm. Det finns även på andra håll anledning att känna oro för hur kommunerna skall kunna hävda sig gentemot olika intressenter, också privata sådana. Med anledning av vad som här har hänt har jag tagit initiativ till en systematisk genomgång av läget på detta område. Denna genomgång, som vi nu håller på med, kommer att ge underlag för ett ställningstagande till hur vi fortsättningsvis bör agera. Men grundläggande är alltså att vi vill ha ett starkt

samhällsinflytande och ett gott samarbete mellan vattenfallsverket och kommunerna.

En sista kommentar: Jag vill för säkerhets skull säga att det i fråga om Secure går en fullständigt klar linje från det uttalande som före folkomröstningen gjordes av linje 2 till de beslut som riksdagen har fattat och nu föreslås fatta och det uttalande som jag har gjort här i riksdagen. Secure ingår inte i det svenska kärnkraftsprogrammet. Men det är också viktigt att det görs klart att det inte innebär att vi förbjuder företagen att syssla med teknologi. Om det blir aktuellt med export, kommer den frågan att behandlas på samma sätt som andra frågor som rör kärnkraftsteknologi, med beaktande av de riktlinjer som gäller för export av sådan teknologi.

Anf. 26 HUGO BERGDAHL (fp) replik:

Fru talman! Jag noterar att energiministern i många stycken delar vår uppfattning att utvecklingen när det gäller värmepumpar har varit positiv. Det är det som vi konstaterar i vår motion 1104 och vår reservation 41, men vi vill driva på utvecklingen på det sätt som vi har angett i motionen.

Energiministern tog också upp frågan om Fatsjöprojektet, som jag behandlade i mitt anförande. Jag har redovisat den oro som vi ifrån folkpartiets sida hyser när det gäller Fatsjöprojektet och redogjort för våra skäl för att detta projekt inte skall komma till stånd. Vi blev givetvis ännu mer oroade när vi hade tagit del av propositionen. Där anvisas medel för att sätta i gång detta jobb. Mot den bakgrunden har man verkligen, energiministern, anledning att hysa oro, om man har en annan uppfattning än den som regeringen hittills har gett till känna. Det pågår en utredning på detta område, och låt oss avvakta den. Jag konstaterar bara att regeringen har en hög beredskap i denna fråga, pengarna är avdelade, och det är bara att sätta spaden och grävskopan i jorden och köra i gång projektet. Vi har reagerat eftersom vi har motsatt uppfattning när det gäller om detta projekt skall komma till stånd eller inte.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 27 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Jag ber att få tacka energiministern för det mycket klara och utförliga besked som gavs beträffande Vaxholmsfallet. Jag noterar också med tillfredsställelse att energiministern med detta besked har visat att man har uppmärksamheten riktad mot andra orter och kommuner där det pågår liknande ting och är beredd att söka medverka till att det som händer inte får en sådan inriktning som det som håller på att ske i Vaxholm.

Jag tror inte att energiministern allvarligt menar att vänsterpartiet kommunisterna skulle vara motståndare till ett ökat samhällsinflytande på detta område då det gäller eldistributionen och vårt lands energiförsörjning. Tvärtom har vi under en lång följd av år förespråkade ett ökat samhällsinflytande. Vi har föreslagit en rad konkreta åtgärder på olika områden då det

gäller energipolitiken och angett hur vi skulle vilja ha ett sådant ökat samhällsinflytande. Vi är alltså helt överens på denna punkt.

Jag skall inte säga mycket mer. Jag är helt nöjd med det svar som energiministern har gett. Jag vill bara notera att de initiativ som energiministern har tagit till en systematisk genomgång liksom hennes strävanden och bemödanden att se till att Vattenfall och kommunerna kan ha ett nära och förtroendefullt samarbete till båtnad för samhällsmedborgarna är positiva och bra. Jag hade inte betvivlat att energiministern skulle göra detta, men det var ändå glädjande att få det bekräftat.

Anf. 28 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Mycket kort om Secure-frågan. Jag var helt tillfredsställd och belåten med det svar jag fick i interpellationsdebatten om Secure för några månader sedan. Men detta hänger ihop med det som jag sade i mitt inledningsanförande i dag, att det finns krafter som arbetar i bakgrunden, utanför myndigheters och andras inflytande, för att tvinga på Sverige svenska folket och oss alla, vissa saker som vi kanske egentligen inte vill ha. ASEA driver en oerhört påkostad kampanj och försöker fortfarande att få in detta kärnvärmeverk i den svenska energiförsörjningen. Vi riksdagsmän, liksom många andra och säkert också energiministern, får upprepade sändningar av broschyrer i glättad form, där det talas om förträffligheten med sådana här anordningar. Vi har fått många sådana om Secure. I Västmanland, omkring Västerås, drivs stenhårt kampanjen att Secure är en bra värmekälla.

Man blir litet fundersam, eftersom partivänner till energiministern – socialdemokrater i Västmanland – går ut offentligt och säger att de skall arbeta för att se till att Secure-värmeverket kommer in på den svenska marknaden. Det finns sådana uttalanden av socialdemokrater. Och det vi har hört från Lennart Pettersson här i kammaren i dag – där han mer eller mindre faller tillbaka i de tongångar vi känner till från 1970-talet om att kärnkraften i grund och botten är ganska bra – skapar litet osäkerhet. Det är därför vi driver den här frågan, och det är därför vi reserverat oss. Men jag har ingenting att anmärka på det interpellationssvar om de här frågorna som jag fick av Birgitta Dahl. Jag tycker det var klart, redigt och upplysande. Men det finns andra som säger andra saker, och så länge så är fallet måste vi fortsätta att driva frågan.

Anf. 29 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Mycket kortfattat: Det måste återigen konstateras att det i sak är en markant skillnad mellan energiministerns klara, konkreta uttalande om Secureanläggningarna, av vilket framgick att Secureanläggningar inte skall förekomma i någon form i framtiden, och det som ligger till grund för majoritetens förslag till beslut i dag, nämligen att det *inte nu* är aktuellt med Secureanläggningar. Här finns en väsentlig artskillnad, och det är därför vi menar att det skulle vara av stort värde om riksdagen i dag anslöt

sig till det klara och konkreta ställningstagande som energiministern har gjort.

Det har däremot icke varit vår avsikt – jag vill poängtera det – att binda energiministern vid det vi säger i reservationen om att vi finner det "olämpligt att värdefulla utvecklingsresurser och produktionskapacitet satsas på en teknik som svenska folket genom folkomröstningen har sagt skola avvecklas". Vi har aldrig påstått att energiministern har sagt detta, och det har inte varit vår avsikt att ge det intrycket.

Det väsentliga är att det som ligger till grund för det nu aktuella riksdagsbeslutet avviker markant ifrån energiministerns uttalande. Vi tycker att energiministerns uttalande är så ofantligt mycket bättre. Eftersom vårt förslag representerar regeringens vilja borde vi i denna riksdag få överväldigande majoritet och i det här fallet ställer vi oss gärna bakom den socialdemokratiska regeringen.

Anf. 30 SVEN MUNKE (m):

Herr talman! Jag skall i mitt anförande beröra något om kolintroduktionen i Sverige.

En broms för introduktionen av kol har varit de miljöbetingade effekterna för dess användande och hanterande. Regeringen gav i juni 1979 Vattenfall i uppdrag att i samarbete med berörda kraftföretag, kommuner och övriga intressenter utreda och redovisa hur hälso- och miljöproblemen vid kolanvändning för energiändamål skulle kunna lösas på ett tillfredsställande sätt. Uppdraget har slutförts i dagarna, och resultatet har redovisats i den publikation som benämns Kol-Hälsa-Miljö. Av denna slutrapport framgår att tidigare skräckskildringar om kolets farlighet är betydligt överdrivna. Visst kvarstår vissa miljöproblem när kol ersätter olja, men svårigheterna är inte oöverstigliga. Det skall också understrykas att liknande problem uppstår också när man eldar med ved och torv.

Det är mycket angeläget att välja rätt kolsorter. Kvaliteten växlar nämligen inom vida gränser. Detta har även en ekonomisk effekt. Medan kostnaden för rökgasavsvavling i mindre och medelstora kolanläggningar uppgår till mellan 20 000 och 100 000 kr. per ton avskilt svavel, är motsvarande kostnader för att avsvavla t. ex. eldningsolja endast 3 000–6 000 kr. per ton svavel.

Det är därför angeläget att teckna kontrakt på kol med låga svavelhalter. Sådana svavelfattiga koltyper finns huvudsakligen i s. k. transoceana länder som Australien, Canada, Kina, Indien m. fl. För att en kolimport från dessa fjärran länder skall bli ekonomiskt konkurrenskraftig förutsätts att vi i vårt land har en djuphamn som kan ta emot tonnage över 100 000 dödvikton. Landskrona har fått regeringens tillstånd till en sådan hamnutbyggnad.

I det kolpris som förbrukaren betalar är, i motsats till oljepriset, transportkostnaden en dominerande del. Som exempel kan nämnas att av det pris som förbrukaren betalar för australiskt kol är 60–65 % kostnader för transporter från Australien. Då förstår var och en att det måste finnas

ekonomiska transportlösningar. Stortonnage är en väg att gå i detta hänseende.

Jag har tillsammans med mina medmotionärer Bo Nilsson och Sigvard Persson i motion 2027 lämnat en studie över hur stora vinster som kan göras med en central kolhamn i den storleksordning som redovisats under arbetsnamnet Sundshamnen i Landskrona.

Jag är väl medveten om att det här i kammaren vimlar av önskemål att tillgodose den egna orten eller regionen inom vitt skilda ämnesområden. Motionen 2027 om statlig medverkan till en central kolhamn i Landskrona kanske av många klassas att tillhöra dessa s. k. hembygdsmotioner. Men, herr talman, även om vi motionärer naturligtvis vill slå ett slag för vår i andra hänseenden hårt drabbade hemort, så finns det i denna vår motion också en inte obetydlig kärna av nationellt intresse. Kan landet importera miljövänligt kol, om nu en sådan benämning tillåts, så skulle den kolintroduktion som många bedömare anser ofrånkomlig kunna komma i gång. En del av de psykologiska barriärer som rests för svensk kolanvändning skulle också med detta synsätt kunna raseras.

Utskottet hade en liknande motion om centralhamn för kol att behandla vid förra riksmötet. Då sade sig utskottet inte vara berett att stödja de då framförda yrkanden som gick ut på att en viss ort, Landskrona, skulle utpekas som centralhamn för kolimport. Ett annat skäl för avstyrkandet var att frågan ansågs för tidigt väckt. Att man i utskottet inte vill peka ut en bestämd ort kan väl respekteras, men nu är ju förhållandet det att Landskrona redan 1981 fick regeringens tillstånd enligt byggnadslagen till en utbyggnad av en kolhamn. Utskottet har f. ö. inte alltid undvikit att peka ut vissa orter. Jag behöver väl knappast nämna beslutet om nedläggningen av ett storvarv 1980/81. Vid det tillfället skyggade inte utskottet för att nämna Landskrona.

Eftersom utskottet redovisar att en aviserad proposition om kolförsörjning och kolanvändning är att vänta, kan jag förstå utskottets tvekan att tillstyrka motion 2027. Men eftersom förprojekteringen är i gång och långt framskriden i Landskrona och en av intressenterna, nämligen Sydkraft, har avancerade planer på en kolenergianläggning i tvåmiljardersklassen, yrkar jag, herr talman, bifall till motion 2027.

Herr talman! Jag kan i detta sammanhang inte undgå att beröra reservation 32 av Olof Johansson och Ivar Franzén, som i något av en Don Quijote-kamp avviker från utskottets formulering i yttrandet över motionen. Klåfingrigheten i den reservationen torde tala för sig själv.

Anf. 31 BO NILSSON (s):

Herr talman! När det gäller motion 2027, som behandlas i näringsutskottets betänkande 1982/83:33, om anläggandet av en central kolhamn, kallad Sundshamnen i Landskrona, skulle också jag vilja anföra ett par argument emot näringsutskottets enligt min mening något lättsinniga behandling av ärendet.

Den första synpunkten gäller de ekonomiska fördelarna med en satsning

på en central importhamn för kol. En rejäl djuphamn, belägen på västkusten, ger en möjlighet till att utnyttja största typen av fartyg – ända upp till 200 000 ton. Därmed kan fraktkostnaderna pressas till en sådan nivå att kol kan importeras även från mycket avlägsna länder såsom Australien och Columbia.

Andra kommuner kan då spara betydande investeringar i hamnanläggningar genom att kolleveranserna sker med speciellt anpassat kusttonnage. Detta har konstaterats av bl. a. oljeersättningsdelegationen i rapporten om kolfrågorna.

I anslutning till kolhamnen, men på betryggande avstånd, är det också naturligt att även hantera andra bulkvaror. En sådan hantering skulle kunna ge stora vinster för Östersjöländerna i jämförelse med Rotterdam. I så fall kan kustfartygen direkt anpassas även för trafik på floder och kanaler.

En centralhamn för kol kan således ge betydande fördelar, såväl företagsekonomiskt som samhällsekonomiskt.

Det andra argumentet är, som Sven Munke också var inne på, miljöfrågorna.

Kolkvaliteter varierar. Miljövänligt kol kommer ofta från transoccana länder. En central omlastningshamn kan genom lagerhållning och blandning tillgodose användares och miljövärdars krav på jämna kolkvaliteter.

Ett stort centrallager för kol gör att kolkonsumenterna inte behöver skaffa sig egna stora lagerplatser. För många förbrukare är just de stora lagerytor som krävs för kolhantering ett problem när man vill gå över från olja till kol.

En central importhamn ger en möjlighet att bygga upp ett miljövänligt och rationellt system för hantering och vidaretransport. Distributionen kan i många fall ske sjöledes med specialbyggt tonnage, som skapar förutsättningar för god miljö vid lossning.

Dessutom ger centralhamnen möjligheter till returtransporter av kolaska. Användning eller deponering av askan kan då ske med maximal kontroll och maximalt ekonomiskt utbyte.

Den tredje synpunkten gäller försörjningstryggheten. Möjligheten att använda största och billigaste tonnage ger en unik flexibilitet när det gäller att välja leverantörer över hela världen.

Central omlastning i Sverige eliminerar olägenheten av strejker och andra störningar som kan förekomma vid hantering i utländska hamnar.

Alternativet till en svensk centralhamn för kolimport blir förmodligen att använda hamnar i Danmark eller möjligen Rotterdams hamn, vilket inte kan anses vara en bra lösning för vårt land.

Herr talman! Jag tror att det vore en stor fördel av många skäl, bl. a. de jag har anfört, att snarast bestämma sig för att satsa på en svensk central importhamn för kol.

Nu är det så, som också framhålls i motionen, att Landskrona kommun redan fått tillstånd enligt 136 a § i byggnadslagen att bygga en hamn för kolimport. Jag är som motionär övertygad om att Landskronas geografiska läge är mycket nära det optimala läget också för en centralhamn.

Med anledning av bl. a. vad jag här anfört hade jag förhoppningar om en mer positiv behandling av vår motion 2027. Men, herr talman, med det anförda vill jag i stället instämma i Sven Munkes yrkande om bifall till motion 2027.

Anf. 32 SIGVARD PERSSON (c):

Herr talman! I egenskap av medmotionär i motion 1982/83:2027 vill jag – med all respekt för näringsutskottets behandling i övrigt av ett stort och svårt frågekomplex inom energiområdet – uttala min besvikelse över utskottets ställningstagande till vår motion om en kolhamn i Landskrona. Visserligen har en proposition om kolförsörjning och kolanvändning aviserats, men vad den kan komma att innebära för den i motionen aktuella frågan ligger i det fördolda.

Den bärande tanken i Sundshamnsprojektet är att med utnyttjande av de naturliga förutsättningar som finns för hamnanläggningen åstadkomma en rationell, ekonomisk och framför allt miljövänlig hantering av lågsvavligt kol från transoceaniska länder.

I samband med de olika energibeslut som riksdagen fattat under de senaste åren har det inom alla partier funnits en tveksamhet om i vilken grad vi kommer att behöva satsa på kol, och jag har förståelse för detta. Tveksamheten har haft sin grund dels i svårigheten att bedöma i hur hög grad vi inom överblickbar tid kan ersätta olja med andra energislag än kol, dels i bedömningen av miljöeffekterna av hantering och användning av kol. Jag vill klart deklarerat att jag fäster det största avseende vid miljöaspekterna, och det är just därför som jag bedömer Sundshamnsprojektet så positivt. Här har vi en för vårt land unik möjlighet att hantera kolet på bästa sätt. Dessutom kan kolet användas bl. a. i en planerad kolenergianläggning på platsen. I detta sammanhang utgör framställning och användning av s. k. kolvatten en ytterst intressant del av projektet. Vid sådan emulsion är kolet höggradigt renat. Oavsett användningssätt och användningsområde måste vi ställa höga krav på rening. Ju lågsvavligare kolet är, desto lättare går det att rena kolet – och till betydligt lägre kostnad. Enligt planerna skall anläggningen placeras på ett kommande utfyllnadsområde ca 3 kilometer från nuvarande strandlinje. Tyvärr har väl få av kammarens ledamöter på platsen studerat de goda naturliga förutsättningarna för detta projekt.

När det gäller den mängd kol som vi blir tvungna att använda framöver i vårt land, kan vi med säkerhet slå fast att det under alla förhållanden kommer att röra sig visserligen om begränsade, men ändå betydande, kvantiteter. Som jag ser på saken är det därför beklagligt att vi inte redan nu helhjärtat satsar på att skapa möjligheter i fråga om import av lågsvavligt kol för rationellt omhändertagande och rationell användning. Jag är verkligen bekymrad över att beslutet dröjer. Om denna satsning inte sker nu, kommer i stället kol med hög svavelhalt att hanteras på ett stort antal platser, där de miljömässiga konsekvenserna kan bli svåra att bemästra.

Våra nuvarande energiplaner bygger i hög grad på att kärnkraften skall avvecklas senast år 2010. Med tanke på de oroande rapporter som vi fått om

svåra skador på vitala delar i flera av våra kärnkraftverk, föreligger det ovedersägligen stor risk för att den tekniska livslängden för dessa blir väsentligt kortare än som planerats. Vi måste därför ställa frågan: Hur skall vi kompensera detta elbortfall? Redan nu planerar Sydkraft en avveckling av Barsebäcksverket, efter normal teknisk livslängd. Förprojektering avseende koncessionsansökan för en kolenergianläggning vid Sundshamnen pågår. Detta behov kan bli akut, om Barsebäcksverket måste stängas av tidigare än beräknat.

Sedan vill jag i denna fråga säga att förverkligandet av Sundshamnsprojektet är en riksangelägenhet. Förprojekteringen av såväl hamnen som kolenergianläggningen är inne i slutfasen. Ingen annanstans i landet finns en sådan här möjlighet att fullfölja ett projekt på energiförsörjningens område. Mot bakgrund av vad jag här sagt tror jag att detta är nödvändigt.

Herr talman! I landets intresse instämmer jag i Sven Munkes yrkande om bifall till motion 1982/83:2027.

Eftersom jag ändå har ordet, herr talman, vill jag också säga något om en annan motion som behandlas i detta betänkande. Det gäller motion 1982/83:2033 angående användning och tillverkning av gengasaggregat, vilken jag väckt tillsammans med Gunhild Bolander och Arne Fransson. Det är givetvis positivt – det framgår av utskottsbetänkandet – att den försöksverksamhet som fortgår för budgetåret 1983/84 kommer att få ett anslag om 250 000 kr., vilket är avsett för överstyrelsen för ekonomiskt försvar.

Vad vi särskilt velat framhålla med motionen är att det måste skapas förutsättningar, så att de positiva forskningsresultaten kan komma i praktisk tillämpning både i Sverige och för export till de u-länder där intresse finns. Jag anser det viktigt – även rent principiellt – att kostsamma, men lyckade, forskningsresultat kommer till praktisk användning utan onödigt dröjsmål. Relativt blygsamma stimulansåtgärder i fråga om något som vi brukar kalla avknoppningsstadiet kan ge mycket god utdelning.

Huruvida det finns utrymme för sådana här åtgärder inom nämnda ram – de 250 000 kronorna – framgår inte av utskottets skrivning. Jag hoppas emellertid att så är fallet – om inte, finns det anledning återkomma i ärendet.

Herr talman! Jag har inget yrkande i denna fråga.

Anf. 33 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Jag kommer i mitt anförande att ta upp fyra delar av näringsutskottets betänkande. Det gäller avsnittet om olja – motionen om asfaltåtervinning – men även reservationerna 33, 34 och 35.

Motionen om asfaltåtervinning tar upp de besparingar, både på oljedelen och totalt, som det skulle innebära om återvinningstekniken tillämpades mer allmänt. Det tar också upp miljövinster. Dessa ligger framför allt i en minskad oljeanvändning, lägre grusuttag och mindre föroreningsrisker, om asfalten återanvänds än om den dumpas.

De ekonomiska besparingarna genom asfaltåtervinning ter sig mycket

stora. Byggindustrin, en branschtidning, skrev den 10 september 1982 i anslutning till ett försök med återvinning av asfalt:

”Genom att ha tillgång till det flyttbara återvinningsverket och använda gammal asfalt räknar Siab med att sänka kostnaderna för asfalten med 20–30 proc.

Under den närmaste femårsperioden ska enligt beräkningar 40 miljoner ton asfaltmassa spridas på våra vägar, varav 2,5 miljoner ton är bindemedel. Om delar av detta återvinns rör det sig om åtskilliga hundratals miljoner kr. i minskad oljeimport.”

Det finns alltså starka skäl för kommunerna, landstingen, staten och näringslivet att se till att denna teknik kommer att användas mer allmänt.

Vid återanvändning behövs en mindre tillsats av bindemedel och stenmaterial. Med utgångspunkt i de erfarenheter som finns skulle den totala samhällsekonomiska besparingen per år vid en 20-procentig återanvändning uppgå till 124 milj. kr., varav 84 milj. kr. skulle avse olja och 40 milj. kr. stenmaterial.

Den totala asfaltproduktionen i Sverige utgör i dag ca 7 miljoner ton. Oljedelen av asfalten är 4–6 %. Den totala oljeanvändningen i asfaltproduktionen ligger på ca 280 000 ton vid en oljeinblandning på 4 %. Ett realistiskt delmål är att i första hand komma fram till en återvinning på 20 %. Med ett oljepris på 1 500 kr. per ton skulle man därmed spara 84 milj. kr. per år. Oljebesparingen till följd av minskade transporter och av att slippa krossning har inte beräknats.

Utskottet skriver positivt om motionen men avstyrker den i avvaktan på en utvärdering. Jag låter mig nöja med detta och återkommer i frågan, om det erfordras för att driva den till en godtagbar lösning.

Reservationen 33 tar upp frågan om att utvidga stödet till torveldade fastbränsleanläggningar att gälla även när dessa helt eller delvis eldas med skogsbränslen, andra biobränslen och sopor. Reservanternas ansluter sig till synpunkter som framförts i motionerna 1982/83:1100 och 1982/83:1108. Utskottet avstyrker dessa motioner. Några uttömmande kommentarer eller mera djupgående analyser varför de avstyrks innehåller inte betänkandet. Om orsakerna till oviljan att ge stöd till dessa mångbränsleeldade anläggningar kan man bara spekulera. Kan det finnas någon som tror att skogsbränslena och deras användning kan bli en konkurrent till massaindustrin?

I Norrbotten har främst ASSI introducerat en träddelsteknik i skogsbruket. Metoden har framför allt kommit till användning vid klenvirkesgallringar. Systemet bygger på att träden fälls och att de delar av träden som inte är sågtimmer uttransporteras okvistade. Transporterna i ASSI-fallet har gått direkt till fabrik. Där buntkvistas de intransporterade träddelarna. Delar som är användbara till massa avskiljs och går till massaframställning. Övriga delar går till ASSI:s kraftvärmeverk. Metoden har klart visat att det går att öka massauttaget och ändå få fram ökade skogsbränslemängder.

Det borde ha funnits goda skäl för en grundlig genomlysning av hur det förhåller sig med sambandet skogsavverkning–skogsbränsle, och även för att

söka inse att skogsbränsletillvaratagandet också ekonomiskt kan stödja övrigt skogsbruk och bidra till lönsamhet.

Jag vill ansluta mig till yrkandet om bifall till reservation 33.

Reservation 34 tar upp frågan om regionala bränslebolag. Det är viktigt att det kan skapas former för att föra ut bränslet i de fastbränsleeldade anläggningarna från spekulationsmarknaden. En samhällelig kontroll och styrning vore ett viktigt instrument för lämpliga avvägningar mellan att såga, koka och bränna. Det skulle också kunna ge en skjuts åt tanken på inlandsbaserade virkesterminaler.

Jag yrkar bifall till reservation 34.

Reservation 35 behandlar en motion om energiskogsodling i Norrbotten. Motionen har utgått från en undersökning som nämnden för energiproduktionsforskning utfört. Rapporten har titeln Mark för energiskog.

Utskottet anser inte att riksdagen skall göra något uttalande om lämplig plats för energiskog. Något sådant uttalande har aldrig begärts i motionen. Yrkandet i motionen var en direkt beställning av åtgärder och förslag till satsning på odling av energiskog i Kalix-Haparanda-området.

Jag yrkar bifall till reservation 35.

Anf. 34 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 33 om energipolitik behandlas ett antal motioner, av vilka jag vill fästa uppmärksamheten på motion 1982/83:499 av Rune Torwald och mig, där vi påtalar lämpligheten av att bygga ett kombinerat vind- och vågkraftverk utanför Gotlands kust.

Frågan har varit väckt tidigare här i riksdagen, och man hänvisade då till att de ekonomiska ramarna inte gav utrymme för några praktiska försök utan endast för inledande studier, och motionerna avslogs därmed. Detta var för två år sedan.

När vi nu på nytt aktualiserar detta ärende är det bl. a. mot bakgrund av de beslut som har fattats här i riksdagen då det gäller vårt lands energiförsörjning. Kärnkraften skall vara avvecklad senast år 2010, och utbyggnaden av den kvarvarande vattenkraften har begränsats.

Under 1980-talet kommer det att finnas god tillgång på elenergi, men därefter behöver ny kapacitet tillföras. Huvudalternativet är då koleldade kraftverk, vilka beräknas ge betydligt dyrare elström jämfört med dagens vatten- och kärnkraftverk.

Därför är det viktigt att energialternativen ges möjlighet att under 1980-talet få utvecklas till användbara, färdiga energikällor att sätta in i produktionen. Därför är det också viktigt att riksdagen inte drar ner på anslagen till energiforskning och energiutveckling.

Under åren sen sedan 1976 har vågenergiforskning bedrivits vid Chalmers Tekniska Högskola och Svenska Varv. Man har under denna tid samlat en mängd kunskaper och erfarenheter lika väl som man gjort ingående problemstudier. Den kompetensen är fortfarande väl samlad men riskerar vid minskande satsning att skingras.

Gotlands kommun och länsstyrelse har länge varit intresserade av att

Gotland skall bli ett centrum för försök med vågenergi och har också låtit utreda förutsättningarna för upprättande av en försöksstation i anslutning till ön. Man är också beredd att samarbeta i en eventuell bolagsbildning.

Gotland har många fördelar framför andra platser i Sverige. Det är isfritt på vintrarna, tidvattnet utgör inga problem runt ön och storleken på vågorna lämpar sig bra.

För Svenska Varv skulle en satsning på vågenergi innebära en chans att komma ut på den internationella marknaden. I mindre skala har företaget redan på västkusten provat uppfinningar för vågenergi. Men man vill nu pröva ett prototypkraftverk i full skala i storleken 1 MW utanför Gotlands-kusten.

I ett yttrande från länsstyrelsen till industridepartementet över redovisningen av Svensk havsresursverksamhet 1982 framhålls att en framtida lokalisering av vindkraftverk till havs har största intresse för Gotlands del. Man betonar angelägenheten av att som ett första steg snarast få till stånd den mätstation som delvis är en förutsättning för utvecklandet av en prototyp till vägkraftverk. Detta måste anses som nödvändigt, dels som grund för en vidareutveckling av svensk teknik inom vägkraftområdet och dels i ett senare skede som ett bidrag till Sveriges energiförsörjning.

Som representant för ett län där mycket låg andel av befolkningen sysselsätts i industrin, ca 16 %, vill jag gärna också lägga sysselsättningsaspekter på en sådan här verksamhet. Det förhållandet att byggande och drift av den här typen av anläggningar naturligtvis kräver arbetsinsatser, betyder ju också att det skulle bli ett välbehövligt tillskott av bestående arbetstillfällen för den gotländska arbetsmarknaden.

Jag tror att det egentligen börjar bli ganska bråttom med detta arbete. Och det skulle vara motiverat av både industripolitiska och energipolitiska skäl att satsa resurser på det här området.

Det är också viktigt för teknikutvecklingen inom landet, och här skulle man kanske kunna få den alternativa produktion som exempelvis varvsindustrin så starkt efterlyser. Det finns fortfarande en jungfrulig internationell marknad som kan bedömas ha en mycket god potential.

Herr talman! Med det anförda vill jag alltså först beklaga att utskottet inte velat hjälpa till att föra frågan framåt. Sedan vill jag fästa regeringens uppmärksamhet på de framtidsperspektiv som ligger inom detta område.

Jag vill också uttala förhoppningen att regeringens samordningsminister tar ett speciellt ansvar för att ta till vara och just samordna de intressen, de resurser och den kunskap som här utvecklats med hjälp av ett antal statliga miljoner.

Därför krävs fortsatta ekonomiska resurser, och där menar jag att regeringen måste göra en långsiktig samhällsekonomisk bedömning och prioritera därefter.

Herr talman! Jag har inget yrkande i dag, men det kommer förmodligen att finnas anledning att återkomma i ärendet.

Anf. 35 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Tidigare i dagens debatt berörde Olof Johansson frågan om ett energiföretag i Norrbotten. Jag delar av naturliga skäl helt och fullt de synpunkter han framförde. Eftersom det är jag som är motionär i frågan vill jag ändå göra några ytterligare kommentarer.

Norrbotten är som bekant den region i landet som har de största naturtillgångarna, och en viktig del av dem utgörs av energitillgångar – t. ex. vattenkraft och torv. Dessvärre har vinsterna från dessa tillgångar endast till en mycket liten del tillfallit länet.

På vattenkraftens område har Lule älv tillfört Vattenfall utomordenligt stora vinster, som i betydande utsträckning använts dels till investeringar i andra regioner och energislag, dels gått direkt till statskassan.

Enbart Lule älv svarar i dag för en fjärdedel av landets utbyggda vattenkraft. Bruttointäkterna av denna vattenkraft uppgår till drygt 7 miljarder kronor. Dessvärre går dessa intäkter från länets vattenkraft inte till det egna länet för att stärka näringslivet och trygga sysselsättningen. De strömmar ut till andra regioner.

För de flesta kraftföretag i landet gäller att de ägs av kommuner och industrier inom berörda regioner. De vinster som dessa kraftföretag lämnar har där kunnat användas för att utveckla näringslivet och trygga människornas sysselsättning. Där kraftverksrörelser kombinerats med industriföretag har det ofta gett stabilitet och styrka åt företagen och regionen.

De många tunga och energikrävande industrier i statens ägo som finns i Norrbotten skulle med stor säkerhet aldrig ha varit så hårt drabbade av tillfälliga kriser om dessa själva ägt kraftproducerande företag.

För att stärka näringslivet i Norrbotten finns det enligt mitt och centerns sätt att se all anledning att bilda ett norrbottniskt energibolag, ett Norrbottens energiföretag, som föreslås i motion 488 och centerreservationen.

Jag har noterat att socialdemokraterna själva så smått börjat inse värdet av att låta Norrbotten få del av vinsterna från vattenkraften, men, herr talman, då gäller det först efter en utbyggnad av Kalix älv. Jag ställer då frågan: Varför först efter utbyggnaden av en ny älv? Jag tycker det förslaget är både ologiskt och cyniskt i flera avseenden.

Varför måste man våldföra sig på en av de få outbyggda älvarna för att få till stånd ett regionalt energibolag? Varför inte börja med den vattenkraft som redan är utbyggd och som alstrar betydande miljarder i intäkter? Dessutom är det ju så, att om de delvis diffusa socialdemokratiska förslagen skulle genomföras skulle ändå inte länet få del av några vinster förrän någon gång under nästa sekel. Men det är nu som länet behöver resurser för utveckling. Därför är jag besviken på socialdemokraternas inställning till vårt förslag om att nu låta utreda förutsättningarna för ett norrbottniskt energiföretag. Och besvikelsen blir ännu större om inte ens socialdemokraterna på Norrbottensbanken ställer upp på kravet. Jag tror det vore värdefullt för Norrbotten om vi slöt leden och gemensamt arbetade för att länet i större utsträckning skall få del av de resurser vi själva alstrar.

Herr talman! Jag yrkar, liksom Olof Johansson, bifall till reservation 24.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (allmänna riktlinjer för energipolitiken)

I kontrapositionsvoteringen biträdades reservation 1 av Sten Svensson m. fl. med 70 röster mot 48 för reservation 2 av Olof Johansson och Ivar Franzén. 169 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 169 röster mot 69 för reservation 1 av Sten Svensson m. fl. 50 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (styrmedel inom energipolitiken)

I kontrapositionsvoteringen biträdades reservation 3 av Sten Svensson m. fl. med 69 röster mot 62 för reservation 4 av Olof Johansson m. fl. 155 ledamöter avstod från att rösta.

Utskottets hemställan, som i huvudvoteringen ställdes mot reservation 3 av Sten Svensson m. fl., bifölls genom votering med uppresning.

Mom. 3 (energiushållningslag)

Utskottets hemställan bifölls med 265 röster mot 21 för reservation 5 av Jörn Svensson.

Mom. 4 (stöd till torvanläggningar, fjärrvärmeanläggningar m. m.)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 6 av Sten Svensson m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 5 (sysselsättningseffekter)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 7 av Olof Johansson m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 6 (solenergi)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 8 av Olof Johansson m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 7 (riktlinjer för kolanvändningen)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 9 av Olof Johansson m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 8 (kommunernas självbestämmande på energiområdet)

Utskottets hemställan bifölls med 170 röster mot 118 för reservation 10 av Sten Svensson m. fl.

Mom. 11 (ersättning för försenad idrifttagning av kärnreaktorer enligt tidigare avtal)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 11 av Jörn Svensson, bifölls med acklamation.

Mom. 12 (ersättning för försenad idrifttagning av kärnreaktorer enligt nytt avtal)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 12 av Olof Johansson m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 13 (kärnkraftsblocken Forsmark 3 och Oskarshamn 3)

Utskottets hemställan bifölls med 265 röster mot 20 för reservation 13 av Jörn Svensson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 14 (kärnvärmereaktorer)

Utskottets hemställan bifölls med 219 röster mot 68 för reservation 14 av Olof Johansson m. fl.

Mom. 15 (hetvattenledningar från kärnkraftverk)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 15 av Olof Johansson m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 17 (skyddet av kärnkraftverk)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 16 av Olof Johansson m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 20 (anslag till åtgärder för hantering av radioaktivt avfall)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 17 av Olof Johansson m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 21 (upparbetning av använt kärnbränsle m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 220 röster mot 67 för reservation 18 av Olof Johansson m. fl.

Mom. 22 (Cogéma-avtalet)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 19 av Jörn Svensson, bifölls med acklamation.

Mom. 23 (centrallager för slutförvaring av låg- och medelaktivt avfall)

Utskottets hemställan bifölls med 266 röster mot 19 för reservation 20 av Jörn Svensson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 24 (statens vattenfallsverks organisation)

Efter ställda propositioner på bifall till
dels utskottets hemställan.
dels reservation 21 av Sten Svensson m. fl. och
dels reservation 22 av Jörn Svensson
bifölls utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 25 (anslag till Statens vattenfallsverk m. m., inkl. Fatsjöprojektet)
Utskottets hemställan bifölls med 257 röster mot 30 för reservation 23 av Hugo Bergdahl.

Mom. 26 (utnyttjande för lokala ändamål av vinstmedel från vattenkraftsproduktion)

Utskottets hemställan bifölls med 238 röster mot 48 för reservation 24 av Olof Johansson och Ivar Franzén.

Mom. 27 (stöd för utbyggnad av små vattenkraftverk)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 25 av Olof Johansson och Ivar Franzén, bifölls med acklamation.

Mom. 29 (förstärkning av de lokala elnäten)

Hemställan

Utskottets hemställan, som ställdes mot hemställan i reservation 27 av Hugo Bergdahl, bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering, som ställdes mot den i reservation 26 av Olof Johansson m. fl. anförda motiveringen, godkändes med acklamation.

Mom. 30 (brukande av tillgänglig elkapacitet)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 28 av Olof Johansson m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 38 (importlicenser för kol)

Hemställan

Utskottets hemställan, som ställdes mot hemställan i reservation 31 av Oswald Söderqvist, bifölls med acklamation.

Motivering

Efter ställda propositioner på godkännande av
dels utskottets motivering,

dels den i reservation 29 av Sten Svensson m. fl. anförda motiveringen
samt

dels den i reservation 30 av Olof Johansson och Ivar Franzén anförda
motiveringen
godkändes utskottets motivering med acklamation.

Mom. 39 (kolhamn i Landskrona)

Hemställan

Utskottets hemställan, som ställdes mot hemställan i motionerna 409 av Karin Ahrland och Hans Petersson i Röstånga i motsvarande del samt 2027 av Sven Munke m. fl., bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering, som ställdes mot den i reservation 32 av Olof Johansson och Ivar Franzén anförda motiveringen, godkändes med acklamation.

Mom. 41 (investeringar i torveldade förbränningsanläggningar)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 33 av Olof Johansson m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 43 (regionala bränslebolag)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 34 av Oswald Söderqvist, bifölls med acklamation.

Mom. 44 (odling av energiskog)

Utskottets hemställan bifölls med 269 röster mot 17 för reservation 35 av Oswald Söderqvist.

Mom. 45 (utveckling av vyrmetanmetoden)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 36 av Olof Johansson och Ivar Franzén, bifölls med acklamation.

Mom. 49 (energikombinat)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 37 av Olof Johansson m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 50 (åtgärder på energiområdet i Stockholms län)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 38 av Oswald Söderqvist, bifölls med acklamation.

Mom. 56 (utbyggnad av distributionsanläggningar för fjärrvärme)

Hemställan

Utskottets hemställan, som ställdes mot hemställan i reservation 40 av Olof Johansson m. fl., bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering, som ställdes mot den i reservation 39 av Sten Svensson m. fl. anförda motiveringen, godkändes med acklamation.

Mom. 59 (ekonomiska förutsättningar för stora värmepumpar)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 41 av Hugo Bergdahl, bifölls med acklamation.

Mom. 61 (vindkraft)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 42 av Oswald Söderqvist, bifölls med acklamation.

Mom. 63 (närvärme)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 43 av Oswald Söderqvist, bifölls med acklamation.

Mom. 65 (beställning av vindkraftsaggregat och värmepumpar samt odling av energiskog)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 44 av Hugo Bergdahl, bifölls med acklamation.

Mom. 66 (utveckling av teknik för förbränning av inhemska fasta bränslen)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 45 av Hugo Bergdahl, bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Reglerna för extra avdrag, m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1982/83:41 om reglerna för extra avdrag, m. m.

Anf. 36 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! För att garantera människor en viss lägsta standard finns bestämmelserna om existensminimum. Existensminimum baseras på basbeloppet och är alltså indexreglerat. Detta s. k. normalbelopp skall täcka alla vanliga levnadskostnader utom bostadskostnaden, som beräknas särskilt och läggs till normalbeloppet.

Den som inte har haft högre inkomst än som motsvaras av existensminimumbeloppet får sedan vid inkomsttaxeringen ett så stort extra avdrag att någon skatt inte skall uppkomma. Denna möjlighet till nedsättning finns redan i preliminärskatteledet. Det finns en rad villkor som måste uppfyllas för att reglerna om existensminimum skall gälla. Nedsättningen i skatteförmåga måste sålunda bero på minskad arbetsförmåga, långvarig oförmåga till arbete eller stor försörjningsbörda. Det sista innebär normalt att man måste försörja minst tre barn eller, om vederbörande är ensamstående, i allmänhet två barn.

Enligt vår uppfattning finns det en del regler för beräkningen av existensminimum som missgynnar grupper som det är angeläget att skydda. Det är särskilt tre grupper jag har i tankarna.

Den första gäller familjer som bor i eget småhus. I allmänhet förvägras en sådan familj existensminimumavdrag om det egna hemmet vid 1981 års fastighetstaxering åsatts 10 standardpoäng eller mer. Detta är en uppenbar orättvisa mot barnfamiljer, eftersom ett hus med 10 standardpoäng är så pass dåligt utrustat att det definitivt inte är lämpligt som bostad för en barnfamilj.

Fredagen den
29 april 1983

*Reglerna för extra
avdrag, m. m.*

Som exempel kan nämnas att om småhuset i fråga har badrum eller tvättmaskin, så blir det mer än 10 poäng. Som ytterligare lök på laxen tas det inte hänsyn till om huset i fråga är in-tecknat upp över skorstenen. Det förefaller nästan som om reglerna för existensminimum har skrivits enbart för hyresgäster.

En annan grupp som kommit i kläm är de familjer där blott den ena maken förvärvsarbetar. I riksskatteverkets föreskrifter och anvisningar heter det i punkt 3.3.1:

”Nedsatt arbetsförmåga eller stor försörjningsbörda bör inte heller anses föreligga om bara en av makarna i en familj förvärvsarbetar, trots att det inte finns något hinder för den andra maken att också förvärvsarbete. Hinder kan vara t. ex. att det finns minderåriga barn som behöver tillsyn och annan barnpassning inte kan ordnas. Ett annat hinder kan vara att det inte går att få lämpligt förvärvsarbete.”

Denna bestämmelse måste betraktas som synnerligen anmärkningsvärd. I realiteten innebär det att endast den familj med hemarbetande make och flera barn som kan visa att man sökt men inte fått förvärvsarbete och/eller sökt men inte fått platser i den kommunala barnomsorgen har rätt till existensminimum. Från samhällets sida skulle det alltså vara önskvärt och motiverat att en hemarbetande förälder med vård om tre små barn skulle söka sig ut på arbetsmarknaden och konkurrera med arbetslösa ungdomar om jobben. Vård av egna barn i hemmet har i flera avseenden diskriminerats i vårt land, och den bestämmelsen som jag här har redogjort för bidrar till att vidmakthålla denna orättvisa behandling.

Den tredje grupp, slutligen, som jag ömmar för är familjer med förvärvsarbetande föräldrar som har barntillsynskostnader. Enligt nuvarande lagstiftning får kostnader för inkomsters förvärvande beaktas vid bestämning av existensminimum. Eftersom barntillsynskostnader inte betraktas som kostnader för inkomsters förvärvande betyder detta att om en hemarbetande make, som medgivits skattenedsättning enligt reglerna för existensminimum, tar ett förvärvsarbete kan resultatet efter skatt t. o. m. bli sämre än tidigare. Detta beror på att vederbörande inte får dra av barntillsynskostnaderna, bortsett från schablonavdraget på 2 000 kr., och dessutom kan mista bostadsbidraget.

Sammanfattningsvis kan man säga att samhället först genom regler som jag tidigare redogjort för försöker mer eller mindre tvinga ut den hemarbetande föräldern i arbetslivet, varefter man bestraffar vederbörande genom att inte acceptera styrkta barntillsynskostnader som utgifter för inkomsters förvärvande.

De missförhållanden som jag här har påvisat är av sådan storleksordning och angelägenhetsgrad att det enligt min uppfattning är synnerligen motiverat att snabbt se över reglerna för existensminimum. Detta har krävts i motion 365 yrkande 2, och det finns all anledning för riksdagen att bifalla motionen i denna del.

Med det sagda, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 2.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 37 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Reservationen I i betänkandet bygger på en motion av två folkpartister, Karl Erik Eriksson och Elver Jonsson, och gäller en grupp människor med kroniska sjukdomar, som nödvändiggör speciellt dyrbar kost. Vi tänker t. ex. på glutenkänsliga, som inte kan äta mjöl och därför inte heller vanligt bröd. Vi tänker på de sockersjuka, som ju måste ha en sockerfri och fettreducerad kost. Vi tänker på människor med vissa kroniska tarmsjukdomar som ulcerös kolit och Crohns sjukdom – sjukdomar som också ställer krav på en speciell, ofta fettreducerad kost.

Dessa människor kan vanligen sköta ett förvärvsarbete på normalt sätt under vissa förutsättningar när det gäller arbetsplatsens utformning, tillgänglighet till toaletter t. ex. Deras problem är att de normalt inte kan äta den mat som tillhandahålls i t. ex. lunchmatsalar och att de alltså måste ordna sin mathållning på annat sätt och ofta med betydande merkostnader. Dessa grupper av människor bör ha rätt till en särbehandling i skattechänseende i form av ett avdrag för särskilt kostsam mat, ett avdrag som kan utformas som ett vanligt avdrag för kostnader för intäkternas förvärvande. Men vi menar att det kanske vore både rättvisare och rationellare att i stället införa en skattereduktion för merkostnad för dyr kost, som kunde beräknas enligt en schablon. Då skulle också alla skattskyldiga med den här sjukdomsbilden kunna få en skatteförmån. Vi ser det rätt mycket som en rättvisefråga, eftersom de nuvarande reglerna, som bygger på riksskatteverkets anvisningar, i realiteten ger bara en ganska begränsad grupp sjuka människor möjlighet till avdrag. I vilket inkomstläge man än befinner sig blir ju det belopp man har disponibelt efter skatt beroende av om man har extrakostnader för dyrbar kost eller ej. Vi har därför svårt att förstå varför man från utskottsmajoritetens sida inte ens vill vara med om att få detta prövat.

Folkpartigruppens yrkande är alltså att dessa regler för extra avdrag bör ses över och att man i det sammanhanget också bör pröva möjligheten att införa en skattereduktion för skattskyldiga med sjukdomar som kräver speciell kost.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationen I.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

I anförandet instämde Elver Jonsson (fp).

Anf. 38 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Allt fler hushåll hamnar i dag inkomstmässigt på eller t. o. m. under gränsen för gällande regler för existensminimum. Det innebär att nettointkomsten inte är tillräcklig för att betala de för livsuppehållet nödvändiga utgifterna.

Fredagen den
29 april 1983

*Reglerna för extra
avdrag, m. m.*

Enligt statistiska centralbyrån var det år 1980 hela 160 000 hushåll som hade en nettoinkomst som var lägre än då gällande gräns för existensminimum. Sedan dess har denna utveckling drastiskt fortskridit, främst på grund av de allvarliga reallöneförsämringar som ägt rum under dessa år på 1980-talet. Av barnfamiljerna lever i dag omkring en femtedel i omedelbar närhet av eller under existensminimum.

För en ensamstående är existensminimum enligt gällande regler 1 525 kr. per månad eller ungefär 50 kr. per dag. Detta bortsett från boendekostnaden. Man kan fråga sig vem som i dag kan klara sitt uppehälle på 50 kr. per dag. Det räcker knappt till maten.

För barnfamiljerna blir situationen än värre. För varje barn medges ett existensminimum på drygt 21 kr. per dag. Alla som har erfarenhet av barn vet att 21 kr. inte är tillräckligt för att försörja ett barn i skolåldern.

När konsumentverket, sparbankerna och andra budgetexperter uttalar sig gör de det utifrån förhållanden som ligger mera nära det verkliga förhållandet än de förhållanden som ligger till grund för reglerna för existensminimum. Därför hamnar också dessa olika organ på belopp som ligger väsentligt högre.

Vänsterpartiet kommunisterna har i en motion ansett att de nuvarande reglerna bör ses över. Vi har också ansett det rimligt att någon annan myndighet än riksskatteverket får ett avgörande inflytande på reglerna. Vi har ansett att socialstyrelsen, som trots allt är den högsta sociala myndigheten, borde ha ett avsevärt större ansvar när det gäller utformningen av existensminimum än vad man har i dag.

Att reglerna är otillräckliga säger t. o. m. utskottet, på så sätt att man inte vill bestrida vår kritik. Utskottet säger också att dessa frågor kommer att tas upp av familjeekonomiska kommittén och att riksskatteverket nyligen i ett yttrande till regeringen har förordat en allsidig utredning om dessa regler. Det är det svar som utskottet ger på vår motion. Jag tolkar detta svar så att vår hemställan i motionen egentligen har bifallits, inte genom en åtgärd från skatteutskottets sida utan genom en åtgärd från riksskatteverket. Vi har också tolkat det så, att våra synpunkter genom vad utskottet skrivit kommer att bli beaktade, och därför, herr talman, har jag i dag inget särskilt yrkande. Jag avvaktar utvecklingen, och om våra krav icke kommer att bli tillgodosedda, återkommer vi i frågan.

Anf. 39 ANNA LINDH (s):

Herr talman! Jag anser att Knut Wachtmeisters beskrivning av gällande regler om existensminimum för barnfamiljer med egen fastighet och med barn tillsynskostnader är något felaktig.

När det gäller existensminimum för kvarstående skatt, dvs. en form av uppskov med skatten, utgör innehav av egen fastighet inte något hinder. Det är alltså bara när existensminimum är en direkt form av skatterabatt som fastighetsägare inte kan tillgodoräkna sig något i detta sammanhang. Reglerna för existensminimum kan emellertid tillämpas då särskilt ömmande omständigheter föreligger och då möjlighet till alternativ boendeform saknas

eller då sådan skulle ställa sig väsentligt dyrare.

När den lokala skattemyndigheten i dag räknar ut förbehållsbelopp, kan hänsyn tas till både amortering av bostadslån och utgift för nödvändig barn tillsyn, om den skattskyldige befinner sig i ett svårt ekonomiskt läge.

När det gäller hemarbetande anges det klart i anvisningarna att ett godtagbart skäl för att inte förvärvsarbete är att det finns minderåriga barn som behöver tillsyn och för vilka barnpassning inte kan ordnas. Huruvida man bör likställa förvärvsarbete och hemarbete bör lämpligen tas upp i en familjepolitisk diskussion. Det går inte att göra ett speciellt undantag i just skattelagstiftningen.

Utskottet förnekar inte att det, trots nämnda undantag, kan uppstå problem vid tillämpningen av reglerna. Men då bör man se på familjernas ekonomiska situation i ett vidare perspektiv. Detta gör också familjeekonomiska kommittén, som snart lägger fram sitt betänkande. Där kommer några av de problem som Knut Wachtmeister berör att tas upp.

Även reglerna för existensminimum är föremål för översyn. Riksrevisionsverket håller på med en granskning, och denna beräknas vara klar i höst. Granskningen kommer förmodligen att leda till att förslag läggs fram om omfattande ändringar. Det finns därför ingen anledning att föregripa de utredningar som pågår. Jag yrkar således avslag på reservationen.

Också vpk kräver i en motion att en översyn skall göras av reglerna för existensminimum. Man menar att beloppen är för låga i dag. Tommy Franzén har tagit upp den saken här.

Man har redan försökt att anpassa reglerna för existensminimum till socialhjälpnormen, för att åstadkomma ett större hänsynstagande till sociala synpunkter. Dessutom kan man, om speciella skäl föreligger, göra avsteg när det gäller normalbeloppet. När det gäller existensminimum kommer hela systemet, som sagt, att granskas av riksrevisionsverket. Utskottet har därför ingen anledning att nu begära en omprövning av reglerna.

Slutligen: Enligt Björn Molin bör extra avdrag för nedsatt skatteförmåga vid sjukdom kunna medges vid högre inkomster än som f. n. är fallet. Han säger att man bör se över möjligheten att i stället få det extra avdraget i form av skattereduktion. Björn Molin talar om att dessa grupper kan ha det mycket besvärligt, och jag håller med Björn Molin på den punkten. I dag utgår det extra avdraget till låginkomsttagare. Ett generellt stöd till personer som har olika sjukdomar eller handikapp bör nog utgå via det sociala trygghetssystemet i stället för via skattesystemet. Att åstadkomma detta i form av skattereduktionen skulle också medföra negativa effekter för låginkomsttagarna. Det skulle bl. a. medföra minskade bostadsbidrag för dessa. Bostadsbidraget beräknas ju utifrån den taxerade inkomsten, efter det att extra avdrag har gjorts. Även de här reglerna är föremål för översyn. Av den anledningen yrkar jag avslag också på denna reservation.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till hemställan i skatteutskottets betänkande 41 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 40 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Socialdemokraterna brukar berömma sig av att slå vakt om de samhällsgrupper som har det svårt. När det gäller de fall som vi nu diskuterar kan man verkligen inte påstå att de ens försöker leva upp till den målsättningen. I betänkandet säger man nämligen att dessa problem inte är av sådan art att de fordrar ett omedelbart ställningstagande från riksdagens sida.

År 1980 levde mer än 43 000 barnfamiljer under existensminimum. I dag är det säkerligen fler som gör det. Gå ut till dessa familjer, Anna Lindh, och fråga om de inte tycker att problemen är tillräckligt stora för att man omedelbart skall ta itu med dem. Det verkar som om förslaget, ur socialdemokratisk synpunkt, lagts fram av fel parti.

Beträffande existensminimum och innehav av småhusfastighet sade jag i mitt inledningsanförande att sådana familjer i allmänhet förvägras existensminimiavdrag. Som källa för det har jag riksskatteverkets författningssamling 1980:74, som jag kan rekommendera till studium. Jag kan också påpeka att det i pressen har bekantgjorts fall där just sådana familjer, i dessa relativt dåligt utrustade småhus, förvägrats detta skatteavdrag.

Anf. 41 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Låt mig bara säga att vår utgångspunkt är att alla som på grund av sjukdom har merkostnader för dyr kost bör kunna få antingen en skattereduktion eller ett avdrag. Det i sammanhanget avgörande är inte hur hög inkomst man har utan hur stora extrakostnader man har på grund av sin sjukdom eller sitt handikapp.

Anna Lindh sade att en sådan förändring skulle vara ogynnsam för vissa låglönegrupper, på grund av utformningen av reglerna för bostadsbidrag. De reglerna kan i så fall lätt rättas till, så det tycker jag inte är något argument.

Vår utgångspunkt har varit att när man ändå skall se över detta, vore det rimligt att se på utformningen av anvisningarna om extra avdrag för människor med sjukdomar som kräver särskilt kostsam kost.

Anf. 42 ANNA LINDH (s):

Herr talman! Jag har svårt att förstå invändningarna.

För det första är riksskatteverkets anvisningar just anvisningar, dvs. varje enskilt fall skall bedömas för sig, och om det finns speciella skäl kan normalbeloppet höjas.

För det andra: Barnfamiljernas ekonomiska situation och reglerna om existensminimum ses för tillfället över, just därför att vi tycker att detta är ett viktigt område. Men det finns inte anledning att föregripa översynen genom att bryta ut just de bitar som har tagits upp här. Om systemet med existensminimum behålls oförändrat kan jag också glädja Knut Wachtmeister med att familjeekonomiska kommittén lär komma med ett förslag att faktiska och nödvändiga barntillsynskostnader får beaktas vid beräkning av existensminimum.

För det tredje: Vi har i dag en bred enighet om att skattesystemet bör förenklas. Det gör vi inte genom att ytterligare reglera de redan komplicerade reglerna om extra avdrag och existensminimum.

*Avdragsrätt för
bidrag till regionala
utvecklingsfonder*

Anf. 43 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Den familjeekonomiska kommitténs betänkande föreligger faktiskt redan, även om det inte är offentligt; att hänvisa till vad den kommittén eventuellt kommit fram till är litet grand att kasta in jätten efter degen.

Kan Anna Lindh garantera att hänsyn skall tas till styrkta barn tillsynskostnader vid beräkning av existensminimum, är det ett steg på rätt väg. Ett ytterligare steg skulle vara att också komma med ett förslag om att styrkta barn tillsynskostnader över huvud taget skall vara avdragsgilla vid beskattningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (extra avdrag)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 1 av Kjell Johansson, bifölls med acklamation.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3 (existensminimum för barnfamiljer)

Utskottets hemställan bifölls med 214 röster mot 70 för reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl.

7 § Föredrogs

Skatteutskottets betänkande
1982/83:43 Mervärdeskatten

Utskottets hemställan bifölls.

8 § Avdragsrätt för bidrag till regionala utvecklingsfonder

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1982/83:44 om ändrade regler för beskattning av näringsbidrag m. m. (prop. 1982/83:94).

Anf. 44 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! I all korthet vill jag påpeka att vi i den moderata reservationen kritiserar ett avdrag för bidrag till sysselsättningsfrämjande åtgärder, som enligt skatteutskottets majoritet endast skall medges då bidraget går till de regionala utvecklingsfonderna. Bidragsskattekommittén föreslog för sin del att regeringen dessutom skulle kunna medge dispens för

Fredagen den
29 april 1983

*Meddelande om
interpellationssvar*

avdrag även vid bidrag till andra mottagare. Flera remissinstanser tillstyrkte också detta. Det är enligt vår mening rimligt att bidrag till sysselsättningsfrämjande åtgärder blir avdragsgilla oavsett om de förmedlas av en regional utvecklingsfond eller ej.

Jag yrkar bifall till den reservation som är fogad till skatteutskottets betänkande 44.

Anf. 45 OLLE WESTBERG (s):

Herr talman! Till skatteutskottets betänkande har de moderata ledamöterna fogat en reservation. Enligt förslaget i proposition 94 skall företag som lämnar bidrag till regionala utvecklingsfonder vara berättigade till avdrag för sådana bidrag vid beräkning av rörelseinkomst, förutsatt att bidragen lämnas utan villkor. Reservanterna vill utvidga avdragsmöjligheterna, så att bidrag skall vara avdragsgilla oavsett om de förmedlas genom en regional utvecklingsfond eller ej. I likhet med departementschefen anser utskottsmaioriteten att avdragsrätten, dels av administrativa skäl och dels för att undvika missbruk, bör begränsas till sådana bidrag som lämnas till regionala utvecklingsfonder. Utskottet understryker dock att avdrag kan medges även i andra fall, t. ex. stöd till sysselsättningsfrämjande åtgärder och kostnader för personal som är eller varit anställd i rörelsen.

Jag vill också nämna att bidragsskattekommittén, såvitt jag har funnit, har varit enig i fråga om att begränsa avdragsrätten till sådana bidrag som lämnas till regionala utvecklingsfonder.

Förslaget har också fått ett positivt mottagande hos de flesta remissinstanser. Bo Lundgren anser att det bör införas möjlighet att ge dispenser. Det finns remissinstanser som har avstyrkt detta, eftersom man vill ha så få undantagsregler och dispenser som möjligt – för att det skall vara lätt att kontrollera det hela.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (avdragsrätt för bidrag till främjande av ett läns näringsliv)

Utskottets hemställan bifölls med 212 röster mot 69 för reservationen av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

9 § Meddelande om svar på interpellation 1982/83:113

Anf. 46 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Jag vill anmäla att interpellationen av Inga Lantz om konstgjord befruktning m. m. på grund av min arbetsbelastning inte kommer

att besvaras inom stipulerad tid. Jag har kommit överens med Inga Lantz om att interpellationen skall besvaras måndagen den 16 maj.

Nr 134

Fredagen den
29 april 1983

10 § Svar på interpellation 1982/83:105 om fritidspraktikernas verksamhet

Om fritidspraktikernas verksamhet

Anf. 47 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Doris Håvik har ställt följande frågor till mig.

1. Ämnar regeringen vidta någon ändring av de nuvarande villkoren för fritidspraktikerna att bli anslutna till sjukförsäkringen med anledning av att förutsättningarna för riksdagsbeslutet 1977 inte längre uppfylls?

2. Överväger regeringen att höja den del av arvudet för läkarbesök hos fritidspraktiker som patienten själv betalar?

3. Ämnar regeringen vidta någon åtgärd för att med hjälp av de uppgifter om utbetalade ersättningar m. m. som finns hos försäkringskassorna få en bättre kontroll av privatpraktiserande vårdutövarers inkomster?

4. Hur ser statsrådet på fritidspraktikernas verksamhet från planerings- och tillsynsynpunkt?

Min utgångspunkt vid besvarande av frågorna är den nya hälso- och sjukvårdslagen. Enligt lagen har landstingen ansvar för att erbjuda en god hälso- och sjukvård. Landstingen har också ansvar för planering och samverkan med enskilda vårdgivare.

Hälso- och sjukvårdslagen utgår från att primärvården skall ta ett förstahandsansvar för befolkningens hälsotillstånd. I detta ansvar ingår både förebyggande insatser och sjukvård. Vårdcentralen förutsätts vara den fasta punkt där olika behov av vård och service tillgodoses. Grundläggande principer för primärvården är bl. a. helhetssyn, kontinuitet och lättillgänglighet.

När de nu gällande reglerna för rätt att bedriva fritidspraktik inom den allmänna försäkringens ram infördes år 1977, förutsattes att reglerna skulle omprövas om antalet besök hos fritidspraktiker blev större än beräknat, dvs. ca 300 000 besök. Riksförsäkringsverket beräknar verksamhetens omfattning år 1982 till omkring 400 000 besök. Verkets nuvarande prognos tyder på att antalet kommer att stiga till drygt 600 000 besök under år 1983.

Fritidspraktik innebär ofta att patienternas möjligheter att få en kontinuerlig läkarkontakt begränsas. Ett stort antal fritidspraktiker med verksamhet av varierande omfattning gör det också svårt för landstingen att planera för det totala hälso- och sjukvårdsutbudet på det sätt som lagen förutsätter.

Socialstyrelsens möjligheter att utöva tillsyn försvåras av att fritidspraktikernas verksamhet ofta är oregelbunden och förlagd till kvällstid.

Huvuddelen av de privatpraktiserande läkarnas arvode betalas av den allmänna försäkringen. De starkt begränsade resurser som finns för utbyggnad av hälso- och sjukvården måste styras till de mest angelägna behoven. Det är av samhällsekonomiska skäl tveksamt om staten skall

Fredagen den
29 april 1983

*Om fritidsprak-
tikernas verksam-
het*

ekonomiskt underlätta en utbyggnad av privat praktik utan att en samordnad planering föreligger.

Vidare bör påpekas att läkarvårdstaxan är konstruerad med utgångspunkt i de heltidsarbetande privatläkarnas verksamhet. Fritidspraktikens omkostnader är som regel lägre. I särskilt hög grad gäller detta för fritidspraktiker som koncentrerat sin verksamhet till hembesök.

Mot bakgrund av den kraftiga ökningen av antalet fritidspraktiker har regeringen den 14 april 1983 uppdragit åt riks försäkringsverket och socialstyrelsen att i samråd med riks försäkringsverkets läkarvårdsdelegation analysera utvecklingen inom det här området. Analysen skall gälla omfattning, karaktär och inriktning av verksamheten bland privatpraktiserande läkare som är anslutna till den allmänna försäkringen. Därvid skall särskilt studeras utvecklingen beträffande fritidspraktik. Resultat av analysen skall redovisas till regeringen senast den 1 september 1983.

Den nuvarande läkarvårdstaxan gäller längst till utgången av juni månad i år. Överläggningar om taxans nivå och utformning för de privatpraktiserande läkarna pågår f. n. mellan representanter för riks försäkringsverket och Läkarförbundet. Också patientens andel av läkararvodet kommer att prövas i samband med att regeringen tar ställning till den nya läkarvårdstaxan.

Försäkringskassorna har tidigare lämnat årliga uppgifter till taxeringsmyndigheterna om bl. a. utbetald läkarvårdsersättning till varje enskild läkare. Det rutinmässiga uppgiftslämnandet upphörde sedan värdet av att uppgifterna lämnades på detta sätt ifrågasatts. Försäkringskassorna har emellertid fortfarande uppgifterna tillgängliga. Rutinen kan alltså lätt återupptas.

Frågan om fritidspraktik måste analyseras tillsammans med hela privatpraktikerfrågan. Jag kan försäkra Doris Håvik att regeringen kommer att vidta de åtgärder beträffande fritidspraktik som är lämpliga vid en sammanvägning av statens, sjukvårdshuvudmännens och patienternas intressen.

Anf. 48 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min interpellation. Det är värdefullt att statsrådet i sitt svar på frågorna i interpellationen som utgångspunkt har den nya hälso- och sjukvårdslagen. Landstingen har, som sagt, enligt lagen ansvaret för en god hälso- och sjukvård, likaså för planering och samverkan med enskilda vårdgivare. Den kraftiga ökningen av fritidspraktiker har oroat dem som har detta lagenliga ansvar för såväl planering som tillsyn. Det är därför utomordentligt värdefullt att regeringen uppdragit åt riks försäkringsverket och socialstyrelsen att under medverkan av läkarvårdsdelegationen närmare analysera utvecklingen under de senaste åren i fråga om omfattning, karaktär och inriktning av verksamheten bland privatpraktiserande läkare som är anslutna till den allmänna försäkringens ersättningssystem. Jag uppskattar att redovisningen av uppdraget skall göras senast den 1 september 1983. Det är angeläget att det sker så snabbt.

Jag finner anledning att gå tillbaka något i tiden för att lättare klargöra

Fredagen den
29 april 1983

Om fritidspraktikernas verksamhet

varför jag har tittat litet grand på dessa kontrolluppgifter till länsstyrelsernas skatteavdelningar.

När systemet med ersättning till privatpraktiserande läkare genomfördes år 1975 infördes också möjlighet för offentliganställda läkare att under vissa förutsättningar ansluta sig till systemet som fritidspraktiker. Under år 1975 var enligt riksförsäkringsverkets statistik 262 fritidspraktiker verksamma inom sjukförsäkringens ram och svarade för omkring 209 000 läkarbesök.

År 1977 ändrades anslutningsreglerna. De nya anslutningsreglerna skulle gälla under i första hand en tvåårsperiod. Om fritidspraktikerverksamheten fick större omfattning än beräknat, dvs. omkring 300 000 besök, skulle frågan omprövas av statsmakterna. En uppföljning som har redovisats i läkarvårdsdelegationen i november 1979 visade bl. a. att antalet fritidspraktiker ökade från 262 år 1975 till 376 år 1977 – en ganska måttlig ökning. Även antalet läkarbesök hade ökat men översteg inte 300 000.

Därefter har något inträffat, som jag i detta sammanhang vill ge en bakgrund till. Jag vill gå tillbaka till 1973, när vi diskuterade en allmän tandvårdsförsäkring. I propositionen 1973:45 påpekar dåvarande departementschefen att betalningssystemet bör innefatta en möjlighet för försäkringskassorna att tillhandahålla taxeringsmyndigheterna uppgifter om av privatpraktiserande tandläkare uppburna tandvårdsersättningar och patientavgifter. Fr. o. m. inkomståret 1974 överlämnades uppgifter till resp. länsstyrelsernas skatteavdelning. I samband med att läkarvårdstaxan och behandlingstaxan infördes överlämnades uppgifter också på den ersättning som utgår från den allmänna försäkringen till privatpraktiserande läkare och sjukgymnaster.

Fr. o. m. inkomståret 1981 överlämnas inte längre några uppgifter. Vad har egentligen inträffat?

Från vissa taxeringsmyndigheters sida har värdet av uppgiftslämnandet ifrågasatts.

På begäran av riksförsäkringsverket har riksskatteverket inkommit med yttrande i ärendet. Riksskatteverket har stöd av inkomna uppgifter från de regionala skattecheferna i sitt yttrande och har tillstyrkt att försäkringskassornas rutinmässiga överlämnande av inkomstuppgifter på fastställt formulär kan upphöra fr. o. m. inkomståret 1981.

Jag vill framhålla att man i övervägande antalet remissyttranden från länsstyrelsernas skatteavdelningar ansåg att dessa kontrolluppgifter inte var av sådant värde att de i framtiden bör tas fram av försäkringskassorna. Men det finns också ett yttrande, ur vilket jag vill citera. Det är insänt till riksskatteverket den 30 oktober från länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län.

”Genom remiss 1980-08-20, dnr 206/80-502, har RSV anhållit om synpunkter på rubricerade uppgifter. Länsstyrelsen har följande svar att lämna som talar för att uppgifterna även fortsättningsvis fyller en funktion och således bör behållas.

Skälen härför är följande.

För ifrågasvarande kategorier skattskyldiga – läkare, tandläkare, tandtek-

Fredagen den
29 april 1983

Om fritidspraktikernas verksamhet

niker och sjukgymnaster – torde det vara värdefullt att för egen avstämning ha tillgång till uppgiften om erhållna ersättningar.

Ur skattemyndighetens synpunkt får uppgifterna också anses vara av värde. Erfarenheterna av de senaste årens granskningsarbete i länet visar att uppgifterna kommit till användning vid avstämning av den skattskyldiges redovisade bruttointäkter. Det är inte ovanligt med misstämning i denna del. Detta har i sin tur resulterat i att ett flertal utredningar påbörjats. Därvid har konstaterats felaktigheter som inte skulle ha kunnat åtgärdas vid deklara-tionsgranskningen utan dessa kontrolluppgifter. Att patientavgifterna inte redovisats i deklARATIONEN är således vanligt.

I länet finns en särskild taxeringsnämnd för taxering av läkare inom Göteborgs kommun. De tjänstemän som granskar ifrågavarande deklARATIONER är av den åsikten att kontrolluppgifterna är en nödvändighet i deras arbete, som de inte gärna skulle vilja vara utan.”

I augusti 1981 fanns 699 fritidspraktiker, och vid årsslutet hade antalet ökat med ytterligare 126. Under 1982 tillkom 1 036.

Verksamhetens omfattning har för år 1982, som statsrådet Sigurdson nämnde, beräknats till 400 000 besök. Det är ungefär 100 000 fler än vad riksdagens beslut 1977 innebar. Prognosen visar att de läkare som nyanslutit sig sedan 1981 och bedriver privat verksamhet i samma omfattning som de fritidspraktiker som var anslutna i augusti 1981 kan komma att ta emot drygt 600 000 besök.

Jag har inte på något sätt i min interpellation sagt att det förekommer felaktigheter. Det skulle vara mig fjärran att påstå något sådant. Det saknar jag grund för. Jag har bara noterat att intresset för fritidspraktik har ökat i en ganska stor omfattning samtidigt som riks-försäkringsverket gick ut med ett meddelande till försäkringskassorna om att man inte som tidigare skulle lämna årliga uppgifter till taxeringsmyndigheterna om vilken ersättning som utgått från försäkringen till privata vårdgivare.

Jag noterar nu i svaret från statsrådet Sigurdson att försäkringskassorna fortfarande har uppgifterna tillgängliga och att rutinen alltså lätt kan återupptas. Jag tror att denna rutin bör återupptas. Inte bara av de skäl som anfördes i remissvaret från Göteborgs och Bohus läns skatteenhet, utan också av rent psykologiska skäl. Här lämnas uppgifter om alla medborgare. Det gäller också bruttoavgifter, och den slutliga taxeringen kan bli högst varierande även om personerna i fråga har samma inkomster. Kan en kontrolluppgift avseende den del av försäkringsbeloppet som utgår till privata vårdgivare tjäna till ledning vid bedömningen, så är den ur min synpunkt erforderlig.

Jag har också ställt frågan om man skall höja patientavgiften för dem som söker fritidspraktiker eller andra privata vårdgivare. Man tror gärna från patientens sida att denna vård inte kostar mera. Privatvården är ju lika billig som den vård jag får när jag går till sjukhuset, och därför kan jag välja privatvården, säger man. Men huvuddelen av kostnaden, i de flesta fall 75 %, betalas av försäkringen – alltså av oss alla skattebetalare och genom socialförsäkringsavgifter.

Det är viktigt att beakta att de som inte har möjligheter att söka dessa privatläkare, därför att de bor på platser där det inte framstår som lika intressant och angeläget att etablera någon city-akut, ändock måste vara med och betala för dem som får möjlighet att anlita en sådan.

Det kan väl också tänkas att man ur rättvisesynpunkt inom regeringen, när man nu prövar den nya läkarvårdstaxan som skall träda i kraft den 1 juli 1983, överväger också dessa synpunkter.

Jag är speciellt tacksam för den del av svaret där statsrådet så starkt understryker att det av samhällsekonomiska skäl är tvivelaktigt om staten ekonomiskt skall underlätta en utbyggnad av privatpraktiker utan att en samordnad planering föreligger. Det är ytterst värdefullt att detta har blivit sagt. Vad det handlar om är ju att man tar ifrån dem som har huvudansvaret de instrument som behövs för att man skall kunna genomföra den planering som vi alla medborgare har rätt att kräva för att vi skall kunna få en vård där helhetssyn, kontinuitet och lättillgänglighet inryms.

Jag skulle gärna vilja att statsrådet om möjligt ångav några synpunkter, mot bakgrund av vad jag har sagt om dessa kontrolluppgifter, om det på något sätt kan stärka skälen för att man skall införa det rutinmässiga överlämnandet från försäkringskassorna. Tack för svaret.

Anf. 49 IRÉNE VESTLUND (s):

Herr talman! När Anita Persson och jag i januari väckte vår motion om privatpraktiserande läkare baserade vi den på de siffror som här har redovisats och på de reaktioner som har kommit från sjukvårdshuvudmännen. Tendensen hos läkarna att öppna fritidspraktik ökade markant under 1982 samtidigt som förhandlingsläget när det gällde läkarnas schemalagda arbetstid blev mycket ansträngd.

Man skall självfallet inte dra för långt gående paralleller mellan dessa två faktorer, men siffrorna talar för sig själva. De har redan redovisats av Doris Hävik. Dessa uppgifter har, kanske med en viss rätt, kritiserats av Läkarförbundet. Det kan vara fler, men det kan också vara färre läkare som har dessa planer – en del av dem hade kanske anmält sig utan verklig avsikt att öppna praktik.

Trots allt visar det här att det nu är dags att göra den översyn eller omprövning av den punkt som ingick i det ursprungliga beslutet och som innebar en kontrollstation vid 300 000 besök. Sjukvårdshuvudmännens möjligheter att planera sin verksamhet är beroende av vilka personella resurser som finns tillgängliga, och allmänhetens krav på en god hälso- och sjukvård med ett effektivt utnyttjande av resurserna måste tillgodoses. I det avseendet instämmer jag helt med Doris Hävik.

Med det här inlägget vill jag tacka statsrådet för de klarläggande synpunkterna och för den mycket snabba reaktion som har kommit på huvudmännens propoer när det gäller privatpraktiserande läkare. I övrigt har jag för avsikt att eventuellt återkomma när motionen kommer upp till behandling i kammaren.

Om fritidspraktikernas verksamhet

Fredagen den
29 april 1983

Om fritidspraktikernas verksamhet

Anf. 50 MARGÓ INGVARSSON (vpk):

Herr talman! Jag tycker att de regler som gällde, fru statsråd, fram till 1977 för offentliganställda läkares rätt att bedriva privatpraktik var bra. Det är inget särskilt märkligt med att man har en klausul som säger att läkaren skall fråga sin arbetsgivare om denne är intresserad av ens tjänster, om man har tid över, innan man erbjuder den privata sektorn sina tjänster. Det skulle inte vara något märkligt i det inom det privata näringslivet, och jag tror också att det fungerar på det sättet. Det skulle väl närmast betraktas som illojal konkurrens, om någon anställd i ett företag utnyttjade företagets register, t. ex. kundregister, för användning i privat verksamhet på fritiden. Det skulle också anses märkligt, om man inom det privata näringslivet var anställd hos en arbetsgivare och på fritiden erbjöd ett konkurrerande företag sina tjänster.

Jag undrar om statsrådet delar min mening att de gamla reglerna fyllde en funktion och faktiskt var bra.

Landstingets akutsjukvård har utsatts för berättigad kritik under den senaste tiden. Enligt min mening finns det skäl som talar för att offentliganställda läkare visar mindre intresse för sina patienter på landstingets mottagningar än vad de gör på sina privatpraktiker. Också från patienthall har betonats att man blir sämre bemött på våra sjukhus än vad man blir på privatmottagningarna. Det kan ju inte vara något fult i att kräva att våra läkare som är anställda med skattemedel skall uppträda hyfsat och vänligt mot sina patienter. Jag skulle t. o. m. vilja påstå att det finns läkare inom den offentliga vården som rent ut sagt saboterar landstingets verksamhet.

Jag kan ta exempel från Stockholms läns landsting. Patienter kan där få beskedet av läkare att de måste vänta två år för att få en ortopedisk operation utförd vid landstingets sjukhus. Men, kan läkaren säga, om du vill betala det här privat, kan du få en tid hos mig inom 14 dagar på Sophiahemmet, så skall jag operera dig där. Detta kan inte vara en riktig ordning.

Den som anser att den akutsjukvård som samhället svarar för skall prioriteras kan verka för det på olika sätt. Man kan t. ex. gå fram via den allmänna försäkringen. Vi vet att privatmottagningar av typen City Akuten arbetar efter löpandebandsprincipen, utan någon förebyggande och utan någon uppföljande verksamhet. Den snabbaste vägen att tjäna pengar är att ta in patienter, snabbt skriva ut ett recept och sedan dra sig tillbaka. Om man via den allmänna försäkringen prioriterar den förebyggande verksamheten och den uppföljande verksamheten, utan att låta patienterna betala så stora avgifter i den direkt behandlande verksamheten som de gör i dag, skulle man komma åt de akutmottagningar som arbetar på ett felaktigt sätt.

Jag tror inte att det är en bra väg att låta patienten betala en större del av läkararvodet på de privata mottagningarna. Då kommer det i än högre grad än i dag att vara den privata plånboken som avgör vilken typ av läkarvård som patienterna har råd att efterfråga.

Statsrådet hänvisade i sitt svar till den nya hälso- och sjukvårdslagen. Där utsågs att vi skall prioritera den förebyggande vården. Då vore det också rimligt, tycker jag, om man genom försäkringskassan utarbetade ett system

som också ersättningsvis prioriterade den förebyggande och den uppföljande vården. Vi i vpk avser att återkomma till de här förslagen när ersättningen till sjukvårdshuvudmännen skall behandlas här i riksdagen.

Nr 134

Fredagen den
29 april 1983

Anf. 51 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Jag har med intresse lyssnat till denna debatt, men blivit något oroad av att Doris Håvik ömsevis laborerar med begreppen fritidspraktiker och privatpraktiserande läkare. Jag finner också hos statsrådet Sigurdsen en glidning när det gäller begreppet primärvård, eftersom det förefaller som om statsrådet därmed avser den offentliga vården vid vårdcentraler. Med mitt sätt att se kan primärvård också bestridas av privatpraktiserande läkare.

I går diskuterade vi dimensioneringen av läkarutbildningen. Såvitt jag förstår är en överproduktion av läkare i Sverige under 1980-talet ofrånkomlig, och jag skulle – med min erfarenhet under de senaste 25–30 åren – också vilja tillägga avsiktlig från statens och Landstingsförbundets sida. Begränsningen av den kommunala expansionen under överskådlig framtid måste, såvitt jag förstår, för läkarnas del framtinga arbetslöshet och/eller emigration eller möjligen arbetsdelning inom den offentliga sjukvården. Man måste nog räkna med att många läkare kommer att försöka fylla ut en begränsad arbetstid i offentlig anställning med verksamhet i egen regi utanför den reglerade arbetstiden, precis som fritidspraktiker utanför sjukhusen är en direkt följd av den sjukvårdsreform som Sven Aspling genomförde och som framtvang någonting som tidigare inte fanns för läkarna på sjukhusen, nämligen reglerad arbetstid.

De tongångar som man tycker sig höra från Doris Håviks och Margó Ingvardssons sida – och kanske också från statsrådet Sigurdsens – väcker naturligtvis oro för att socialdemokratin är på väg mot något slags yrkesförbud för läkare utanför landstingens planering. Jag skulle därför vilja be statsrådet Sigurdsen ge ett klarläggande besked på den här punkten.

Anf. 52 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Låt mig först citera vad som står i den nya hälso- och sjukvårdslagens sjunde paragraf. Där står bl. a. att "landstingskommunen skall planera hälso- och sjukvården med utgångspunkt i befolkningens behov av hälso- och sjukvård. Planeringen skall avse även den hälso- och sjukvård som erbjuds av annan än landstingskommunen." I 8 § står det: "I planeringen och utvecklingen av hälso- och sjukvården skall landstingskommunen samverka med samhällsorgan, organisationer och enskilda."

Det står alltså klart i den lag som i stor enighet har antagits av riksdagen att det är landstingen som har ansvaret för planeringen av hälso- och sjukvården.

Jag kan redan inledningsvis svara Gunnar Biörck i Värmdö att socialdemokraterna inte är ute efter något yrkesförbud emot privatpraktiserande läkare. Dessa har varit och kommer att vara ett komplement till den offentliga sjukvården.

Om fritidspraktikernas verksamhet

Fredagen den
29 april 1983

Om fritidspraktikernas verksamhet

Låt mig sedan gå in på de frågor som Doris Håvik tog upp i sitt anförande. Hon vände sig särskilt mot att försäkringskassorna numera inte lämnar inkomstuppgifter.

Försäkringskassan i Örebro ifrågasatte värdet av att kassan till taxeringsmyndigheterna rutinmässigt lämnar de årliga uppgifterna om läkarvårdersättning. Frågan diskuterades vid en skattechefs- och revisionsdirektörskonferens. Man var då positiv till att slopa rutinen, och motiven härför var bl. a. att det efter den stora revisionen – Läk 70 – är allmänt känt bland läkarna att försäkringskassorna har de här uppgifterna tillgängliga. Man bedömde därför att preventionseffekten hade uppnåtts. Vid revision av en enskild läkares inkomstdeklaration kan självfallet en kontroll ske via försäkringskassan. Om taxeringsmyndigheterna finner behov av att återuppta rutinen, som Doris Håvik anser, bör i första hand överenskommelse träffas mellan riksskatteverket och riksförsäkringsverket. När sedan Doris Håvik direkt frågar mig, om jag inte tycker att det finns starka skäl för att återgå till den gamla ordningen, vill jag bara svara att det är en fråga som vi får överväga i regeringskansliet.

Sedan till frågan om fritidspraktikernas verksamhet. Jag har ju i interpellationssvaret klart sagt ifrån vilka åtgärder som regeringen har vidtagit, och jag har också i svaret mycket klart deklarerat att vi kommer att vidta de åtgärder som vi finner lämpliga efter att ha vägt samman statens, sjukvårdshuvudmännens och patienternas intressen.

De brev som jag har fått med anledning av den ganska intensiva debatten under senare tid är mycket intressanta. Jag får rätt många brev från heltidspraktiserande läkare, och jag får också brev från distriktsläkare. Här skall jag tillåta mig att återge något av innehållet i breven. En distriktsläkare skriver bl. a. så här:

”Argumentet att privatsjukvården är bättre och billigare håller inte. Den är sämre, den saknar kringresurser och samarbete med andra samhällsinstanser, och den är icke ekonomiskt självbärande utan bekostas till 75 % av våra skattepengar, förutom att den använder sig av alla landstingens serviceresurser gratis. inkl. länsalarmeringscentralen. Seriös privatsjukvård kan ändå vara en tillgång som alternativ och komplement.”

Ett annat brev är från en heltidspraktiserande läkare, som säger så här: ”Jag var tidigare fritidspraktiker några år. Det var helt riskfritt ekonomiskt och gav ju utan risktagande en viss extra ersättning. I dag ligger jag ute med ett riskkapital, stora lån, har att betala arbetsgivaravgifter osv. Nog är det underligt att taxeersättningen för oss heltidspraktiker trots det skall vara densamma som för fritidspraktikern.”

Jag tycker att det ligger mycket i de synpunkter som kommer fram i dessa och andra brev.

När Margó Ingvardsson ställer frågan om jag delar hennes uppfattning, att man bör återgå till de bestämmelser som rådde före 1977, vill jag svara att med ledning av bl. a. den analys som på uppdrag av regeringen nu görs av socialstyrelsen och riksförsäkringsverket kommer vi att överväga vilka åtgärder som bör vidtas i det här sammanhanget. Jag tror att vi kan vara

ganska överens om att man bör förändra reglerna när det gäller fritidspraktikerna.

Primärvård kan också bestridas av privatläkare – ja, visst. Men jag vill än en gång säga att det inte finns någon anledning för privatläkarna i landet att känna oro för att den sittande regeringen skall förbjuda privatvården. Den skall finnas som ett komplement till den offentliga sjukvården, som vi anser helt i enlighet med vad den svenska riksdagen tycker – skall ha det övergripande planeringsansvaret för hälso- och sjukvården här i landet.

Anf. 53 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Det är helt riktigt att det var försäkringskassan i Örebro som ur arbetssynpunkt ifrågasatte om det var nödvändigt att överlämna dessa rutinuppgifter till länsstyrelsernas skatteavdelningar. Riksförsäkringsverket vände sig då till riksskatteverket och bad att man där skulle se över frågan om behovet av dessa uppgifter. Man samlade då in en hel del remissvar, varav de flesta ansåg att uppgifterna inte hade så stort värde.

Även om jag nu bara citerade remissvaret från Göteborg, där man säger att man inte vill vara utan dessa uppgifter i sitt arbete och pekar på att man har kunnat sätta i gång utredningar och kommit på uppenbara felaktigheter och att patientavgifterna inte varit redovisade, tycker jag att de beskederna är skäl nog att införa denna rutin igen.

Den tekniska utvecklingen går ju fort, och att döma av de upplysningar jag har införskaffat från försäkringskassorna är det nog väldigt många kassor som tycker att det är underligt och upplever det som stötande att man inte längre lämnar dessa uppgifter. Enigheten bland kassorna var tydligen inte så total som den mellan riksskatteverket och riksförsäkringsverket. Det är inte någon stor arbetsuppgift, utan man har detta lagrat på data och kan skicka över det utan att det skulle innebära några stora kostnader personalmässigt eller behövas ytterligare arbetsinsatser.

Mot bakgrund av det brev som har kommit från Göteborgs och Bohus länsstyrelse är det inte utan att det kan finnas skäl att säga att upphörandet av uppgiften kan sammanfalla med det ökade intresset för fritidspraktik. Jag har inte påstått det, utan bara kopplat ihop det brev om hur värdefulla uppgifterna är som har kommit från länsstyrelsen och det faktum att vi vid samma tidpunkt har kunnat notera detta ökade intresse för fritidspraktik och verksamhetens utveckling.

Jag skall stanna vid detta och inte här pressa statsrådet på besked i denna fråga. Jag vill bara citera slutet på svaret, som jag tycker ger hopp för framtiden. Statsrådet säger där: "Frågan om fritidspraktik måste analyseras tillsammans med hela privatpraktikerfrågan." Och statsrådet ger i slutstycket mig en försäkran om att "regeringen kommer att vidta de åtgärder beträffande fritidspraktik som är lämpliga vid en sammanvägning av statens, sjukvårdshuvudmännens och patienternas intressen".

Med hänsyn till det inlägg som statsrådet Sigurdsen har gjort här har jag en bestämd känsla av att det kan bli intressant att ta del av den analysen. När den

Fredagen den
29 april 1983

*Om det s. k. 2-
procentsmålet för
den kommunala
tillväxten*

är färdig får vi anledning att ta upp frågan till diskussion igen. Tack så mycket.

Anf. 54 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Sigurdsen för hennes svar på min fråga och det emfatiskt positiva besked hon gav beträffande regeringens intresse av att bevara privatpraktikernas arbetsfält och arbetsuppgifter. När det talas om kontinuitet och närhet tror jag att få offentliga vårdinrättningar kan tävla med privatpraktikerna.

Anf. 55 MARGÓ INGWARDSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar också statsrådet, för beskedet att regeringen överväger åtgärder för att vi skall komma till rätta med de s. k. avarterna inom privatpraktikernas område. Vi får vänta och se vad regeringen kommer att föreslå innan vi tar upp eventuella åtgärder till diskussion.

Statsrådet poängterade i sitt svar att det är landstingen som har ansvaret för planeringen och samverkan även med de enskilda vårdgivarna. Jag har en förhoppning om att regeringen även kommer att se över möjligheten att ge landstingen styrmedel i denna samverkan med de enskilda vårdgivarna. Som det fungerar i dag har landstingen inte någon möjlighet att lämna synpunkter på eller "bestämma" var fritidspraktikerna skall etablera sig eller vilken typ av verksamhet som de skall bedriva.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellation 1982/83:111 om det s. k. 2-procentsmålet för den kommunala tillväxten

Anf. 56 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Ingemar Eliasson har frågat mig dels om regeringen fortfarande anser att en 2-procentig expansion av den kommunala verksamheten är en förutsättning för full sysselsättning, dels, om så inte är fallet, vad regeringen avser att göra för att inom den privata sektorn kompensera en lägre efterfrågan på arbetskraft inom den offentliga sektorn.

För några dagar sedan lämnade regeringen kompletteringspropositionen till riksdagen. Där anger regeringen att full sysselsättning är den ekonomiska politikens viktigaste mål. I kompletteringspropositionen anges den väg som skall leda till att full sysselsättning uppnås. Grundläggande för möjligheterna att åstadkomma ekonomisk tillväxt och full sysselsättning är att vi får ned inflationstakten avsevärt, så att den förstärkning av konkurrenskraften som devalveringen skapade kan bibehållas. Ekonomisk tillväxt och låga konstanadsökningar är också av helt avgörande betydelse för möjligheterna att skapa nya arbetstillfällen i kommuner och landsting. Det är endast om den antiinflationspolitik som regeringen föreslår i kompletteringspropositionen blir framgångsrik som samhällsekonomiska förutsättningar ges för en god

ekonomisk tillväxt i kommunsektorn. 2-procentsmålet står fast. Det finns fortfarande stora behov inom främst barn- och äldreomsorgen som motiverar fortsatt kommunal expansion. Den finansiella situationen inom den kommunala sektorn sätter emellertid under de närmaste åren en gräns för hur snabb expansionen kan bli. Det går inte att höja kommunalskatterna i samma takt som under 1970-talet och inte heller att totalt sett öka statsbidragen till kommunerna.

Skattereformen föreslås bli finansierad med höjda energiskatter i stället för med höjda löneavgifter. Detta leder till en mindre finansiell belastning på kommunerna.

I avvaktan på att konjunkturen skall förbättras och att regeringens antiinflationspolitik skall ge resultat är det emellertid nödvändigt att vidta kraftfulla arbetsmarknadspolitiska åtgärder. I kompletteringspropositionen föreslår regeringen omfattande insatser för att både hålla tillbaka arbetslösheten och införa den väntade konjunkturuppgången medverka till att industrins rekrytering underlättas. Bl. a. föreslås ökade satsningar på kvalificerade yrkesutbildningar av redan anställda och åtgärder, inte minst bland ungdomar, för att stimulera en positiv attityd till industriarbete bland de arbetsökande och till utbildning för industrierken.

För att främja kommunernas sysselsättning redan under kommande höst och vinter föreslås vidare ett rekryteringsstöd för att tidigarelägga fasta anställningar inom kommunerna.

Totalt väntas antalet sysselsatta under 1983 inom den kommunala sektorn öka med 19 000 personer. En stor del av dessa utgörs av personer sysselsatta i beredskapsarbete.

Anf. 57 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min interpellation.

Bakgrunden till mina frågor är naturligtvis tidigare debatter i denna fråga. Det är inte första gången som Anna-Greta Leijon och jag diskuterar sysselsättningsfrågor över huvud taget och däribland även den kommunala expansionen.

Det har ofta från socialdemokratiskt håll och av Anna-Greta Leijon sagts att en 2-procentig expansion för den kommunala verksamheten är en förutsättning för att klara den fulla sysselsättningen. Ibland kunde man t. o. m. få intryck av att skillnaden mellan massarbetslöshet och full sysselsättning gick mellan 1 och 2 % expansion av den kommunala verksamheten.

Men där bakom finns naturligtvis en viktig principfråga, nämligen om en fortsatt ökning av den offentliga verksamheten och det sätt på vilket den finansieras är en förutsättning för full sysselsättning eller möjligen rent av ett störande moment för att klara den fulla sysselsättningen.

Nu hänvisar arbetsmarknadsministern, fullt begripligt, till den kompletteringsproposition som har lagts fram sedan mina frågor ställdes. Det bärande momentet i den liksom i svaret är att antiinflationspolitiken måste lyckas för

Fredagen den
29 april 1983

*Om det s. k. 2-
procentmålet för
den kommunala
tillväxten*

att den ekonomiska politiken i sin helhet skall lyckas, så att man når full sysselsättning. Därför är det nödvändigt att ifrågasätta trovärdigheten i detta grundläggande antagande, om en diskussion om den fulla sysselsättningen skall bli meningsfull. Det grundläggande antagandet är att prisstegringarna under år 1984 skall bli 4 %. Arbetsmarknadsministern säger också i svaret att det endast är om antiinflationpolitiken blir framgångsrik som samhälls-ekonomiska förutsättningar ges för en god tillväxt i kommunsektorn. Men om inflationen blir högre än 4 %, gäller omvänt att man inte uppnår den expansion som man behöver i kommunsektorn och att man inte får det tillskott till sysselsättningen därifrån som man förutsätter.

Den strategiska punkten i den här diskussionen är därför om man når fram till inflationsmålet eller ej. I det avseendet har man lagt ut mycken dimma i kompletteringspropositionen, både i beräkningar och i resonemang. Jag hoppas att den skall skingras under utskottsbehandlingen och riksdagsbehandlingen, men kanske kan fru Leijon hjälpa till att skingra den på någon punkt.

Man för här ett cirkelresonemang. Det är nödvändigt att komma ned till 4 % inflation, för då minskar gapet i statens budget. Men för att komma ned till 4 % krävs besparingar. Om man skall åstadkomma det man vill uppnå, kan man alltså inte undvika att göra besparingar. Regeringen väljer att inte tala om besparingar, men de krävs för att uppnå målet, dvs en lägre inflation. Här går man runt i en cirkel och kommer icke ur den.

Om jag har förstått resonemanget rätt – om inte, hoppas jag att arbetsmarknadsministern kan kasta ljus över tolkningen – innebär inflationsmålet att kompensation i statsbudgeten för en inflation över 4 % inte kommer att utgå. Bli inflationen över 4 % måste man därför göra kraftiga besparingar. Det betyder i sin tur att man överlåter åt inflationen att bestämma var besparingarna skall ske.

Man kan säga att detta är ett följdriktigt resonemang från socialdemokraternas sida. Socialdemokraterna var länge emot inflationsskyddade skatteskalor och föredrog att låta inflationen höja statens inkomster genom att man förde upp skattebetalarna i en högre progressivitet. På samma sätt verkar socialdemokraterna nu överlåta åt inflationen att bestämma var besparingarna skall ske. Jag tycker för min del att det vore riktigare om man från regeringens sida bestämde detta, dvs. bestämde vad skattemedlen skall användas till, och lät värderingar och prioriteringar avgöra vilka utgiftsnivåer som är acceptabla.

Det som står i svaret, fru Leijon, är väl att om inte inflationsmålet uppnås, så blir det inte någon 2-procentig expansion i den kommunala verksamheten? Om det blir fallet – den risken måste ju regeringen var öppen för – betyder det alltså en lägre expansionstakt i kommunerna och därmed en lägre sysselsättningsnivå. Tydligare kan det inte illustreras att inflationsnivån och sysselsättningsnivån hänger ihop: ju högre inflation, desto större risker för den fulla sysselsättningen.

Ett annat skäl till att man inte kan tro på det här inflationsantagandet är att staten måste finansiera sitt underskott. När man inte gör någonting för att få

ned utgifterna, måste staten låna mer pengar. När staten lånar tränger man ut investeringar i industrin och näringslivet, som är en förutsättning för strategin för den ekonomiska politiken. Man minskar alltså efterfrågan på arbetskraft i andra sektorer.

Vidare är det nödvändigt att hålla en hög räntenivå för att få ihop det sparande som staten behöver för sitt underskott. När räntenivån är hög kommer många investeringar att förbli olönsamma. På detta dubbla sätt kommer ett högt budgetunderskott att tränga bort investeringar och därmed sysselsättning i näringslivet. Problemet med regeringens ekonomiska politik är att man inte har något svar på detta. I kompletteringspropositionen sägs rent ut att den analys som man hade bort ha av budgetunderskottets effekter på kreditmarknaden inte har gjorts. Det är naturligtvis en svaghet. Jag begär inte att Anna-Greta Leijon på rak arm skall kunna komma med den analysen nu, men ett erkännande av vikten av ett lägre budgetunderskott för att klara den fulla sysselsättningen vore bara det ett framsteg.

Om man vill ha en högre kommunal expansion, som regeringen vill, måste man naturligtvis få ihop pengarna till den större verksamheten på något sätt. Ett sätt är att få pengarna från staten, högre statsbidrag. Då ökar budgetunderskottet, och de problem som jag beskrivit uppkommer. Ett annat sätt är att höja skatten i kommunerna. Det sägs i svaret att man inte kan höja kommunalskatterna i samma takt som under 1970-talet. Det är ju ett steg på väg, men det betyder att man från regeringens sida kan tänka sig att kommunalskatterna fortsätter att stiga. Det betyder i sin tur att det totala skattetrycket fortsätter att stiga, att utrymmet för expansion av näringslivet blir mindre, att reallönerna sjunker, att efterfrågan i ekonomin utanför den kommunala sektorn sjunker. Det är ju precis detta som har hänt under det halvår som regeringen suttit. Mitt under en lågkonjunktur har man höjt skattetrycket, moms och arbetsgivaravgiften. Det kan vara riktigt i ett annat konjunkturläge, men just nu var det så galet som det kunde vara.

I kompletteringspropositionen redovisas att den sysselsättningsökning som möjligen kan finnas mer än i sin helhet består av beredskapsarbete. Det betyder, om man tittar litet djupare i statistiken, att så där 25 000–30 000 fler människor än för ett år sedan är sysselsatta i olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Därutöver är arbetslösheten högre – också där gäller det 25 000–30 000 fler människor – än för ett år sedan. Den reguljära arbetsmarknaden är alltså kraftigt försvagad, 50 000–60 000 färre människor efterfrågas på den reguljära arbetsmarknaden.

Det finns ett samband mellan denna utveckling och regeringens ekonomiska politik. När man, när efterfrågan redan är för liten, plockar in pengar med skatter för att öka utgifterna i staten, flyttar man sysselsättning från ett ställe till ett annat, men man gör inget egentligt åt arbetslösheten. Det är därför som det här resonemanget om att man får finansiera en höjd kommunal expansion med höjda skatter är så illavarslande. Då kommer man att slå undan benen för tillväxten i andra delar av ekonomin. Summan av den kardemumman blir sannolikt att den totala sysselsättningen blir lägre än om man skulle ha stimulerat tillväxten i enskild tjänstesektor.

*Om det s. k. 2-
procentmålet för
den kommunala
tillväxten*

Fredagen den
29 april 1983

*Om det s. k. 2-
procentmålet för
den kommunala
tillväxten*

Jag ifrågasätter inte ett ögonblick de behov och de motiv för en fortsatt kommunal expansion som anges i interpellationssvaret, dvs. främst barn- och äldreomsorg, men det är två frågor som man måste ställa: Vem är det som skall bestämma i vilken takt denna expansion får ske? Skall det ske genom politiska beslut eller är det konsumenterna som skall bestämma? Jag tycker att det finns många skäl att låta konsumenterna i större utsträckning än nu bestämma det, dvs. att man genom att finansiera det med avgifter tar reda på huruvida konsumenterna vill ha en ökad kommunal expansion eller ej.

Därutöver är det ju inte så att man måste höja med just 2 % för att kunna expandera barn- och äldreomsorgen. Det är inte det enda som kommunerna ansvarar för, utan detta får ställas mot andra delar där avgiftssättning kan vara enklare än åtminstone på äldreomsorgens område.

De frågor som infinner sig när man argumenterar för en kommunal expansion för att klara sysselsättningen är för det första vem som bestämmer den och hur den skall finansieras och för det andra varför det just skall vara en kommunal expansion. Varför inte tillåta mycket av det som nu sker i kommunerna ske genom en annan huvudman än den kommunala? Det finns ju inget tvång som innebär att man för att få en sysselsättningseffekt på den här tjänstesektorn måste ha en kommunal huvudman. Om man vill att just den här typen av tjänster skall utföras, får det en sysselsättningseffekt även om någon annan än kommunen står för verksamheten. Jag skulle vilja varna för resonemanget att det är just kommunerna som måste expandera för att en ökad sysselsättning skall kunna uppnås.

Mina följdfrågor till arbetsmarknadsministern är följande. Om inte inflationsmålet uppnås, betyder det att det inte blir någon 2-procentig expansion i kommunerna och därmed inte heller den sysselsättningsökning som man förutsätter. Om man skall få till stånd en 2-procentig expansion inom kommunerna, hur skall den då finansieras – genom höjt budgetunderskott hos staten eller genom höjd kommunal uttaxering? Det är bara ett halvt svar det här. Man måste också ge ett svar på dessa följdfrågor för att vi skall få reda på om regeringens ekonomiska politik och sysselsättningspolitik här verkligen hänger ihop.

Anf. 58 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Låt mig försöka svara på en del av de frågor som Ingemar Eliasson tog upp, även om det var många frågor som var invälvda i hans resonemang och jag kanske inte riktigt fångade dem alla.

Ingemar Eliasson tycker att vi genom en avgiftssättning skall låta konsumenterna bestämma var någonstans man skall expandera verksamheten. Jag tycker att det är ett argument som kanske faller litet vid sidan i detta sammanhang. Vad jag sagt i mitt svar är att vi anser att det finns stora behov inom framför allt barn- och äldreomsorgen och att det är skäl för en expansion, en expansion som också kan ge oss ökad sysselsättning. Men, Ingemar Eliasson, inte minst på barnomsorgsområdet har vi ju avgifter. I den kommun där jag bor är det många som betalar 1 000 kr. för en barnstugeplats, men det står ändå barn i kö.

Genom en rad olika undersökningar – både vetenskapliga och kvasivetenskapliga –, genom köer och väldigt mycket annat har vi bevis för att människorna vill ha en ökning av den kommunala barnomsorgen. Jag tror att det även på detta område finns ett behov av privat verksamhet som ett komplement, men den stora delen av barnomsorgen behöver skötas kommunalt.

Såvitt jag vet pekar alla undersökningar som har gjorts på att det faktiskt är helt i överensstämmelse med vad människorna önskar sig. Jag kan alltså inte se att det finns något över huvud taget som talar emot det faktum att vi behöver den här expansionen, både när det gäller barnomsorgen och när det gäller äldreomsorgen. Vi vet att långvården är bristfällig på väldigt många ställen. Vi vet att hemsjukvården skulle behöva byggas ut.

Ingemar Eliassons beskrivning av vad som hänt under de sex, snart sju, månader som vi har haft en socialdemokratisk regering i det här landet förvånar mig till en del. Bl. a. talade Ingemar Eliasson väldigt negativt om de höjningar av arbetsgivaravgiften som har gjorts under den här perioden. Han framställde det som något mycket negativt ur sysselsättningssynpunkt. Men det är ju ändå så att den höjning av arbetsgivaravgiften som har skett under denna period i överväldigande utsträckning har skett efter den överenskommen om skatteomläggningen som träffats mellan Ingemar Eliassons eget parti – folkpartiet – centerpartiet och socialdemokratin. När det gäller den kritik av olika avgifter och skatthöjningar som har förekommit under nämnda period borde i varje fall Ingemar Eliasson ha tagit bort de 2 procenten. Jag tror att Ingemar Eliasson, precis som jag, fortfarande har den uppfattningen att skatteomläggningen var nödvändig och att det var nödvändigt att finansiera den.

Om Ingemar Eliasson tycker att en finansiering via arbetsgivaravgiften var något negativt, har han nu chans att rätta till det "misstaget". Tack vare de sänkta oljepriserna har vi chans att få en annan finansiering av skatteomläggningen för nästa år. Regeringen har också, som Ingemar Eliasson vet, föreslagit en omläggning – en omläggning som vi, inte minst med hänsyn till kommunernas och landstingens situation, bedömer vara fördelaktig ur sysselsättningssynpunkt. Att det ur energisynpunkt dessutom torde vara vettigt att göra på det sättet, borde Ingemar Eliasson – han vet mycket mera om energifrågor än jag – kunna hålla med om.

Under en tioårsperiod har vi i Sverige haft en prisökningstakt på i genomsnitt ungefär 10 %. Vi kan alla se att det ur väldigt många synpunkter har varit oerhört negativt. Det har inneburit omfördelningar i samhället, från dem – kan man säga – som har varit minst bemedlade till dem som har haft det bättre ställt. Skattesystemets avdragsregler m. m. har fått helt andra konsekvenser genom den höga inflationen. Spekulation har lönat sig framför investeringar, inom t. ex. industrin. Det finns väldigt många skäl att med kraft försöka bryta den inflationstendens som vi har i Sverige, och som vi har haft under så lång tid. Det finns särskilt starka skäl att göra det. Vi vet nämligen att vi, om vi skall lyckas med det som är vår uppgift – att också klara sysselsättningen – samtidigt måste se till att vi ligger på samma nivå som de

Om det s. k. 2-procentsmålet för den kommunala tillväxten

Fredagen den
29 april 1983

*Om det s. k. 2-
procentmålet för
den kommunala
tillväxten*

länder som enbart ägnar sig åt att bekämpa inflationen och som struntar i effekterna på sysselsättningen. Vi måste vara bättre än de.

Jag skulle till Ingemar Eliasson vilja säga att jag inte anser det meningsfullt att diskutera frågan om vi nu inte kommer att lyckas med detta. Arbetet måste ändå sättas in på att diskutera hur vi skall lyckas med att få ner inflationen till den här nivån; om vi ägnar stort intresse åt de frågor som Ingemar Eliasson nu ställer, då får vi inte tid över till det.

Regeringen har den uppfattningen att med den politik som vi lägger fram, kommer vi att lyckas samla människorna bakom de ansträngningar som behövs för att nå målet om en högst 4-procentig inflation. Det är ingen lätt politik; den kommer att kräva insatser av väldigt många. Det är inte heller någon lättsinnig politik. Jag tyckte ibland att det lät som om Ingemar Eliasson ansåg att vi ägnade oss åt sådant; jag hoppas att han inte menade det.

Den 2-procentiga expansionen i kommunerna kommer att kunna genomföras med den politik som regeringen nu lägger fram i kompletteringspropositionen.

Ibland förekommer det i debatten, framför allt i massmedia, en underlig beskrivning av vad som händer i politiken; det drabbar väl både Ingemar Eliasson och mig, liksom andra som är engagerade. Ibland är det kanske också så att det man säger inte riktigt går fram.

Ingemar Eliasson bad mig att säga något om sysselsättningen. Det gör jag gärna – precis som jag gör det vid nästan varje föredrag på ett socialdemokratiskt möte eller på annat håll.

Det finns inte den motsättning som man ibland vill göra gällande mellan kampen för den fulla sysselsättningen och kampen för att få kontroll på budgetunderskottet. Jag håller helt med Ingemar Eliasson om att budgetunderskottet har stora negativa effekter på sysselsättningen, både här och nu, i det korta perspektivet, och på lång sikt. Därför tar också regeringen i kompletteringspropositionen mycket allvarligt på detta problem. Det finns klara direktiv från regeringen också när det gäller budgetunderskottet. På den punkten råder alltså inte några delade meningar mellan Ingemar Eliasson och mig.

Jag vill sedan beträffande den aktuella situationen säga: Vi anser att kampen för den fulla sysselsättningen är den viktigaste för oss. För att klara den behöver vi komma till rätta med underskottet och hålla nere inflationen.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 59 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Jag vill försöka klara ut detta med den kommunala expansionen och behovet av den. Jag vill än en gång understryka att jag inte ifrågasätter behovet av vare sig äldreomsorg eller ökad barnomsorg. Men är det nödvändigt med en 2-procentig expansion för att ge kommuninvånarna

Fredagen den
29 april 1983

*Om det s. k. 2-
procentsmålet för
den kommunala
tillväxten*

tillgång till det? Man kan se till att annat hålls tillbaka i stället och man kan testa efterfrågan genom att finansiera med avgifter i större utsträckning än vad som sker i dag; det blir ju inte dyrare för kommuninvånarna. Frågan är om man skall ta in pengarna med tvång och bygga ut någon verksamhet eller om man skall testa efterfrågan genom att ta ut avgifter som betalas av dem som efterfrågar verksamheten i fråga.

Det finns ingen möjlighet att gå enbart den ena eller den andra vägen. Men man kan i framtiden i större utsträckning gå avgiftsvägen, just för att få en test på om kommuninvånarna efterfrågar verksamheten i den grad som vi antar. Den summariska beskrivning som jag gjorde av den socialdemokratiska regeringens första sju månader tyckte Anna-Greta Leijon var orättvis. Åtgärderna har bestått av fortsatta höjningar av skattetrycket. Det är viktigt att göra skillnad mellan höjning av skattetrycket och olika enskilda skattehöjningar. De avgiftshöjningar som folkpartiet var med om motsvarades av skattesänkningar på en annan punkt. Det innebar alltså ingen höjning av uttaget av skatter. Men ovanpå detta har socialdemokraterna höjt både arbetsgivaravgifter och, framför allt, moms. Och det gjorde man för att finansiera nya utgifter. Det innebar alltså att expansionen av utgifter steg snabbt och att skatteuttaget också ökade. Summan av allt detta blev ändå ett större underskott i statens budget, som skall finansieras med lån.

Det är den vägen man inte kan gå vidare på – utgifter skruvar upp skattetrycket och skattetrycket minskar möjligheterna att betala skatter därför att näringslivet inte kan expandera osv. Man låter sig dras ner i problemen i stället för att komma ur dem. Det är det ekorrhjul som man inte kan fortsätta att springa i – något som regeringen ändå envisas med att göra. Det är för att man inte vill erkänna att besparingar behövs. Det här är liksom pudelns kärna: regeringen måste erkänna att besparingar måste ske i statens budget. Ju förr man erkänner det och lägger fram förslag, desto tidigare har vi chans att komma ut ur det kretslopp som går i fel riktning.

På kort sikt – under nästa år – räknar regeringen med en ökning av antalet sysselsatta i kommunen med 19 000, om jag minns rätt från kompletteringspropositionen. Det kan verkligen ifrågasättas om det inträffar. Det finns ett par förutsättningar, varav den ena är att man inte höjde arbetsgivaravgifterna. Det är utmärkt. Det beskedet har många kommunalmän mottagit med öppen famn. Det gör också vi. Det är att gå i rätt riktning att låta bli att höja arbetsgivaravgifterna och i stället fundera på eventuella höjningar av energiskatterna vid bedömningen av kommunernas ekonomi och deras möjligheter att klara sysselsättningen.

Det andra man gör är att införa ett rekryteringsstöd. Det skall jag strax återkomma till. Summan av dessa båda åtgärder ifrågasätts inte bara av mig när det gäller effekterna på arbetsmarknaden utan också av en lång rad framstående kommunalmän i Anna-Greta Leijons eget parti. I senaste numret av LO-tidningen har man gjort en enkät bland ett antal socialdemokratiska kommunalmän. Ingen av dem tror att det här innebär en ökad efterfrågan på arbetskraft i kommunerna. Det kan man naturligtvis beklaga, men man måste ändå se det som en allvarlig indikation på att regeringen har

Fredagen den
29 april 1983

*Om det s. k. 2-
procentsmålet för
den kommunala
tillväxten*

överskattat expansionen i kommunerna när det gäller antalet sysselsatta. Då måste något annat till, och det är naturligtvis att försöka stimulera expansionen i resten av ekonomin, dvs. det enskilda näringslivet och framför allt den enskilda tjänstesektorn. Det är då som en fortsatt skatthöjning leder i annan riktning. Ändå travar regeringen på därvidlag.

Rekryteringsstödet får vi återkomma till i motioner, men jag tycker – och det är min allmänna inställning – att det är för krångligt upplagt för att kommunerna skall reagera på förslaget.

Om man summerar det jag diskuterat så här långt, innebär det att fyraprocentinflationen inte kommer att inträffa. Ni klarar inte att nå ner till det, av skäl som jag tidigare har angett. Därför blir det heller ingen 2-procentig expansion av den kommunala verksamheten.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 60 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Först några ord om höjningar av arbetsgivaravgiften under den period som vi har bakom oss. Vi höjde arbetsgivaravgiften med 2 % för att betala den skatteomläggning som centern, folkpartiet och socialdemokraterna var överens om. Nu säger Ingemar Eliasson att han inte menade att den var negativ, eftersom den inte höjde skattetrycket. Det var annat han menade. När det gällde arbetsgivaravgiften måste det alltså ha varit de 0,6 % som vi höjde arbetsmarknadsavgiften med för att finansiera vårt vallöfte om förbättringar av arbetslöshetsförsäkringen.

Men, Ingemar Eliasson, nu när en viss tid har gått, har ni här i riksdagen lagt fram förslag beträffande de elever i arbetsmarknadsutbildningen som enligt regeringens förslag skulle få oförändrad nivå på sin dagersättning – alltså 165 kr. Ni vill tillmötesgå dem och lägga på 20 kr. per dag. Ni skulle få de pengarna genom omfördelning av kostnader inom arbetslöshetsförsäkringen. Men, Ingemar Eliasson, det måste bli ett hål, ett ytterligare budgetunderskott med det sätt som ni nu räknar på – eftersom dessa 0,6 % i arbetsmarknadsavgift finns med i den ursprungliga finansieringen. Det går inte ihop med det resonemang som Ingemar Eliasson nu för.

Det kan kanske vara bra ibland att avslöja den litet svepande kritik som framförs mot regeringens politik.

Jag får intrycket att Ingemar Eliasson tror att vi på den socialdemokratiska sidan har något emot privata tjänster i allmänhet. Det har vi inte alls! Jag gläder mig mycket åt den ökning av sysselsättningen på 22 000 personer som finns inom privata tjänster för det första kvartalet i år jämfört med det första kvartalet förra året.

Men jag tycker att vissa grundläggande trygghetsaspekter på människornas tillvaro skall tillgodoses genom de offentliga tjänsterna. Dit hör barnomsorgen och äldreomsorgen. Det var genom att se efter vilka behov det finns där – som vi känner så väl att vi inte behöver mäta dem med ytterligare utgifter, eftersom vi vet att de behoven finns – som vi kom fram till den

2-procentiga ökningen i kommunerna.

Låt mig till sist säga, herr talman, att Ingemar Eliasson inte tror att vi klarar att komma ned till en 4-procentig inflationsnivå. Jag skulle vilja ställa en fråga till Ingemar Eliasson, även om jag vet att det är han som är frågaren och jag som är svararen: Tycker Ingemar Eliasson att det vore bra om vi kom ned till den här nivån? Vill Ingemar Eliasson tillsammans med oss försöka arbeta för att vi skall nå dit?

Anf. 61 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! På den senaste frågan kan jag svara obetingat ja. Vi vill ha så låg inflation som möjligt, och vi kommer att lägga upp vår ekonomiska politik så att vi hjälper till att nå dithän.

Ett sätt att göra det, Anna-Greta Leijon, är att ta fasta på våra besparingsförslag. Man kommer inte ned till en lägre inflation, om man inte gör något åt statens budgetunderskott – därför att staten driver upp räntenivån, därför att staten stöter bort ett stort antal investeringar med den upplåning staten måste gå ut med för att täcka sin budget. Ju snarare regeringen erkänner att besparingar är nödvändiga just för att nå det egna inflationsmålet, desto större chanser är det att ni faktiskt lyckas. Det är en förutsättning, och vi vill ge det som ett gott råd – vårt bidrag i detta arbete – om ni är intresserade av den hjälpen. Mitt resonemang, Anna-Greta Leijon, när det gäller skatter och utgifter går visst ihop! Vi har redovisat ett lägre budgetunderskott, trots att vi på några punkter hade högre utgiftsnivåer. Bl. a. tyckte vi att det var rimligt att de AMU-elever som inte fått någon höjning alls av sitt utbildningsbidrag också fick en liten förbättring. Det var utslag av en solidaritetstanke och ingenting annat. Vi har lägre skattetryck, vi har lägre utgifter, därför kan vi också ha ett lägre budgetunderskott. Den ekonomiska politiken kommer vi att driva vidare.

Regeringen hänger upp sin ekonomiska politik på inflationsmålet. Det är riktigt tänkt, men man kommer inte att nå det målet. Man säger det egentligen själv i kompletteringsbudgeten: Det är först mot slutet av 1984 som man kommer att vara nere i 4 % inflation. Genomsnittet för 1984 kommer alltså att bli någonting helt annat, men man kompenserar bara för 4 %. Därmed låter man inflationen stå för ett antal besparingar. Det vore bättre, menar jag, att regeringen och inte inflationen bestämde var dessa besparingar skall ske.

Det är glädjande att tjänstesektorn har ökat med 22 000 eller någonting sådant, men det är exkl. handeln, och handeln har i stället gått tillbaka starkt under vintern, som en självklar effekt av den höjda momsens. Där har vi sambandet igen: Man förstör möjligheterna att nå fram till full sysselsättning, om man ständigt höjer skattetrycket. Det är särskilt felaktigt att höja en skatt som momsens under pågående lågkonjunktur. Det kan te sig något annorlunda när vi nu går in i en högkonjunktur.

Det kvarstår att från regeringens sida svara på hur man skall finansiera det höjda budgetunderskottet och hur man skall finansiera den kommunala expansion som regeringen förutsätter, nämligen med 2 %. Svaret på den

Fredagen den
29 april 1983

*Om det s. k. 2-
procentmålet för
den kommunala
tillväxten*

senare frågan är uppenbarligen att det inte blir 2 % kommunal expansion om inte inflationsmålet på 4 % nås. Jag menar att det inte kommer att nås, och då blir det inte heller den höga kommunala expansion som man har förutsatt, och därmed inte de sysselsättningstillskott från kommunerna som man har förutsatt. Då får man försöka hitta motsvarande sysselsättning någon annanstans i ekonomin. Också på den punkten är Anna-Greta Leijon mig svaret skyldig.

Anf. 62 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Först vill jag säga att den siffra jag nämnde för privata tjänster inkluderade handeln.

Socialdemokraterna har aldrig försökt säga något annat än att budgetunderskottet har mycket stora negativa effekter, inte bara på sysselsättningen, som vi pratade om nyss, utan också på inflationen. Budgetunderskott var vi inte vana vid i Sverige under den tidigare långa socialdemokratiska regeringsperioden. Det är någonting vi har fått vänja oss vid sedan dess och någonting som jag hoppas att vi under den socialdemokratiska perioden på nytt skall komma bort ifrån.

Det ställningstagande till sambandet mellan budgetunderskott och inflation som Ingemar Eliasson efterlyste från min sida behöver han inte efterlysa särskilt länge. Det finns dokumenterat på åtskilliga ställen i kompletteringspropositionen, och det är klart redovisat på första sidan i de pressmeddelanden som har gått ut från finansdepartementet.

Det är viktigt för oss att komma till rätta med budgetunderskottet. Därför är det naturligtvis också intressant för oss hur Ingemar Eliasson och hans parti kommer att ställa sig till förslagen att med arbetsmarknadspolitiska insatser bekämpa arbetslösheten. Alla vet att den underliggande normala arbetsmarknaden fortfarande dras med mycket stora problem. Ingemar Eliasson har själv alldeles nyss nämnt en rad siffror. Alla vet att det fordras stora arbetsmarknadspolitiska insatser under nästa år. Redan i budgetpropositionen, som har antagits av riksdagen, och där jag och Ingemar Eliasson tydligen hade i stort sett samma uppfattning om dessa frågor, gavs en god grund för en aktiv arbetsmarknadspolitik under nästa höst och vinter. Men vi bedömde ändå att det var nödvändigt att göra ytterligare insatser. De finns föreslagna i kompletteringspropositionen.

Vi vet att vi inte har pengar tillgängliga. Det kommer att krävas ytterligare pengar. Därför har vi föreslagit att höjningar av energiskatterna skall gälla redan från den 1 juli 1983.

Jag hoppas att Ingemar Eliasson, som är så angelägen både om sysselsättningen och om att skapa alternativa energiformer till oljan och kärnkraften och som också är så angelägen om att hålla nere budgetunderskottet, kommer att ställa sig på regeringens sida i denna fråga. Gör han inte det kommer han att medverka till att det blir ännu svårare för oss att under hösten bekämpa arbetslösheten.

Anf. 63 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Arbetsmarknadsministern gör ett riktigt antagande när hon säger att folkpartiet är intresserat av att medverka till att vi når den fulla sysselsättningen och också när det gäller att stimulera övergången till alternativa energikällor och att hålla nere inflationen. Allt detta är riktigt. Men det leder inte automatiskt till att man skall fortsätta skruva upp skattetrycket. Alternativet till detta är att man också skär ned på utgiftssidan.

Just då man sätter sysselsättningen främst måste man hålla igen på andra punkter. Det är när regeringen låter alla utgifter skena i väg lika fort som den också tvingas att öka skattetrycket, och detta ökade skattetryck drar undan basen för en ökad sysselsättning. Den motverkar alltså sitt eget syfte.

Den dag regeringen med förslag till besparingar visar att den har förstått detta samband finns det också förutsättningar för att nå både det uppställda inflationsmålet och det uppställda målet för sysselsättningen. Men innan man erkänner detta samband är dess värre förutsättningarna ganska små.

Folkpartiet skall lägga fram ett sammanhållet förslag när det gäller kompletteringsbudgeten. Det kommer att följa dessa riktlinjer, dvs. vi håller fast vid ett antal besparingar från mittenregeringens tid och framåt som en förutsättning för att samtidigt klara just omsorgen om både priserna och sysselsättningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på fråga 1982/83:427 om upprustning av vissa järnvägssträckor i Skåne

Anf. 64 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Ulla Tillander har frågat mig om jag avser medverka till att nödvändig upprustning sker av bansträckningarna Malmö-Trelleborg och Malmö-Lomma-Kävlinge så att lokaltågstrafik kan bedrivas på de båda linjerna.

Det ligger naturligtvis, som Ulla Tillander också påpekar, i statsmakternas intresse att man får en ur samhällsekonomisk synpunkt lämplig avvägning mellan spårbunden trafik och landsvägstrafik. Det är också det mina förslag i budgetpropositionen syftar till. Jag är således beredd att verka för att SJ får de investeringsmedel som krävs för att järnvägen skall kunna spela den centrala roll i transportsystemet som lagts fast i de trafikpolitiska besluten. Däremot ligger det inom SJ:s beslutsområde att prioritera mellan olika investeringsobjekt.

Förslaget i budgetpropositionen om att statsmakterna skall ställa upp med erforderliga resurser i form av investeringar eller förstärkt underhåll i de fall en länshuvudman vill bibehålla persontrafiken på en nedläggningsprövad bandel och är beredd att betala för detta gäller bandelar som inte tillhör riksnätet. Härigenom ges huvudmännen större möjlighet än enligt 1979 års

Nr 134

Fredagen den
29 april 1983

*Om upprustning
av vissa järnvägs-
sträckor i Skåne*

Fredagen den
29 april 1983

*Om upprustning
av vissa järnvägs-
sträckor i Skåne*

beslut att bibehålla järnvägstrafiken. I vilken utsträckning det kan bli aktuellt med upprustningsåtgärder får visa sig vid förhandlingar mellan SJ och huvudmännen om trafikens omfattning. De föreslagna reglerna gäller bl. a. bandelen Malmö–Lomma–Kävlinge. Bandelen Malmö–Trelleborg tillhör däremot affärsbanenätet. Om länshuvudmannen önskar köpa trafik utöver den trafik SJ bedriver på denna bandel är detta naturligtvis möjligt under förutsättning att huvudmannen träffar avtal med SJ. Regeringen gav i december 1981 ut särskilda riktlinjer för reglering av hur huvudmännens ersättning till SJ skall beräknas i sådana fall. Om särskilda investeringar krävs kan medel för dessa tas fram antingen av SJ via statsbudgeten eller av huvudmannen själv.

Anf. 65 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Jag vill tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga. Svaret är i långa stycken positivt. Då tänker jag speciellt på den passus som säger att förslaget i budgetpropositionen om att statsmakterna skall ställa upp med erforderliga resurser i form av investeringar eller förstärkt underhåll i de fall en länshuvudman vill bibehålla persontrafiken på en nedläggningsprövad bandel och är beredd att betala för detta gäller bandelar som inte tillhör riksnätet. Härigenom ges huvudmännen större möjlighet än enligt 1979 års beslut att bibehålla järnvägstrafiken. I vilken utsträckning det kan bli aktuellt med upprustningsåtgärder får visa sig vid förhandlingar mellan SJ och huvudmännen om trafikens omfattning. Jag vet att det finns ett brett intresse för detta inom SSK. När jag ställde min fråga var det många nere i Malmöregionen som insåg att kommunikationsministerns svar – ett ja eller nej till frågan om statsbidrag till spårbunden trafik i de fall som frågan gäller – skulle vara av avgörande betydelse för den spårbundna trafikens fortsatta utveckling i sydvästra Skåne, men kanske också på andra ställen i landet.

En förutsättning för att bibehålla t. ex. banan Malmö–Lomma–Kävlinge är att man får ett delat kostnadsansvar på så sätt att länshuvudmannen svarar för kostnaderna för den rullande materielen, medan staten svarar för kostnaderna för fasta anläggningar.

I årets budgetproposition, bil. 8, s. 182, som statsrådet också berör i svaret, återfinns man den intressanta passus om kostnadsansvaret där de fall tas upp då huvudmannen vill upprätthålla persontrafiken på en nedläggningshotad bandel. Departementschefen anser det naturligt att staten i sådana fall svarar för infrastrukturen.

Statsmakterna skall alltså ställa upp med resurser i form av investeringar eller förstärkt underhåll för att en tillfredsställande standard på banan skall kunna upprätthållas. Det slås också fast att staten skall stå för kapitalkostnader som baninvesteringar för med sig.

En av anledningarna till att banan Malmö–Lomma–Kävlinge är nedläggningsprövad är att det krävs stora investeringar vid fortsatt persontrafik. Om staten står för dessa basinvesteringar, finns det möjligheter för SSK att överta huvudmannaskapet för järnvägslinjen. I trafikutskottets betänkande nr 15,

som kommer att behandlas här i kammaren inom kort, finner man, såvitt jag vet, en definition på vad som menas med infrastruktur. Det skall röra sig om t. ex. underbyggnad, räls, mötesspår, slipers, befintliga kontaktledningarna samt stolpar och perronger.

I anslutning till detta skulle jag vilja ställa frågan till kommunikationsministern om han är beredd att i sina beslut vägledas av denna definition av infrastruktur. Det skulle innebära goda förutsättningar för persontrafiken, i första hand på banan Malmö-Lomma-Kävlinge.

Anf. 66 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! I de kompletteringar som regeringen kommer att göra med anledning av riksdagens beslut, när SJ och dess verksamhet skall behandlas, kommer vi att ta upp och belysa vad som ingår i infrastrukturen och på vilket sätt detta skall bedömas.

Anf. 67 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Då vill jag återigen understryka vad jag sade inledningsvis, att staten måste bidra med kapitalinvesteringar. Det hoppas man också på i sydvästra Skåne.

Dessa förhoppningar bygger på två uttalanden, nämligen dels det som utskottet säger och riksdagen kommer att ta ställning till, dels kommunikationsministerns eget uttalande som är hämtat ur budgetpropositionen. Såvitt jag kan se måste dessa två uttalanden vara grund nog för att man skall kunna rätta i första hand Lommabanan, men förhoppningsvis i en andra etapp kanske också banan Malmö-Trelleborg. Samma regler borde ju gälla i båda fallen.

Jag vet att det inom SSK finns intresse för att satsa på den spårbundna trafiken, bl. a. i de här aktuella fallen. Som kommunikationsministern säkert väl inser, betyder ett positivt uttalande här i dag mycket.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på fråga 1982/83:444 om behovet av nya anläggningar för överföring av järnvägsvagnar till kontinenten

Anf. 68 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Per Olof Håkansson har frågat mig om det finns några bärande motiv för etablering av helt nya anläggningar för överföring av järnvägsvagnar till kontinenten.

Omedelbart efter det att jag tillträdde som kommunikationsminister gav jag förre generaldirektören i sjöfartsverket, Lennart Johansson, i uppdrag att göra en översyn av beslutsunderlaget för förbindelser över Öresund. I det underlaget ingår numera också den rapport som SJ nyligen avlämnat om tåg-färjeförbindelserna till kontinenten och Danmark.

Innan översynen av beslutsunderlaget är klar kan jag självfallet inte uttala

Om behovet av nya anläggningar för överföring av järnvägsvagnar till kontinenten

*Om behovet av
nya anläggningar
för överföring av
järnvägsvagnar
till kontinenten*

mig om vilken strategi som kommer att väljas för tågöverföringar i framtiden.

Anf. 69 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Jag ber först att få tacka kommunikationsministern för svaret. Men jag konstaterar att ett viktigt besked på något sätt uteblivit. Jag tror att det ganska snart är nödvändigt med ett klarläggande på det här fältet, för detta är en fråga som inte bara är en intern svensk angelägenhet. Den berör trafiken mellan åtskilliga länder som är knutna till den södra Östersjöregionen.

Det rör sig om en mycket kostnadskrävande investering, och det vore olyckligt, tycker jag, om man genom att inte agera skulle tillåta att frågan avgörs på låt oss säga byrådirektörsnivå eller genom en enskild kommuns agerande. Jag vill alltså varna för att vi här genom en suboptimering – i både ekonomisk och politisk mening – kan komma att hamna i ett rätt besvärligt läge.

Kommunikationsministern har i andra sammanhang rest krav på effektiva förbindelser. Det är självklart att förbindelserna skall vara effektiva i många, för att inte säga alla, avseenden. Men man kan ju inte nå detta mål om man inte ger förbindelserna en chans att vara effektiva, dvs. att bli utnyttjade.

Det finns kapacitetsgränser i alla transportsystem, men dagens transportsystem för överföring av järnvägsvagnar är inte utnyttjade fullt ut. Jag menar därför att man självfallet måste fundera på att utnyttja de befintliga transportsystemen, innan man diskuterar vad man skall göra när man når kapacitetstaket. På den punkten har jag den uppfattningen att det sannolikt är bättre, effektivare och förnuftigare att vidga kapacitetsgränsen inom de befintliga systemen innan man diskuterar att starta helt nya.

Av svaret framgår att det är en klar distinktion mellan Öresundsförbindelser – kontakterna med Danmark – och förbindelser till kontinenten. Det är jag glad för. Öresundsförbindelsernas uppgift är ju i huvudsak att knyta samman närområdet Sydsverige med Själland. Kontinentförbindelserna har en fjärtrafikuppgift.

Nu skall vi alltså vänta på uppdateringen av beslutsunderlaget i Öresundsfrågan m. m. Det får vi väl ge oss till tåls med. Men jag skulle vilja att man funderade på och resonerade kring om det finns saker i Sverige som kan utgöra ett hinder, så att man kan hamna i ett sådant läge att man – genom att någonting händer – i förväg binder utvecklingen. Känner regeringen att den har frågan i sin hand? Om svaret är ja, innebär det, åtminstone f. n., att inga nya anläggningar för överförande av järnvägsvagnar skall byggas.

Anf. 70 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Med anledning av den frågeställning som Per Olof Håkansson framförde kan jag bara säga följande: När det gäller den del av denna fråga som regeringen har att utreda vågar jag påstå att vi har saken i vår hand. Som jag har redovisat i mitt svar håller vi på med en uppdatering. SJ har helt nyligen lämnat sitt underlag för färjeförbindelserna liksom för

andra alternativ. Det är detta material som vi jobbar med. Det som ligger utanför regeringens möjlighet att kontrollera har jag ingen som helst möjlighet att här i dag kommentera. Riksdag och regering fattade i höstas beslut om vilken uppdatering som skulle göras. Den har vi under uppsikt.

Anf. 71 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Det är modernt att resonera i scenarier. Vad är det då för tänkbar verklighet som vi har framför oss i detta avseende? Efter att ha tagit del av sydsvenska massmedia kan man konstruera en sådan här bild:

Ett privatrederi tar initiativ för att med huvudsakligen utländskt kapital investera i två järnvägsfärjor och i samråd med annat utländskt kapital och en enskild kommun etablera ett trafiksystem. Den situation som då uppstår skulle inte bara påverka trafikströmmarna mellan dessa två punkter utan totalt ändra hela bilden för järnvägstrafiken. Inom Sverige skulle SJ, och därmed staten, förlora. Därför utgår jag från att kommunikationsministern mycket noga – i den anda som han gav uttryck för i sitt kompletterande svar – följer denna fråga och tar de initiativ som är nödvändiga.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1982/83:451 om åtgärder för att öka underhållet och ombyggnaden av befintligt vägnät

Anf. 72 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Sigvard Persson har frågat mig om jag i mina anvisningar avseende inriktningen av vägbyggandet kommer att ange riktlinjer som *dels* bättre än nu tillgodoser underhåll och ombyggnad av befintligt vägnät, *dels* motverkar byggandet av nya vägsträckningar som inkräktar på högklassig åkermark.

Sigvard Persson tar i sin fråga upp tre skilda väghållningsfrågor.

Underhållet av vägarna behandlas av riksdagen när den tar ställning till vägverkets anslag för Drift av statliga vägar. Jag vill påminna Sigvard Persson om att riksdagen hösten 1982 beslöt inrätta ett nytt anslag, Åtgärder mot eftersatt vägunderhåll, på 100 milj. kr. Anslaget inrättades bl. a. för att vägverket under år 1983 skall kunna åtgärda en del av det eftersatta vägunderhåll som de senaste regeringarnas besparingar gett upphov till. Riksdagen har vidare nyligen, i enlighet med förslagen i budgetpropositionen, tagit beslut om en kraftig höjning av nämnda driftanslag för år 1984. Beslutet innebär att drift och underhåll av vägarna prioriteras framför anslagen till vägbyggande.

När det gäller anvisningarna för flerårs- och fördelningsplanarbetet tog regeringen beslut den 17 februari i år. Förordningen publiceras i vägverkets författningssamling. Av förordningen framgår bl. a. följande:

Vägplaneringen skall säkerställa en allsidig bedömning och en samhälls-

Fredagen den
29 april 1983

*Om åtgärder för
att öka underhållet
och ombyggnaden
av befintligt väg-
nät*

ekonomiskt grundad prioritering av byggnadsobjekten. Vid prioriteringen mellan olika byggnadsobjekt och vid val av teknisk standard för dessa skall en strävan vara att välja den byggnadsåtgärd som ger en tillfredsställande väghållning till lägsta kostnad för samhället.

När det slutligen gäller byggandet av vägar får jag hänvisa Sigvard Persson till väglagens bestämmelser. Någon skärpning av lagen har jag hittills inte funnit nödvändig att föreslå. Min erfarenhet är att vägverket vid planeringen av vägar beaktar samhällets målsättning att brukningsvärd jordbruksmark inte skall tas i anspråk för annat än jordbruksändamål om en från samhällets synpunkt tillfredsställande lösning kan åstadkommas på annan mark. Sträckningen och utformningen av en ny väg väljs därför så att den medför minsta intrång och olägenhet utan att oskäliga kostnader uppstår.

Anf. 73 SIGVARD PERSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för det mycket snabba svaret på min fråga. Det finns anledning att göra en och annan kommentar till svaret.

Vad först gäller underhållet är jag, herr kommunikationsminister, inte omedveten om att det har beviljats ett betydande anslag, på 100 milj. kr., för att man skall komma till rätta med det eftersatta underhållet av vägarna. Men det är att ta i att säga att föregående regeringar har syndat. De gjorde faktiskt stora satsningar också i det hänseendet. Men det har blivit en lång eftersläpning. I samband med att vi behandlade vägfrågor i våras såg jag en uppgift om att det skulle röra sig om en eftersläpning på ungefär 1 miljard. Jag kan inte dokumentera denna uppgift.

När det sedan gäller vägplanering och frågan om vilka vägar som skall byggas, fäster jag mig vid vad som står i svaret:

”Vägplaneringen skall säkerställa en allsidig bedömning och en samhälls-ekonomiskt grundad prioritering av byggnadsobjekten. Vid prioriteringen mellan olika byggnadsobjekt och vid val av teknisk standard för dessa skall en strävan vara att välja den byggnadsåtgärd som ger en tillfredsställande väghållning till lägsta kostnad för samhället.”

Kommunikationsministern fortsätter: ”Min erfarenhet är att vägverket vid planeringen av vägar beaktar samhällets målsättning att brukningsvärd jordbruksmark inte skall tas i anspråk ---.”

Det är dess värre så, herr kommunikationsminister, som jag har anfört i motivet till min fråga, att vi då och då får beklagliga exempel på att detta inte sker. Jag nämnde också i mitt frågemotiv just den planering som försiggår för en motortrafikled mellan Malmö och Staffanstorp. Den är visserligen planerad sedan rätt lång tid tillbaka, och det fanns kanske andra direktiv när man började den planeringen. Jag skulle därför vilja fråga kommunikationsministern: Kommer kommunikationsministern i detta fall att följa bestämmelserna och vidta åtgärder, så att dessa planer inte fullföljs, bl. a. i enlighet med LRF:s skrivelse?

Anf. 74 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Sigvard Persson tar som exempel väg 12 mellan Malmö och Staffanstorp. Det ärende som berör den vägen finns med i gällande flerårsplan för perioden 1979–1988. Det är också medtaget i de nya flerårsplaner som länsstyrelserna skall ta ställning till hösten 1983 och där byggnadsstart beräknas ske 1986.

Som jag sade i svaret visar min erfarenhet att vägverket tar all den hänsyn som är möjlig att ta när det gäller jordbruksmark. Verket gör omläggningar av vägsträckningar och har självfallet kontakt med de myndigheter som på något sätt berörs – bl. a. lantbruksnämnden är med i den här planeringen. Naturligtvis är det i vissa fall omöjligt att ta fram vägsträckor utan att ta jordbruksmark i anspråk – och det tror jag att också Sigvard Persson är medveten om – men att en vägplanering föregås av ett omfattande arbete, där man lägger ned mycken möda för att försöka finna alternativa lösningar, är definitivt klart.

I fråga om enskilda objekt kan jag bara säga att länsstyrelse och vägverk måste vara överens om att en arbetsplan för väg skall få fastställas. En plan kan också överklagas av enskild. Ett ärende föreläggs regeringen för behandling först i den situationen då antingen länsstyrelse och vägverk är oense eller en enskild överklagar ett fastställelsebeslut beträffande arbetsplan. I det skedet får regeringen pröva frågan.

Anf. 75 SIGVARD PERSSON (c):

Herr talman! Jag är väl medveten om den formella gången i sådana här frågor. Men det jag tog upp är absolut ett skolexempel på hur jordbruksmark, speciellt arronderingarna, kommer att förstöras.

Jag vill också peka på det fenomen som förekommer i vägplaneringen och som består i att den tar väldigt lång tid. När spaden skall sättas i jorden har utvecklingen förändrats kraftigt. Detta gäller i synnerhet trafikprognoserna för våra vägar. Det gör att man måste ompröva frågorna när sådana här uppenbara olägenheter uppstår i samband med att man skall fullfölja ett projekt.

Jag skall inte förlänga debatten i denna sena timme på fredagseftermiddagen, utan jag vill sluta med att säga att jag trots allt tycker att de riktlinjer som har presenterats i svaret ger en förhoppning om att vi i varje fall framöver skall få den inriktning på vägbyggande och underhåll som jag har efterlyst i min fråga.

Överläggningen var härmed avslutad.

Nr 134

Fredagen den
29 april 1983

*Om åtgärder för
att öka underhållet
och ombyggnaden
av befintligt väg-
nät*

Fredagen den
29 april 1983

*Om förbättrade
marktransporter
till Arlanda*

15 § Svar på interpellationerna 1982/83:114 och 115 om förbättrade marktransporter till Arlanda

Anf. 76 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Claes Elmstedt har frågat mig vilken beredskap som finns för att till hösten uppnå de utlovade åtgärderna när det gäller marktransporterna till Arlanda.

Wiggo Komstedt har frågat mig hur regeringen avser infria de löften angående förbättringar av kollektivtrafiken som gavs i samband med beslutet att överflytta Linjeflygs jettrafik till Arlanda, vilka kontakter som regeringen har tagit med Stockholms läns landsting och Stockholms kommun för att åtgärda åberopade löften och vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för att finna en lösning på problemet när det gäller de många anställdas arbetsresor till Arlanda flygplats.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

I samband med beslutet om utflyttning av LIN:s verksamhet till Arlanda uttalade riksdagen att en absolut förutsättning för att linjetrafiken skall kunna flytta till Arlanda är att kollektivtrafikförbindelserna mellan Stockholms city och Arlanda förbättras. Vid behandlingen av den luftfartspolitiska propositionen konstaterade riksdagen att marktransporterna till Arlanda är en fråga för de regionala och kommunala trafikhuvudmännen. Riksdagen utgick ifrån att dessa i sin trafikplanering m. m. prioriterar de investeringar och åtgärder i övrigt som förbättrar transporterna.

En samrådsgrupp ser över frågan om marktransporterna. I gruppen, som leds av länsstyrelsen i Stockholms län, ingår representanter för de olika intressenterna: kommunen, landstinget, flygbolagen och luftfartsverket.

I gruppen har enighet nåtts om olika förbättrade åtgärder. Det gäller terminalutrymme, bussupställningsplatser på Vasagatan, biljett- och bagagehantering, förbättrad framkomlighet Centralen-Norr tull samt fler och förbättrade bussar, tätare trafik och en minskad restid. Några problem är ännu inte lösta. Det gäller bl. a. arbetsresorna till Arlanda. Jag har därför tillsammans med berörda parter gått igenom vilka ytterligare förbättringar av markkommunikationerna som kan göras och vilka åtgärder som kan vidtas på Arlanda. Min bedömning är att markkommunikationerna och flygplatsen kommer att fungera tillfredsställande när Linjeflyg flyttar till Arlanda.

Jag kan också meddela att regeringen den 14 april i år beslutade att anslå medel - ca 26 milj. kr. - för anläggande av mitträcke och belysning på väg E 4 mellan Turebergs och Märsta trafikplatser. Härigenom höjs säkerheten och därmed framkomligheten på vägen. I höstas anvisade regeringen dessutom extra medel för att ytterligare höja Arlandas standard och möjliggöra en snabb och säker trafik.

Anf. 77 CLAES ELMSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber först att till kommunikationsministern få framföra ett tack för svaret på interpellationen.

I kommunikationsministerns svar upprepas vad som har sagts i andra

*Om förbättrade
marktransporter
till Arlanda*

sammanhang, att en förutsättning för utflyttningen av Linjeflygs verksamhet till Arlanda var att kollektivtrafikförbindelserna mellan Stockholms city och Arlanda förbättrades. Många är ju inblandade i denna affär – både betalningsansvariga och debattörer. Det har varit en vidlyftig debatt kring dessa frågor, men det finns naturligtvis ingen anledning att återvända till den i dag. En mängd påståenden och löften har cirkulerat i samband med det beslut om utflyttning som fattades 1980. En järnväg till Arlanda har diskuterats, och så sent som i valrörelsen framskymtade den lösningen i uttalanden av dåvarande trafikutskottsordföranden, som enligt min mening litet lättvindigt tog sig an dessa uppgifter utan att visa respekt vare sig för kostnaderna på ett par miljarder eller för de planfrågor som sammanhänger med en sådan lösning. Ett järnvägsbygge vore ett gigantiskt arbete, som jag skulle kunna tänka mig fick pågå under en tioårsperiod, innan det kunde vara klart. Det är heller inte någon större fart på den diskussionen i dag.

Stockholms läns landsting och Stockholms kommun har varit pådrivande då det gäller utflyttningen, och våren 1980 skickades från dåvarande finansborgarrådet och dåvarande finanslandstingsrådet ett gemensamt brev till trafikutskottet, i vilket man garanterade att det inte skulle vara några problem med marktransporterna till Arlanda när väl beslutet var fattat och verkställt. Det framgick av det brevet att restiderna avsevärt skulle minska.

Stockholms kommun gjorde en beräkning av vad erforderliga åtgärder inne i själva Stockholm skulle kosta och kom fram till en summa runt 10 milj. kr., som man ville att staten skulle betala. När regeringen avvisade detta, började man dra ner på anspråken. Det som nu planeras ligger på en betydligt lägre ambitionsnivå än det som då presenterades. Såvitt jag vet är ännu inget särskilt effektuerat, trots att det nu bara är några månader kvar tills Linjeflyg skall flytta ut till Arlanda. Man talar väldigt litet om att det här rör sig om bortåt ett par miljoner ytterligare resenärer – i varje fall drygt 1,5 miljoner fler resenärer – som skall åka. Om jag räknar in Brommaresnärrerna i dag, är det ändå en nettoökning på bortåt 1,5 miljoner resenärer, och det kommer ju att ställa stora anspråk på transportapparaten. Det är inne i Stockholms city som tidsvinsterna skall kunna göras, och det är också det som utlovades i den här debatten, som många gånger varit tämligen svulstig – det måste jag säga.

I svaret räknar kommunikationsministern upp en del som man kommit överens om. Jag skulle avslutningsvis vilja ställa frågan: Vad ligger i det som sägs i svaret om förbättrad framkomlighet Centralen–Norrull?

Anf. 78 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret.

I samband med riksdagens beslut om utflyttning av jetflygtrafiken från Bromma till Arlanda gavs mycket högtidliga löften om förbättringar av kommunikationerna mellan Stockholms city och Arlanda flygplats.

Tidpunkten för utflyttningen är nu ganska nära – det rör sig om mindre än ett halvår, och det inkluderar en semesterperiod – och fortfarande finns

Fredagen den
29 april 1983

*Om förbättrade
marktransporter
till Arlanda*

ingenting påtagligt åtgärdat enligt riksdagens beslut.

Jag är väl medveten om att många beslutsfattare är inblandade i vad som skall göras. Det gäller Stockholms kommun, det gäller Stockholms läns landsting och det gäller staten-regeringen. Vad jag erfarit har det vanliga politiska käbblet utbrutit, som så ofta är fallet när olika politiska beslutsfattare är inblandade.

Att jag nu ställt frågan till kommunikationsministern beror på att jag anser att någon måste göras ansvarig, inte minst för att åstadkomma en samordning. Och den ansvarige måste vara landets kommunikationsminister, därför att det är i detta hus – i riksdagen – som beslutet om utflyttningen har fattats.

Vi skall inte gå tillbaka och diskutera det riktiga i att flytta ut trafiken från Bromma. Låt mig bara påminna om att det var socialdemokraterna som tillsammans med vpk och några avhoppade mittenpartister på Stockholmsbänken som åstadkom beslutet. Då var socialdemokraterna i oppositionsställning och hade kanske lättare att sprida högtidliga löften omkring sig. Det känns ju igen från vissa andra områden.

Men nu är landets kommunikationsminister socialdemokraten Curt Boström. Jag har bara ett enda litet krav. Fullfölj riksdagens beslut och uppfyll löftena också när det gäller förbindelserna till Arlanda.

Kommunikationsministern säger i sitt svar följande: "Vid behandlingen av den luftfartspolitiska propositionen konstaterade riksdagen att marktransporterna till Arlanda är en fråga för de regionala och kommunala trafikhuvudmännen. Riksdagen utgick från att dessa i sin trafikplanering m. m. prioriterar de investeringar och åtgärder i övrigt som förbättrar transporterna."

Men detta är inte hela sanningen.

För att påminna kommunikationsministern om vad riksdagen beslutade skall jag be att få citera från trafikutskottets betänkande. Det gällde just motioner som yrkade på investeringar för bättre kollektivtrafikförbindelser till och från Arlanda: "Utskottet vill med anledning härav erinra om att riksdagen – såsom förut nämnts – ansett en förbättring av kollektivtrafikförbindelserna mellan Stockholms city och Arlanda vara en absolut förutsättning för en utflyttning av jettrafiken från Bromma till Arlanda. Utskottet anser det för sin del alltså vara angeläget att frågorna härom får en tillfredsställande lösning. I likhet med föredraganden utgår utskottet därför från att de regionala och kommunala trafikhuvudmännen i sin trafikplanering m. m. prioriterar de investeringar och åtgärder i övrigt som syftar till och kan säkerställa en förbättring av marktransporterna till Arlanda. Det bör dock ankomma på regeringen att med uppmärksamhet följa utvecklingen på området samt vidta härav eventuellt föranledda åtgärder."

Detta blev riksdagens beslut.

Det är den sista meningen som jag särskilt vill påminna kommunikationsministern om i dag med anledning av hans svar till mig. Just den sista meningen var nämligen utelämnad, och den anser jag vara väsentlig.

I svaret säger kommunikationsministern att samrådsgruppen, där repre-

*Om förbättrade
marktransporter
till Arlanda*

sentanter för landstinget, kommunen, flygbolagen och luftfartsverket ingår, har enats om olika förbättrande åtgärder. Det skulle gälla terminalutrymmen, bussupställningsplatser på Vasagatan, biljett- och bagagehantering, förbättrad framkomlighet på sträckan Centralen–Norrtull, fler och förbättrade bussar, tätare trafik och minskad restid.

Jag vill då fråga kommunikationsministern: Är detta beslutat? Och när kommer detta till stånd?

Är det inte så, att alla här namngivna och inblandade är positiva till vad som skall göras men att ingen vill betala kalaset?

Jag tar här upp de av statsrådet angivna åtgärderna i tur och ordning:

1. När kommer terminalen på Vasagatan att byggas om och göras passagerarvänlig, i enlighet med flygbolagens önskemål?

2. Vad innebär förbättringar i fråga om bussupställningsplatsen på Vasagatan?

3. Hur kommer biljett- och bagagehanteringen att förbättras?

4. Vad är den konkreta innebörden av förbättrad framkomlighet på sträckan Centralen–Norrtull?

5. Vad innebär tätare trafik, minskad restid och förbättrade bussar?

6. När kommer regnskyddet på Vasagatan att byggas, så att passagerarna slipper stå under bar himmel i regn och rusk?

Det är väsentligt att kommunikationsministern ger mer konkreta svar på dessa frågor i dag.

Jag vill också – i likhet med vad jag sagt i min interpellation – ta upp de ännu olösta problem som gäller personaltransporterna till och från den nya arbetsplatsen.

Enligt vad jag erfarit har här förekommit lika många turer som när det gäller de övriga problem som jag tagit upp i min interpellation. Här gäller samma handlingsförfarande: Ingen vill ta ansvar. Alla skyller på varandra. Det framgår också av svaret. Det sägs ingenting konkret om den saken.

När man byter arbetsplatsort är det oftast en angelägenhet för den enskilde arbetstagaren att lösa frågan hur han eller hon skall ta sig till och från arbetet på den nya orten. I detta fall tycker jag mig dock finna en betydande skillnad – främst av två skäl:

För det första har riksdagen beslutat om utflyttning av flygtrafiken från Bromma. Det innebär en tvångsförflyttning av de anställda. De har aldrig bett att få bli förflyttade.

För det andra finns det ett regionkort för Storstockholm som är giltigt inom hela länet. Det borde vara en självklarhet att detta kort också var giltigt för arbetsresor till Arlanda flygplats, oavsett vilka SL-bussar det gäller.

Att få utnyttja flygbussarna med avgång från Vasagatan och Hagaterminalen är både effektivt och självklart, liksom att få en ny förbindelse mellan Brommaplan och Arlanda.

SL:s nej framstår som än märkligare, när man vet att Uppsala länstrafik tillåter resenärerna att åka på sitt regionkort till Arlanda, trots att Arlanda ligger i ett annat län.

Som jag har angett i min interpellation kommer Arlanda flygplats att bli en

Fredagen den
29 april 1983

*Om förbättrade
marktransporter
till Arlanda*

av länets största arbetsplatser med ca 8 000 anställda.

Det borde framstå som helt orimligt att så många medborgare utestängs från möjligheten att använda sitt regionkort, som de är med och subventionerar via sin skattsedel, för arbetsresor.

Jag vill därför fråga kommunikationsministern:

Vilka initiativ kommer kommunikationsministern att ta för att ordna en tillfredsställande lösning av transportproblemen för de många anställda som skall resa till och från Arlanda flygplats?

Flygbolagen har tidigare sökt koncession på linjen Stockholms city–Arlanda men de har fått avslag från länsstyrelsen. Är kommunikationsministern beredd att bevilja flygbolagen koncession på den aktuella linjen, om inte Stockholms Lokaltrafik löser problemen på ett tillfredsställande sätt?

Anf. 79 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Beslutet beträffande inrikesflygets flyttning till Arlanda togs för två år sedan. Jag tycker nog också att det är viktigt att klara ut de åtgärder som är nödvändiga för att, på ett sätt som är tillfredsställande för resenärerna, sköta transporter till Arlanda och hanteringen där.

Jag är ändå litet förvånad; det har ju funnits förutsättningar att ta initiativ till vissa åtgärder redan tidigare. Vilken majoritet som stått bakom riksdagens beslut kan inte rimligen vara avgörande för huruvida det arbete som riksdagen beställer skall utföras.

Exempelvis den åtgärd som jag nämnde i mitt svar om att förbättra sträckan mellan Tureberg och Märsta har det funnits möjligheter att snabba på, om man hade varit intresserad av att se till att det satsades pengar på detta. Om jag inte minns fel är läget nu det att vi hamnar någon gång i augusti innan projektet över huvud taget kan sättas i gång.

Jag har under dessa sex månader försökt lägga ned jobb på att se till att vi skall leva upp till de krav som har ställts, men jag vill nog efterlysa intresset från tiden innan det blev en socialdemokratisk regeringen.

Så till frågorna.

Terminallokalerna på Vasagatan är ombyggda genom SAS försorg. Vidare görs en förlängning av uppställningsfilen, gångbanan breddas, och ett väderskydd av ny typ med väggar och tak av specialglas sätts upp. Kostnaderna för detta bedöms till 2 milj. kr. Det hela skall vara färdigt hösten 1983.

Jag har haft överläggningar med den samrådsgrupp som jag nämnde i mitt svar och som leds av länsstyrelsen. Tillsammans har vi på punkt efter punkt gått igenom vilka åtgärder som vidtagits, liksom också vilka åtgärder som ytterligare kan behöva göras. De överläggningarna fortsätter.

Det är riktigt att flygbolagen vill ha ett effektivare, sammanhängande väderskydd. Det skulle betyda en merkostnad på ca 3 milj. kr. Det har anmälts till mig att överläggningar beträffande detta fortsätter. Givetvis har det att göra med komfort, som är nödvändig och värdefull. Men detta kan, så vitt jag förstår, inte på något sätt påverka hur snabbt man kan ta sig ut till Arlanda från Vasagatan.

*Om förbättrade
marktransporter
till Arlanda*

I anslutning till den här terminalen kommer man också att förbättra informationen. SL kommer inom kort att till flygbolagen överlämna ett förslag om hur informationen till trafikanterna skall utformas. Det gäller information om nästa bussavgång, det aktuella hållplatsläget osv. I de överläggningar som jag haft med flygbolagen framkom det att man, utifrån vad man redan visste, var nöjd med den hanteringen.

Beträffande biljett- och bagagehanteringen – som Wiggo Komstedt också tog upp – har det varit överläggningar mellan SL, SAS och luftfartsverket beträffande försäljningen. Man har kommit överens om att SAS och luftfartsverket mot provision skall försälja SL-biljetter på Vasagatan, Haga södra och Arlanda, och viss försäljning på resebyråer och flygplatser ute i landet skall också kunna förekomma. Men självfallet kommer bussförarna även fortsättningsvis att sälja biljetter.

Man har studerat förutsättningar när det gäller incheckningen och omhändertagandet av bagage. Det har visat sig måhända vara ett litet mer svårlöst tekniskt problem. Vissa förbättringar har man kunnat åstadkomma, men man undersöker fortfarande möjligheten att göra ytterligare förbättringar, förenklingar och tidsvinster för passagerarna när det gäller bagaget.

Beträffande förbättrad framkomlighet är det riktigt att det har funnits förslag om vissa åtgärder. Kostnadsmässigt har de belöpt sig till dryga 9 milj. kr. Det har frågats vilka åtgärder som nu görs. Vid Norrtull, på Norra Stationsgatan och S:t Eriksgatan gäller det reserverade körfält, gatuarbeten, parkeringsprogram, tidigare grönt ljus osv. Det är de åtgärder man kommer att genomföra. I en överläggning som jag deltog i fanns det ytterligare två förslag, om vilka diskussionerna skulle fortsätta. Flygbolagen var intresserade av en samordning av sträckan Torsgatan–Lokstallsgatan med S:t Eriksplan liksom också en samordning vid Vanadisplan av S:t Eriksgatan och Norra Stationsgatan.

Om man genomför dessa åtgärder blir det fråga om en tidsvinst på ca 1 minut. Det är klart att 1 minut betyder en hel del på den här sträckan. Kostnaderna blir ca 300 000 kr.

Det är ingalunda så att de här diskussionerna har slutförts; man är överens om att fortsätta dem. Man avser ändock, vilket jag tycker att man naturligtvis har all rätt att göra, att undersöka på vilket sätt dessa åtgärder skulle kunna påverka den övriga kollektivtrafiken i Stockholm negativt. Det är sådana värderingar som kommer in i bedömningarna. Ca 20 % av bussarna till Arlanda skulle genom de här åtgärderna kunna uppnå en tidsvinst – det är i genomsnitt fråga om ca 10 sekunder.

När det gäller busstyp har 16 ledbussar beställts. Det kommer att innebära att vagnparken för sträckan Stockholm–Arlanda kommer att bestå av 53 bussar, inkl. reservvagnar. I den samarbetsgrupp jag talat om tidigare har man provat bussarna av den nya typen och bedömt dem fylla den uppgift man hade tänkt sig. Flygbolagen menar att man redan i ingångsskedet skulle ha fler av de nya bussarna. Jag vet inte, men att döma av den diskussion jag hade med dessa företrädare är det möjligt att man i de fortsatta överläggningarna

Fredagen den
29 april 1983

*Om förbättrade
marktransporter
till Arlanda*

kan komma fram till en lösning även i det avseendet.

Den genomgång som jag hade beträffande trafikeringen visar att körtiden för sträckan Stockholms city–Arlanda skulle kunna sänkas med 5 minuter från nuvarande 45 minuter. Vid överläggningarna framhölls också av företrädarna för flygbolagen att de tyckte att man skulle sträva efter att få ned körtiden med ytterligare 5 minuter. Även om det förefaller mig litet svårt, är det möjligt att de åtgärder som man fortfarande vill ha på den här vägsträckan, och som man skall fortsätta diskutera, kan innebära en tidsvinst, dock maximalt en och en halv minut. Jag har svårt att föreställa mig att man skulle kunna klara också de återstående fem minuterna. Men med åtgärder både på Vasagatan och vid terminalen på Arlanda är jag övertygad om – med utgångspunkt i de överläggningar som ägde rum – att man kommer att göra vad man kan för att leva upp till målsättningen att förkorta restiden.

Anf. 80 CLAES ELMSTEDT (c):

Herr talman! Det är just sådant som tidsvinster som har gjort att jag tagit upp den här frågan. Jag tyckte – och tycker fortfarande – att man gjorde ett mycket stort nummer av den tidsvinst som skulle göras. Man rörde sig med ganska höga tal och ville, under debattens gång då den här frågan var aktuell, t. o. m. göra gällande att det inte skulle bli någon större skillnad i restid för passagerarna när inrikesflyget flyttar från Bromma till Arlanda – med alla de fina anordningar som skulle göras!

Jag har aldrig ett ögonblick trott på den argumenteringen, och jag har dragit slutsatsen av det. Jag förstår att det var litet ironi i kommunikationsministerns tal om en vinst på en minut. Jag håller med om det, och jag ser lika ironiskt på det hela. Det är löjligt att tala om tidsvinster på en eller två minuter på en resa på ca 4 mil.

Det är klart att det finns människor som tycker att de har så bråttom och så mycket att göra att en vinst när det gäller restiden på en à två minuter på en sådan sträcka har betydelse – men så är det naturligtvis inte.

Låt mig något kommentera det som kommunikationsministern sade att han var förvånad över.

För det första tillhörde det inte det enklaste att få dem som är inblandade i detta att stå för sina kostnadsandelar. Man fick mer eller mindre dra ur Stockholms läns landsting dess andel av investeringskostnaden på Arlanda – och det var stora summor det handlade om! Så småningom gick det.

För det andra: När det gällde AMS-pengar för att rusta upp vägen från Haga ut till Arlanda har riksdagen sagt – på regeringens förslag – att det tillhör den regionala planeringen, dvs. att det i första hand ligger i länets intresse att se till att anslå medel som behövs för att rusta upp vägen.

Jag tycker att det är logiskt. Det var ju landstinget och kommunen som hela tiden drev kampanjen och anförde att det var angeläget att flytta ut flygtrafiken till Arlanda. Sedan noterar jag naturligtvis att det i det senaste paketet, som kom efter det att interpellationen var väckt, anslås pengar till vägen. Det är bra att detta åtgärdas, att framkomligheten blir bättre osv.,

men det är inte där en eventuell tidsvinst är att göra, utan det är inne i city problemen finns. I juli 1982 kom Stockholms kommuns framställning om 9–10 miljoner. Kommunen fick omedelbart besked om att staten inte var beredd att betala. Därefter har det inte hänt särskilt mycket – alltså sedan juli 1982.

Det finns ingen anledning att diskutera några data här. Vi är säkert överens om att vi måste göra bästa möjliga av det beslut som är fattat. Det gäller alltså att få det hela i gång så fort som möjligt.

Jag drar slutsatsen att det inte är möjligt att minska restiden inne i Stockholm särskilt mycket med mindre än att man lamslår all annan trafik med Arlandabussarna. De kommer att öka i antal när ytterligare 1,3–1,4 miljoner passagerare om året skall färdas med dem. Jag drar således slutsatsen att det inte blir någon tidsvinst att tala om. Det har jag sagt hela tiden, och det har irriterat mig litet att man har försökt sprida uppfattningen att detta skulle vara möjligt. Jag vill inte påstå att den nuvarande kommunikationsministern har deltagit i den verksamheten, men det finns åtskilliga andra som har gjort det. Och ju förr man kan sticka hål på den myten desto bättre. Passagerarna kommer i sinom tid ändå att få erfara detta.

Sedan är det självklart att man måste sätta in ett antal nya bussar, när trafiken ökar på det sätt den kommer att göra. Det är också nödvändigt att förbättra terminaler, incheckning osv. Men jag talar hela tiden om restiden, eftersom det gjordes ett mycket stort nummer av den – det användes som ett av huvudargumenten när beslutet fattades. Jag konstaterar alltså, på grundval av den beskrivning som kommunikationsministern nu gör, att någon nämnvärd tidsvinst inte kan göras. Det är bra att det har blivit sagt.

Anf. 81 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Curt Boström valde att uppehålla sig en bra stund vid vad som kunde ha skett före hans tid som kommunikationsminister. Det är möjligt att det förekommit försummelser även då. Men att jag nu tagit upp saken till diskussion beror på att det trots allt var socialdemokraterna i riksdagen som hårt drev frågan om utflyttning. Med stöd av vpk och några få överhoppare från andra partier i Stockholm kunde man – i stor strid – genomdriva beslutet om utflyttningen.

Man skulle kunna tänka sig att det vore enklare att klara det nu, eftersom vi nu har samma politiska parti vid makten såväl i Stockholms kommun och landstinget som i regeringen. Det är därför jag tycker att samordningen skulle kunna vara litet bättre.

Kommunikationsministern pekar på att åtgärderna på vägen från Haga-terminalen ut till Arlanda och de pengar som nu har skjutits till säkerligen är välkomna. Men jag som varit passagerare varje vecka under riksdagssessionen i tretton år tycker faktiskt – och det är många som delar den uppfattningen – att man kanske kunde spara på räcken o. d. för att i stället få till stånd de förbättringar som jag har tagit upp i min interpellation. Det ena

*Om förbättrade
marktransporter
till Arlanda*

Fredagen den
29 april 1983

*Om förbättrade
marktransporter
till Arlanda*

utesluter inte det andra, men vi kanske ändå, med knapphetens kalla stjärna över oss, skulle ha skäl att prioritera om.

Kommunikationsministern återopade sedan de överläggningar och förhandlingar som förs när det gäller biljettförsäljningen och bagagehanteringen, men vi får bara veta att de pågår och inte om det kommer att bli några förbättringar.

Flygbolagen vill ha ett bättre vindskydd. säger kommunikationsministern. Ja, det vill de ha, och jag förstår dem. Eftersom man satsar på bättre förhållanden för passagerarna är det rimligt att man också vill få sina passagerare transporterade till Arlanda under bättre förhållanden än de som i dag råder.

Jag kommer så till de 16 nya bussar som har inköpts. Man har alltså köpt 16 nya bussar, men såvitt jag förstår och vet är de av samma slängkaruselltyp som de andra ledbussarna. Varför inte i stället skaffa hoggivagnar på 14 meter, som man kan göra komfortabla? Bakskeppet på en ledbuss är säkert bra – det sväljer många passagerare. Men det är inte speciellt komfortabelt för dem som åker.

Kommunikationsministern sade nu att tidsvinsten blir en minut. Det är möjligt att man, när man fattade beslutet, hade en vanföreställning om att det skulle bli mycket mer. Men det går aldrig att komma ifrån att detta var ett av argumenten. Man sade att kommunikationerna skulle förbättras så att det skulle gå så fort och enkelt att ta sig till Arlanda att det nästan inte skulle bli någon skillnad i tid mellan att åka till Bromma i dag och att åka till Arlanda framöver. I riksdagsbehandlingen nämndes ingenting om alla de synpunkter som i dag anförs till försvar för att detta inte går att genomföra. Och vad jag är ute efter är att riksdagens beslut skall genomföras.

Så till förbättringarna i innerstaden. Jag har följt massmediediskussionen, och jag tror att jag har uppfattat den rätt. Stockholms kommun säger: Vi har inga pengar. Då menar jag att Stockholms kommun måste få veta om kommunikationsministern har pengar till dessa åtgärder. Jag håller med om att kommunen borde kunna satsa dem. Enligt många stockholmare var det så besvärligt att ha flygtrafiken på Bromma – det var en sanitär olägenhet – att man till varje pris ville ha ut den till Arlanda. Då borde det här egentligen bara vara fickpengar.

Men om nu Stockholms kommun säger att man inte har pengar till detta måste kommunikationsministern gripa in och antingen på något sätt ålägga Stockholms kommun att göra sina insatser eller också plocka fram de pengar som behövs för att insatserna skall komma till stånd på annat sätt.

Kommunikationsministern nämnde inte något om personalens situation. Jag tycker att det är litet ledsamt, därför att jag vet att de anställda vid olika tillfällen har skrivit till landstingsrådet Bosse Ringholm utan att få svar. Personalen har efterlyst svar och vid olika tillfällen påtalat att man inte fått något besked.

Jag vet också att Transportarbetareförbundet har skrivit till kommunikationsministern. Inte heller förbundet har ännu fått några konkreta besked. Jag tycker, som sagt, att det är ledsamt. De anställda har ju inte bett att få bli

förflyttade till Arlanda. Riksdagen har fattat det beslutet. Då tycker jag att vi har ett visst ansvar för de anställda på Bromma flygplats.

Det skulle vara intressant om kommunikationsministern i dag ändå kunde ge någon ledtråd till hur han ställer sig till denna fråga. Jag åberopar vad jag sagt bl. a. om att länstrafiken i Uppsala tydligen bättre ser till sina kunder. Man kunde ju från annat håll gå in och få koncession. I dag har vi inte någonting att sätta emot, med den koncession som SL har.

Anf. 82 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! När det gäller tidsvinsten på resan ut till Arlanda skulle jag vilja säga följande. Jag har också liksom Wiggo Komstedt personlig erfarenhet av resan mellan Arlanda och Centralen resp. Centralen och Arlanda.

Det som jag har upplevt som rätt irriterande har inte så mycket varit förhållandena sedan man väl har kommit på bussen – om bussresan har tagit 43, 44 eller 45 minuter. Jag har aldrig märkt om det har skilt några minuter på bussresan.

Jag har nog snarare haft en känsla av att irritationen har kommit när man har väntat på att få ut sitt bagage. En del har bara handbagage och har kommit till bussen. Man har satt sig i bussen och man har kunnat få sitta där upp till 20 minuter. Det är då irritationen har uppstått. Denna irritation har naturligtvis följt med passagerarna in till centrala staden. Då har man inte haft så förfärligt stort resonemang om var man egentligen skulle behöva vidta åtgärder.

Nu vet jag, sedan jag tagit upp denna fråga med parterna, att de kommer att studera alla olika delar av problemet. Det besked jag fick var följande. Om man jämför väntetid, incheckning och körtid ser man att skillnaden mellan Bromma och Arlanda – med de förändringar som kan genomföras på olika håll och kanter – blir ungefär 10 minuter när man gott och väl kommer fram till slutet av resan. Denna tidsmarginal tycker jag inte är speciellt allvarlig.

Jag ser att Claes Elmstedt, som har praktisk erfarenhet av resan mellan Stockholms central och Bromma flygplats, skakar på huvudet. Jag vet inte – jag håller aldrig så förfärligt noga reda på om det tar 10 eller 15 minuter mer. Jag försöker vara ute i tid, och då går det väldigt bra.

Jag måste säga till Wiggo Komstedt att han för ett rätt märkligt resonemang: Eftersom det var socialdemokraterna som drev frågan i riksdagen och tillsammans med andra stod för en majoritet för detta beslut, är det socialdemokraterna som försöker driva igenom det. Jag kan hålla med om att det är lättsammare därför att vi har samordningen, därför att vi i dag har en politisk konstellation hos de berörda parterna. Men man har väl rätt att ställa krav fastän det var socialdemokrater som stod för arbetet i riksdagen. Oavsett vilket parti som har regeringsmakten måste regeringen i rimlighetens namn rätta sig efter de beslut som fattas och arbeta utifrån de förutsättningar som riksdagen lägger fast i dessa sammanhang. Sedan vi tillträdde har vi lagt ned en hel del arbete på detta, t. ex. i de aktuella

Fredagen den
29 april 1983

*Om förbättrade
marktransporter
till Arlanda*

överläggningarna, och det fortsätter vi med. Parterna i samrådsgruppen har sagt till mig – och det har jag all anledning att tro på – att de fortsätter sitt arbete beträffande de förändringar som kan ske när det gäller restiden och uppställningen på Vasagatan. Jag försökte inte komma undan frågan, Wiggo Komstedt, utan det var andra skäl som gjorde att jag inte hann ta med detta.

När det gäller de anställdas resor har jag också ställt frågan på vilket sätt detta fortsättningsvis skall kunna hanteras. Det är inte mer än en vecka sedan man gav besked om att vi skall fortsätta med de här överläggningarna mellan flygbolaget och landstinget eller SL. Jag vet inte om man har kommit fram till något resultat i den frågan. Det har heller aldrig över huvud taget framförts någon önskan om att regeringen på något sätt skulle vara moraliskt stöd vid de överläggningar som har förevarit eller att vi skulle inta någon form av medlarroll.

Stockholms kommun, säger Wiggo Komstedt, har tydligen inte pengar för att genomföra dessa åtgärder.

Enligt Wiggo Komstedts mening skulle det då finnas två alternativ. Det ena skulle vara att staten går in med de pengar som Stockholms kommun anser sig sakna. Jag kan säga att det aldrig kan bli fråga om något sådant. Det andra skulle vara att beordra kommunen att vidta åtgärderna. Men, Wiggo Komstedt, de åtgärder det är fråga om är de två åtgärder som flygbolagen har sagt att de anser att man skall vidta för att få en tidsvinst, som i medeltal rör sig om ca 20 sekunder. 20 % av bussarna skulle kunna tillgodogöra sig denna tidsvinst.

Från parterna har sagts att man skall fortsätta att diskutera detta och samtidigt se på vilket sätt det kan störa den kollektivtrafik som i övrigt också måste använda den här leden.

Det är ingen tvekan om att det är bråttom med att komma till ett resultat. De åtgärder som man i dag är överens om kommer att vara klara när trafiken definitivt övergår till Arlanda. Jag kan gott och väl hålla med om att de åtgärder som återstår är nödvändiga – ur komfortsynpunkt när det gäller terminalbyggnaden liksom även förkortningen av restiden genom förändringen av trafiken mellan Vasagatan och Norrtull. Jag har ansett att det bör finnas en rimlig chans till diskussion av de problemen när det gäller den här trafiken. Värre än så anser jag inte att det är.

Anf. 83 CLAES ELMSTEDT (c):

Herr talman! Först vill jag slå fast en sak. Det är självfallet så, att om riksdagen fattar ett beslut skall det effektueras oavsett vilka som sitter i regeringen. Där delar jag helt kommunikationsministerns synpunkter. Att resonera på ett annat sätt är naturligtvis helt galet.

Jag vill också göra gällande att beslutet har effektuerats. I ett av mina inlägg har jag försökt att beskriva det. Det var inget enkelt beslut, eftersom det var så många inblandade – somliga mycket motsträviga, andra mindre. Det senaste som inträffade var beskedet från Stockholms kommun, som inte var beredd att betala det man tidigare i brev till trafikutskottet hade utlovat.

Man har tydligen kommit fram till att man vill satsa betydligt mindre och hålla en helt annan ambitionsnivå än vad man förutskickade från början. Detta är alltså sanningen. Sedan är det naturligtvis så, att man när det gäller tidsvinster alltid kan föra en diskussion där man kan räkna in allt möjligt. Det är helt klart när det ser ut som i dag och trafiken från Bromma och in till Stockholm är spridd på flera olika kommunikationssystem.

Det är en liten del av Brommas resenärer som åker med flygbussen. De flesta åker taxi eller egen bil. Detta gör att restiden för dem som inte behöver vänta på andra resenärer är mycket kort när det gäller Bromma. Den kommer att bli betydligt längre när det gäller Arlanda. Det har jag sagt hela tiden, och många med mig, och jag tycker att jag har fått det fastlagt av kommunikationsministerns inlägg i dag.

Vad jag har varit ute efter är att det under resans gång har varit vilseledande, i vissa fall mycket vilseledande, när man i diskussionen har använt restidsförkortningen som ett av de tyngre argumenten för att få hela verksamheten flyttad från Bromma till Arlanda.

Men det får ju inte hindra att Stockholms kommun, som är ansvarig för trafiken inne i Stockholms city, gör allt vad som över huvud taget går att göra, utan att låta det gå ut över andra resenärer i Stockholms city. Man får se till att det blir en så smidig anpassning som möjligt. Då kan det hända att det finns också andra lösningar, flera startplatser osv. – det lägger inte jag mig i. Huvudsaken är att det kan ordnas på ett bättre sätt än vad det nu tycks vara fråga om.

Anf. 84 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Också jag vill instämma i att det inte spelar någon roll vilken regering vi har – den skall fullfölja riksdagens beslut. Jag tror faktiskt att jag sade i mitt första inlägg, att det inte spelar någon roll vilken regering som har försummat detta. Jag konstaterade bara vilken situation vi befinner oss i just nu – och nu är det Curt Boström som har ansvaret – och att tiden är knapp.

Men det är kanske ändå så att den socialdemokratiska kommunikationsministern har ett minst lika stort ansvar, därför att det var socialdemokraterna som drev frågan om utflyttningen så hårt i riksdagen.

Jag delar också kommunikationsministerns uppfattning när det gäller busstrafiken. Jag har heller aldrig på något sätt anført att tiden var så betydelsefull – om det var 45 eller 44 minuter. Men vi kommer aldrig ifrån att i riksdagsdebatten framstod det som ett tungt argument – hur bra det skulle bli, hur restiderna skulle förkortas. Man behöver bara gå till riksdagens protokoll för att se detta. Inte minst de socialdemokratiska företrädarna i trafikutskottet drev denna linje mycket hårt. Jag tycker också att bagagehanteringen är betydligt viktigare, liksom väntetiden när det står 100 människor i kö under bar himmel på Arlanda för att komma in i en buss, i stället för att kunna köpa biljett i förväg, väntetiden när man väl är inne i bussen och allt sådant, som kommunikationsministern framhöll.

Kommunikationsministern verkar optimistisk och säger att man skall

Fredagen den
29 april 1983

*Om förbättrade
marktransporter
till Arlanda*

kunna ta upp de här bitarna. Men det pågår ju diskussioner. Jag måste ställa frågan: Kan jag tolka mina intryck i dag så att kommunikationsministern har gett ett löfte, att när man flyttar ut till Arlanda skall allt detta vara löst? I så fall känner jag mig nöjd, då har vi nått vårt mål med den här diskussionen.

Det är givet att Stockholms kommun borde ha ett ansvar. Men tänk om den inte tar detta ansvar. Jag återoppar ännu en gång det som trafikutskottet skrev och majoriteten i riksdagen antog, nämligen att det ankom på regeringen att uppmärksamt följa utvecklingen och ta initiativ, om landsting och kommun inte fullföljde vad vi hade beslutat. Det är ändå 14 trafikljus på väg ut till Hagaterminalen. Jag tror att den tekniska utvecklingen är sådan att det skulle gå att vinna ganska mycket i tid om man förbättrade detta.

Sedan konstaterar jag än en gång att kommunikationsministern glider förbi ännu en stor bit, nämligen personaltransporterna. Jag tror inte att vi får den där tvåmiljarderssatsningen på järnväg inom den närmaste tioårsperioden, och då är det viktigt att man har bra kommunikationer bussledes.

Jag kommer tillbaka till min fråga än en gång – även om det verkar tjatigt – för jag tycker faktiskt att jag inte har fått något tillfredsställande svar: Är kommunikationsministern beredd att ta upp denna fråga och ta tag i den, eftersom den bollas fram och tillbaka? Jag har tagit del av ett brev från chefen, Bosse Ringholm, till personalorganisationerna, i vilket han flyr undan och säger att det där skall flygbolagen sköta. Jag kan inte inse att de skall sköta detta, när SL har koncession. Är kommunikationsministern beredd att i händelse av avslag från länsstyrelsen och överklagande till regeringen i stället ge flygbolagen koncession på linjen?

Anf. 85 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Jag är också väl medveten om den diskussion om restiden som pågick i samband med att riksdagen dels vid några tillfällen debatterade, dels slutligen tog ett beslut beträffande flyttningen av inrikesflyget från Bromma till Arlanda. Men det är fel att säga att restidens längd var en avgörande synpunkt – det var inte det som var skälet till flyttningen. Men det återopades att det fanns förutsättningar för att förkorta restiden och den tid som sammantaget åtgår för de resande.

Jag kan nu bara säga följande. Alla berörda parter har till mig framfört att man till dess att flyttningen är genomförd skall kunna klara allt, så när som på de punkter som jag vid tvenne tidigare tillfällen har redogjort för. Det gäller bl. a. resande mellan Vasagatan och Hagaterminalen, där det är fråga om den korta tidsvinst som jag har pekat på. Man fortsätter överläggningarna om terminalen på Vasagatan, som enligt flygbolagens mening skulle öka komforten.

Man har alltså till mig anmält att man skall fortsätta att överlägga om denna fråga. Man har, det kan jag försäkra, fört dessa överläggningar i en sådan anda att det inte kan sägas att man på något sätt har velat glida undan frågorna, utan man är definitivt på det klara med att man skall försöka lösa dessa två frågor.

Fredagen den
29 april 1983

*Om förbättrade
marktransporter
till Arlanda*

Vi har gjort en insats beträffande räcke och belysning på vägen ut till Arlanda. Ur trafiksäkerhetssynpunkt betyder belysning och räcke på vägen mellan Tureberg och Märsta åtskilligt. Jag har talat med bussförare och taxiförare som just har pekat på vad detta kan betyda ur trafiksäkerhetssynpunkt. En ökad trafiksäkerhet ger också dem som har att sköta denna trafik möjlighet att hålla en jämnare fart. Så visst måste det väl ha betydelse också från tidssynpunkt.

Man har, Wiggo Komstedt, varit överens om utformningen av bussarna. Jag vet att Wiggo Komstedt är skickligare än jag på detta område, men man har varit överens om den utformning som nu är bestämd. Jag har inte haft någon anledning att ifrågasätta att det inte är den rätta typen för denna transport.

När det slutligen gäller personaltransporterna har jag bara att även här hänvisa till att berörda parter i de resonemang som fördes för en vecka sedan anmälde att överläggningarna skall fortsätta. Vad vi skall göra om man inte lyckas vill jag inte, Wiggo Komstedt, ge mig in i något resonemang om i dag. Framkomstvägarna kan naturligtvis alltid diskuteras, men låt oss först konstatera huruvida man når ett resultat i detta avseende. Man har till mig anmält att man fortsätter dessa överläggningar. Vi får se vad de leder till.

Anf. 86 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Kommunikationsministern säger att det inte var tidsåtgången som var avgörande för utflyttningen från Bromma. Låt mig ändå erinra kommunikationsministern om att vad vi har diskuterat i dag, om tidsåtgång och förbättringar av trafiken på olika sätt, sammantaget var det som var avgörande för de socialdemokrater som var mycket tveksamma men som i allra sista stund ändå följde partilinjen. Curt Boström, som var i riksdagen vid det tillfället, vet lika väl som jag att det faktiskt var detta som var anledningen. Det får inte vara så att man bluffar i fråga om beslutsriktningen.

När det gäller bussarnas utförande är det på det sättet, kommunikationsministern, att anledningen till att man köpte dessa bussar var att det inte fanns några andra att tillgå. När de inblandade parterna i Stockholm äntligen kom loss fanns det ingenting annat att upphandla än dessa ledbussar. Det kanske hade blivit litet bättre om man hade skyndat på. Det är anledningen till att jag tycker att vi inte skall missa allt i detta sammanhang.

Jag tycker ändå att kommunikationsministern är en aning nonchalant mot de 8 000 anställda ute på Arlanda, när han hänvisar till att överläggningar pågår. Det besked som de anställda hitintills har fått från det ansvariga landstingsrådet är att man anser att det inte är deras bekymmer – det är inte de som skall klara detta problem. De anställda kastas mellan flygbolagen, som inte tycker att det är deras bekymmer; det tycker inte jag heller. De anställda har inte bett om att få bli utflyttade. Genom att SL inte kan tillåta resor på sitt kort blir det en hög kostnad per månad.

Därför tycker jag att kommunikationsministern hellre skulle säga att han är beredd att ta tag i detta, även om det är SL:s bord av det skälet att SL har

Fredagen den
29 april 1983

*Om förbättrade
marktransporter
till Arlanda*

koncession. Vi kan inte gå in och göra någonting annat. Även om andra skulle vilja köra – och skulle köra billigare och turtätare – får de inte göra det, och då går det inte att klara detta. Det är litet synd att vi inte får något besked. Jag vet att det finns folk som så sent som i går inte hade fått något besked. Det sägs också att det inte heller pågår några förhandlingar. Det är bara ett bollande fram och tillbaka.

När det slutligen gäller de övriga punkterna, tolkar jag det så att kommunikationsministern i dag har gett ett löfte om att hela denna fråga skall vara löst till hösten, när man flyttar ut till Arlanda. Jag tror att kommunikationsministern står för det, och jag avser att komma tillbaka om så inte är fallet.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1982/83:175 Bildandet av ett utvecklingsbolag vid statens väg- och trafikinstitut

17 § Anmäldes och bordlades

Motion

1982/83:2414 av *Jan-Eric Virgin* och *Bertil Danielsson*

Reglering av priserna på fisk, m. m. (prop. 1982/83:171)

18 § Anmäldes och bordlades

Finansutskottets betänkanden

1982/83:38 Riksbankens förvaltning år 1982 samt disposition av riksbankens vinst (redog. 1982/83:14 och förs. 1982/83:15)

1982/83:39 Anslag för budgetåret 1983/84 till Finansdepartementet (prop. 1982/83:110 delvis)

1982/83:40 Anslag för budgetåret 1983/84 till Civildepartementet (prop. 1982/83:110 delvis)

1982/83:41 Fortsatt valutareglering (prop. 1982/83:121)

1982/83:42 Tilläggsbudget III inom finansdepartementets verksamhetsområde (prop. 1982/83:125 delvis)

Lagutskottets betänkande

1982/83:37 Ändring i trafikskadelagen (prop. 1982/83:107)

Utrikesutskottets betänkande

1982/83:20 Internationellt utvecklingssamarbete m. m. (prop. 1982/83:100 delvis)

Utbildningsutskottets betänkande

1982/83:24 Anslag till utbildning för tekniska yrken (prop. 1982/83:100 delvis och 1982/83:120 delvis)

19 § Meddelande om interpellationer

Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 29 april

1982/83:134 av *Rune Gustavsson* (c) till statsrådet Ingvar Carlsson om innebörden av begreppet frihet i visst uttalande:

”Tbland – ja ofta – har vi misslyckats med att ge en bild av vad vi menar med frihet. Låt oss därför slå fast, en gång för alla, att när vi talar om frihet menar vi också individuell frihet. Frihet att pröva och söka, frihet att förkovra sig, frihet att finna den egna lyckan. Men däremot inte frihet att utnyttja andra människor, att använda sin styrka mot de svaga, att söka sin egen undergång i missbruk och förnedring.”

Det här citatet är hämtat från statsrådet Ingvar Carlssons frihetstal i Göteborg.

Med anledning av detta vill jag ställa följande frågor till statsrådet Ingvar Carlsson:

1. Innebär Ingvar Carlssons frihetsparoll reell frihet för småbarnsföräldrarna att själva välja barnomsorgsform?
2. Innebär Ingvar Carlssons frihetsparoll att socialdemokraterna är beredda tillerkänna kommunerna frihet att pröva nya, mindre traditionella former för barnomsorgen med likartat stöd för att anpassa barnomsorgen efter kommunernas behov, förutsättningar och struktur och föräldrarnas önskemål?
3. Innebär Ingvar Carlssons frihetsparoll att socialdemokraterna nu är beredda att överge sitt hårdnackade motstånd mot utbyggnad av vårdnadsersättningen och därmed erkänna och värdera arbetet med små barn i hemmet som en samhällsnyttig arbetsinsats?

1982/83:135 av *Margareta Palmqvist* (s) till bostadsministern om förbättring av de handikappades bostadsmiljö m. m.:

Regeringen har i en skrivelse redovisat överväganden med anledning av förslag till handlingsprogram i handikappfrågor som beredningsgruppen för internationella handikappåret 1981 har utarbetat. I skrivelsen framhåller regeringen att ”arbetet måste utgå från att handikapp är brister i miljö och verksamhet”.

Man är väl medveten om de handikappades svåra situation och pekar på att det är väl känt att handikappade i praktiskt taget alla avseenden generellt sett har sämre levnadsförhållanden än befolkningen i sin helhet. Handikappade

Fredagen den
29 april 1983

*Meddelande om
interpellationer*

har sämre hälsa och är större konsumenter av sjukvård. De är oftare arbetslösa. De har lägre utbildning och sämre ekonomi. De är mindre aktiva i fråga om kultur och nöjesliv, och de är oftare socialt isolerade.

De handikappades bostadssituation skiljer sig också från genomsnittets.

Ser man till hela befolkningen i landet, finner man att 94 % bor i moderna bostäder, medan 90 % av alla rörelsehindrade och endast 75 % av rörelsehindrade förtidspensionärer bor modernt.

Bland ålderspensionärerna bor 81 % modernt, medan endast 68 % av de rörelsehindrade ålderspensionärerna bor modernt.

Uppgifterna avser personer som inte stadigvarande bor på institutioner.

Den befolkningsgrupp som är äldre än 65 år utgörs av i dag 1,3 miljoner människor, men gruppen kommer att öka med 15 000 personer per år under perioden 1975–1990. Andelen rörelsehindrade av denna befolkningsgrupp beräknas vara 20 %, vilket betyder att antalet rörelsehindrade årligen kommer att öka med 3 000 personer under samma tidsperiod.

Dessutom finns det människor som av olika skäl "bor kvar" på sjukhus fastän de egentligen skulle kunna klara av att bo på ett annat sätt, vilket dock i många fall skulle kräva särskilda arrangemang beträffande boendet. Om detta kunde ordnas, skulle många som väntar på sjukhusvård snabbare få vård.

Av landets ca 2 miljoner lägenheter i flerbostadshus är ungefär hälften belägna i hus som har minst tre våningar och som saknar hiss. Därav återfinns 800 000 lägenheter i trevåningshus utan hiss.

Av de trevåningshus som byggdes om under åren 1975–1981 hade knappt 2 % hiss före ombyggnaden. Andelen hus med hiss hade efter ombyggnaden stigit till drygt 5 %. Under de senaste åren har antalet hissinstallationer ökat. I fråga om de hus som byggdes om åren 1980 och 1981 fanns det efter ombyggnaden hiss i 10 % av trevåningshusen, 40 % av fyrvåningshusen och nästan 90 % av femvåningshusen. Under år 1981 försågs totalt 120 hus med hiss.

Det återstår dock att tillgodose behovet av en god tillgänglighet i resten av det befintliga bostadsbeståndet genom ombyggnad av främst tre- och fyrvåningshus. Där saknas oftast hiss. Att installera hiss är både den viktigaste och som regel den dyraste åtgärden när det gäller att åstadkomma en god tillgänglighet.

Bostadssaneringslagen tillkom i början av 1970-talet med avsikten att kommuner och hyresgäster skulle få möjlighet att tvinga fastighetsägare att utföra förbättringar i lägenheter där standarden var undermålig. Man fick möjlighet att kräva en viss lägsta godtagbar standard. Däri ingick dock inte att tillgänglighetskraven skulle tillgodoses. Den upprustning och förändring som skett inom bostadsbeståndet sedan lagen tillkom har lett till att endast en mindre del av våra bostäder inte uppfyller kraven på lägsta godtagbara standard.

Det är dock fastighetsägarna som i stor utsträckning själva har kunnat

avgöra var och i vilken omfattning ombyggnad eller begränsade underhålls-
åtgärder skall komma till stånd.

I vissa fall har detta lett till att man har fått en onödigt omfattande och
alltför dyr ombyggnad eller att icke önskvärda rivningar har gjorts, medan
man i andra fall avstått från önskvärda förbättringar och nödvändigt
underhåll.

Kommunerna har endast haft begränsade möjligheter att styra verksam-
heten för att främja önskvärda sociala förändringar.

Så har man t. ex. inte kunnat förhindra att det ibland lett till en ökad
segregation eller till att möjligheterna har minskat för vissa hyresgäster att bo
kvar. Bostädernas tillgänglighet har dessutom förbättrats i alltför långsam
takt.

Med hänsyn till dels de förändringar som skett och som kommer att ske
beträffande hushållssammansättning och åldersstruktur, dels det ökande
behovet av att kunna tillgodose kraven på vård och omsorg i boendemiljön
behöver vi gå längre i upprustningskraven. Det finns därvidlag ett stort behov
av att få till stånd förbättringar av såväl den yttre miljön som boendeförhål-
landena i olika bostadsområden. Behovet av en planering områdesvis inom
kommunerna ter sig därför alltmer angeläget, inte minst för att man på bästa
möjliga sätt skall kunna åstadkomma en tillfredsställande tillgänglighet för
handikappade. Detta leder till att behovet av en omprövning av gällande
ombyggnadsregler framstår som synnerligen angeläget.

Sedan några år har man på olika sätt sökt finna nya former för att stimulera
en stadsförnyelse. Målet för denna verksamhet bör vara att tillgodose
eftersatta och nya behov och att möjliggöra önskvärda sociala förändringar.
Genom stadsförnyelsen skall man dessutom skydda och underhålla ett
fastighetsbestånd, som representerar mycket stora värden. Denna verksam-
het ger också sysselsättning åt många människor.

Det är mot denna bakgrund tillfredsställande att kunna notera att
regeringen aviserat ett särskilt program för reparationer samt om- och
tillbyggnader. I förberedelsearbetet för detta program ingår ett uppdrag åt
statens planverk att utarbeta särskilda regler för ombyggnad. Beträffande nu
gällande regler utgår man väsentligen från nybyggnadsförhållanden. Det kan
innebära svårigheter att ta till vara de särskilda kvaliteter som en befintlig
byggnad har. Det är emellertid viktigt att väsentliga konsumentkrav inte blir
eftersatta. Regeringens aviserade program bör därför innebära att den
önskvärda och nödvändiga stadsförnyelsen får en utpräglat social inriktning.
Detta är ett unikt tillfälle att tillgodose angelägna sociala behov, bl. a. genom
att lösa problemet med bostädernas tillgänglighet för handikappade.

Jag vill mot denna bakgrund ställa följande frågor till bostadsministern:

1. Hur kommer behovet av tillgänglighet för handikappade att tillgodoses
i ombyggnadsreglerna?
2. Hur kan finansieringsmöjligheter för installation av hiss förbättras i
samband med genomförandet av programmet för reparationer samt om- och
tillbyggnad?

Fredagen den
29 april 1983

*Meddelande om
interpellationer*

3. Kommer kommunerna att få bättre möjligheter att genomföra en planering av stadsförnyelse där tillgängligheten för handikappade också utgör ett väsentligt inslag?

1982/83:136 av *Kerstin Ekman* (fp) till utbildningsministern om anpassning av värnpliktigas inryckningsdag till skol- och universitetsutbildningen:

Varje år måste ett antal ungdomar avstå från de sista dagarna i sin skola för att rycka in till grundutbildning inom försvaret. Så kommer t. ex. i år att ske, då sista skolveckan i många skolor infaller vecka 23, den 6–10 juni 1983, och denna tid sammanfaller med inryckningsdagen den 6 juni. Eleverna vill naturligtvis vara närvarande i skolan på avslutningsdagen. Utöver detta kan det finnas önskemål att delta i aktiviteter som anordnas av skolan utöver själva skolavslutningen.

Enligt order från chefen för armén (CA) beviljas ledighet för en dag. Detta kan alltså gälla avslutningsdagen eller annan dag, då aktiviteter anordnas. Denna ledighet är ej ledighet enligt TjRF 11:25, och särskild ersättning för resa utgår ej. I år rycker ca 7 600 värnpliktiga in den 6 juni enligt värnpliktslagen. Man anser inom försvaret, att man ej kan minska antalet tjänstgöringsdagar för att ge eleverna möjlighet att rycka in senare. Detta får anses vara en acceptabel inställning, då tiden redan nu är pressad. Det är däremot svårt att förstå att studietiden ej skulle kunna avkortas detta sista, tolfte år, för undvikande av bekymmer. Även för skolungdomar som skall söka sig ut på arbetsmarknaden skulle självfallet en tidigare skolavslutning vara av värde. Denna fråga har upprepade gånger aktualiserats i riksdagen.

Vid slutet av tjänstgöringen för viss värnpliktig personal, dvs. för bl. a. s. k. KB-värnpliktiga (i år 2 000) som fullgör tjänstgöring under 450 dagar, uppstår också problem. Enligt överenskommelse skall ej obligatorisk undervisning startas på universitet och högskolor före den 1 september. Tyvärr anordnas nu i allt större utsträckning propedeutiska och andra kurser under augusti månad. Enligt order från CA kan ledighet bara beviljas om undervisningen är obligatorisk. Tjänstledighet kan också beviljas om utredning klarlagt att den sökande förlorar studieplats, såvida ledighet ej beviljas.

Såvitt jag förstår försöker man på försvarets skolor att så långt möjligt bifalla ansökningarna, men det går alltså ej i alla fall. Det största problemet är den ökning av förberedande kurser som visserligen ej är obligatoriska, men som det ändå är mycket angeläget att eleverna genomgår, och som nu anordnas under den studiefria delen av året. Dessa kurser bör ingå under den ordinarie utbildningen och påbörjas den 1 september. De värnpliktiga som får avslag, helt korrekt, måste överklaga till regeringen. De får oftast bifall på sin ansökan, men det medför bekymmer, tidsåtgång och onödig oro. Dessa problem fordrar en lösning.

Jag vill till utbildningsministern ställa följande frågor:

Fredagen den
29 april 1983

*Meddelande om
interpellationer*

1. Avser utbildningsministern föreslå åtgärder för att i läsårsplaneringen ta större hänsyn till de värnpliktigas möjligheter att fullfölja sista årskursen i gymnasiet?

2. Avser utbildningsministern att vidta åtgärder för att den förberedande universitetsutbildningen planeras så att hänsyn tas till de uttryckande värnpliktigas möjligheter att kunna delta i undervisningen?

1982/83:137 av *Pär Granstedt* (c) till statsrådet Birgitta Dahl om planerna för avveckling av kärnkraften:

Den statliga svenska energiplaneringen tycks utgå ifrån att en betydande del av elförsörjningen i vårt land skall komma från kärnkraft under resten av 1900-talet. Den förmodade rikliga tillgången på el, som säljs ut till förhållandevis lågt pris, tas som intäkt för en kraftig utökning av elanvändningen i vårt land. Inte minst på uppvärmningssektorn har det skett en mycket omfattande övergång från olja till el. Även om denna övergång har bromsat upp något på sistone, på grund av de sänkta oljepriserna, är oljeersättning med hjälp av ökad elanvändning en påtaglig del av den officiella energipolitiken.

Under senare tid har tekniska problem i flera av våra kärnkraftverk kommit att uppmärksammas alltmer. Allvarligast har problemen varit i Ringhals 2 och 3, som har svårbemästrade läckageproblem i ånggeneratorerna. Detta har lett till upprepade driftsstopp och begränsningar i driftsmöjligheterna. Man befärar att likartade problem kan komma att visa sig också vid reaktorn Ringhals 4. Reaktorn Ringhals 1, som är av en annan konstruktion, har i stället uppvisat allvarliga tendenser till sprickbildningar i kylsystemet (resteffekt kylsystemet). Dessa sprickbildningar är uppenbarligen ett ganska svårhanterat problem. Man räknar med att det tar fyra år för en sådan spricka att utbildas, men att den efter den tiden växer i djup med ca 1 mm i månaden. Eftersom de aktuella rören har en dimension i godset på 10 mm kan ett rör bli genomsprucket på mindre än ett år. Det innebär att en spricka som inte kunde konstateras vid en av de årliga avstämningarna kan hinna bli fullt utbildad före nästa årliga avstämning. Kärnkraftsinspektionen låter nu genomföra granskningar av andra reaktorer av likartad konstruktion, nämligen Barsebäck 1 och 2 och Oskarshamn 1 och 2.

Det problem med sprickbildningar och läckage i vitala delar av kärnkraftsreaktorerna som konstaterats i svenska reaktorer överensstämmer med internationella erfarenheter. Riktig klarhet tycks inte ha gått att vinna i orsaken till dessa onormala sprickbildningar i kärnkraftsreaktorer. Uppenbart är att man inte kan utesluta att liknande problem kan uppstå i andra och ännu känsligare och mer svårhanterliga delar av reaktorerna än vad hittills har varit aktuellt.

Dessa oväntade tendenser till utmattning i metallgodset i kärnkraftsreaktorer gör att det inte är säkert att reaktorerna kommer att få den tekniska och ekonomiska livslängd som man tidigare förutsett. Kärnkraftverk kan i många fall vara komplicerade att laga, och det finns naturligtvis en gräns där

Fredagen den
29 april 1983

*Meddelande om
frågor*

kostnader för fortsatta reparationer inte längre kan försvaras ekonomiskt. Skulle det visa sig att de svenska kärnkraftsreaktorernas tekniska och ekonomiska livslängd blir betydligt kortare än vad man hittills bedömt, kan det komma att ändra förutsättningarna för den svenska energiförsörjningen i betydande grad. Den rika tillgång på el under de närmaste två årtiondena som man hittills utgått ifrån kommer då inte att vara för handen.

Även om man kan ha olika uppfattning om hur sannolikt det är att en tidigare lagd avveckling av kärnkraften blir nödvändig på grund av tekniska problem, så behövs det rimligen en beredskap för en sådan utveckling för att förhindra dyrbara och miljömässigt olyckliga improvisationer. Det blir extra angeläget att undvika ett alltför högt svenskt elberoende. Det är också viktigt att utvecklingen av energihushållning och alternativa energikällor sker på ett sådant sätt att det framför allt den vägen blir ett bortfall av kärnkraftsel. Det vore naturligt att EK 81 som ett led i sitt arbete på att förbereda kärnkraftens avveckling också fick utreda ett alternativ med en betydligt snabbare avveckling än till år 2010.

Med hänvisning till vad jag anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till energiminister Dahl rikta följande fråga:

Vilken beredskap finns, eller är statsrådet beredd att medverka till, för den situation som kan uppstå om kärnkraften av tekniska skäl måste avvecklas betydligt tidigare än till år 2010?

20 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 29 april

1982/83:466 av *Agne Hansson* (c) till kommunikationsministern om bättre balans mellan de olika trafikintressena inom transportrådet, m. m.:

Transportrådet har genom den socialdemokratiska regeringen fått en central roll i övervägandena om de nedläggningshotade järnvägarnas framtid. Transportrådet intar en mycket negativ attityd till bibehållen järnvägsdrift. De ekonomiska beräkningsmetoderna och de förhandlingar om framtida trafiklösningar som pågår med transportrådet inblandat ger i praktiken inte de lokala trafikhuvudmännen i länen någon reell valmöjlighet att kunna bevara järnvägarna. Allt verkar vara ett spel för galleriet, där nedläggningsbesluten redan verkar vara sanktionerade och tagna. I transportrådet finns t. ex. inte SJ representerat men väl företrädare för landsvägstrafikens intressen.

Med anledning härav vill jag ställa följande frågor till kommunikationsministern:

Är kommunikationsministern beredd vidta åtgärder för att åstadkomma en bättre balans mellan de olika trafikintressena inom transportrådet?

Är kommunikationsministern beredd medverka till att ge de lokala intressena större tyngd än vad fallet är i dag i övervägandena om de nedläggningshotade järnvägarnas framtid?

1982/83:467 av *Björn Molin* (fp) till kommunikationsministern om begränsning av televerkets monopolställning:

Riksdagen beslöt hösten 1980 med anledning av proposition 1980/81:66 om en viss begränsning av televerkets monopolställning. Det gällde i första hand utrustningsområdet. I beslutet förutsattes dock också en ökad konkurrens i fråga om tjänster som kan tillhandahållas via telenätet. En fortlöpande anpassning av televerkets policy på detta område skulle ske mot bakgrund av erfarenheterna av den tekniska utvecklingen.

Med anledning härav vill jag ställa följande fråga:

Är kommunikationsministern beredd att bidra till en begränsning av televerkets nuvarande monopolställning i de fall där det är tekniskt möjligt?

1982/83:468 av *Nils Berndtson* (vpk) till kommunikationsministern om införande av uppmärksamhetssignal vid alarmeringscentraler:

I ett betänkande om verksamheten vid vissa regionala alarmeringscentraler underströk konstitutionsutskottet den vikt som måste fästas vid integritetsfrågorna. En åtgärd i syfte att stärka integritetsskyddet skulle vara införande av uppmärksamhetssignal. Riksdagen beslöt att som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört. Det finns dock oroande tecken på att denna åtgärd kommer att fördröjas.

Jag vill därför fråga kommunikationsministern:

Vilken tidsplan finns för förverkligande av riksdagens uttalande om införande av uppmärksamhetssignal vid alarmeringscentraler?

1982/83:469 av *Margareta Gard* (m) till statsrådet Anita Gradin om åtgärder mot att lokal skattemyndighet inforrdar vissa uppgifter från gifta kvinnor:

2 500 Stockholmskvinnor, som har folkbokförts på annan adress än sin make, har av lokala skattemyndigheten tillfrågats om hur många nätter de sover i sin bostad. Det kan inte vara rimligt att myndigheterna kan kräva att endast kvinnor i denna situation skall behöva redogöra för var de sover om nätterna.

Med anledning av detta vill jag framställa följande fråga till statsrådet:

Avser statsrådet att vidta åtgärder för att förhindra ett återupprepan-
de?

*Meddelande om
frågor*

Nr 134

21 § Kammaren åtskildes kl. 16.47.

Fredagen den
29 april 1983

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert